

TÜRKİYE'DE “MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ” MESLEĞİ

Demet DOĞAN

T.C. YÖNETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

737297

İnönü Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim–Öğretim Yönetmeliğinin
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı İçin Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI (MASTER) TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

MALATYA, Mayıs 2003

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

İş bu çalışma jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. S. Kemal KARTAL
BAŞKAN

Danışman
Üye: Yrd. Doç. Dr. Yusuf KARAKILCIK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ERKUL

Üye:

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. S. Kemal KARTAL

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Genel yönetimin görevi, üzerine aldığı hizmeti, hizmetin gereklerine, ekonomik ve toplumsal koşullara, ülkenin coğrafi durumuna göre yürütmek, hizmeti halka götürmektir.

Vali ve kaymakamlar; genel yönetimin üzerine aldığı kamu hizmetini, hizmetin gereklerine göre yerine getirmede önemli role sahiptir. Bu nedenle bu kişilerin mesleğe atanırken gerekli mesleki yeterliliğe sahip olmaları, bu kişilere bilgi ve tecrübelerini ortaya koyabilecekleri ve mesleğin saygınlığının artmasını sağlayacak olanakların sunulması gerekmektedir.

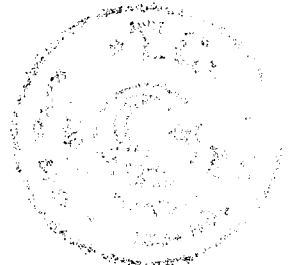
Bu çalışmanın amacı, mülki idare amirliği mesleğinin bugünkü özelliklerinin, eğitimsel, ekonomik, örgütsel sorunlarının irdelenmesini sağlamak, tarafsız bir şekilde, mesleğin gelecekte daha başarılı bir hale gelmesi için çözümler üretmeye çalışmaktır.

Türkiye'nin 28 Şubat'a sürüklenmesini sağlayan olumsuzlukların, irtica yanlısı hareketlerin mülki idarede de yaşanmış olması meslek adına büyük olumsuzluktur. Çünkü Türk kamu yönetiminin temeli olan mülki idare çağdaş Türkiye için çağdaş yönetim anlayışıyla hareket etmelidir.

Bu tezde Mülki İdarede çağdışı oluşumların başladığının göstergesi olduğu için 28 Şubat ve etkilerine de geniş yer verilmiştir.

Bu çalışmada var olan kaynaklar dışında içerik çözümlemesi ve anket uygulaması yapılarak araştırmanın yeterli bilgi ve özgünlüğü içermesi sağlanmak istenmiştir.

Çalışma boyunca en iyiyi ortaya koymak tek hedefimiz olmuştur. Hatalarımız elbette ki olmuştur. Ancak affedilemez hatalar varsa bu işin uzmanlarından özür dileriz.

Bu çalışmada; kamu yönetimimiz için önemli olan böyle bir konuyu üstlenirken kendime güven duymamda büyük role sahip olan sayın Hocam Prof. Dr.Kemal KARTAL'a, çalışma boyunca benden yardımlarını esirgemeyen sayın Yrd.Doç.Dr.Yusuf KARAKILÇIK'a, sayın Yrd.Doç.Dr. Hüseyin ERKUL'a, bana güvenen ve benden maddi ve tinsel yardımlarını esirgemeyen sayın Ferit DOĞAN'a, Süleyman CANSARAN'a, Emine DOĞAN'a, Nuran CANSARAN'a, tez yazımında desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşım sayın İbrahim KANSU'ya ve yine çalışma boyunca tüm sevinç ve sıkıntılarımda yanımda olan sevgili eşim sayın Arif CANSARAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Böyle bir çalışmayı yapacak kişilere yol gösterici olabilmesi dileğiyle...

Demet DOĞAN

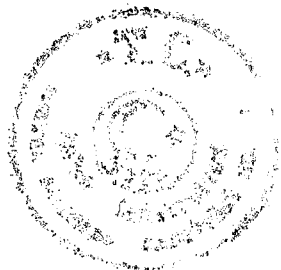

ONUR SÖZÜ

Mezuniyet Tezi olarak İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'ne sunduğum "TÜRKİYE'DE MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİ" başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını, bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

24.02.2003

Demet DOĞAN

TÜRKİYE'DE "MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ" MESLEĞİ

Demet DOĞAN

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	2
Onur Sözü.....	4
İçindekiler.....	5
Çizelgeler Dizelgesi.....	11
Kısaltmalar.....	12

BİRİNCİ KESİM

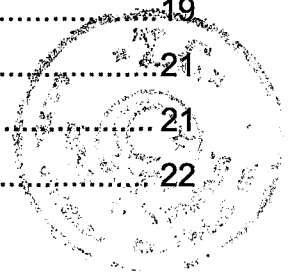
ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, AMACI, DENENCESİ, YÖNTEMİ VE SUNUŞ SIRASI.....	13
1.1 Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	13
1.2. Araştırmanın Denencesi ve Amaçları.....	15
1.3 Araştırmanın Yöntemi.....	15
1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	15
1.4.1.Bilgi Derleme Araçları.....	16
1.4.2.Bilgi İşleme Araçları.....	16
1.5. Araştırmanın Anahtar Sözcük ve Kavramları.....	16
1.6. Araştırmada Kullanılacak Öteki Kavramların Dizelgesi.....	17
1.7. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	17

İKİNCİ KESİM

MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN TANITILMASI

2. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ KAVRAMININ TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ.....	19
2.1. Mülki İdare Amirliği Kavramının Tanımı ve Sınıflandırılması.....	19
2.1.1. Mülki İdare ve Mülki İdare Amirliği Kavramı.....	19
2.1.2. Mülki İdare Amirliği ve Bazı Ülke Örnekleri.....	21
2.1.2.1. Fransa.....	21
2.1.2.2. İngiltere.....	22

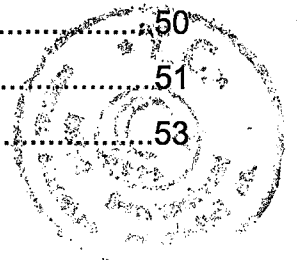

2.1.2.3.	Türkiye.....	23
2.1.3.	Mülki İdare Amirliğinin Sınıflandırılması.....	24
2.2.	Mülki İdare Amirliği Mesleğinin Tarihsel Gelişimi.....	24
2.2.1.	Osmanlı Döneminde Mülki İdare Amirliği (1299-29 Ekim 1923).....	24
2.2.2.	Cumhuriyet Döneminde Mülki İdare Amirliği.....	29
3.	MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİ HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR.....	32
3.1.	Kişiler Tarafından Yapılmış Araştırmalar.....	32
3.2.	Kurumlar Tarafından Yapılmış Araştırmalar.....	33

ÜÇÜNCÜ KESİM

MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

4.	MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN ÖZELLİKLERİ VE KURALLARI.....	34
4.1.	Kaymakamlığın Özellikleri ve Kuralları.....	34
4.1.1.	İlçe Yönetimi.....	35
4.1.2.	Hukuki Durum.....	35
4.1.3.	Atanma.....	36
4.1.3.1.	Kaymakam Adaylığı Sınavı.....	36
4.1.3.2.	Kaymakam Adayı Olarak Atanma.....	38
4.1.3.3.	Kaymakam Adaylarının Yetiştirilmesi.....	38
4.1.3.4.	Kaymakamlığa Atanma.....	39
4.1.4.	Kaymakamın Görev ve Yetkileri.....	39
4.1.4.1.	Yönetimle İlgili Görev ve Yetkileri.....	40
4.1.4.2.	Geleneksel Görev ve Yetkiler.....	44
4.1.4.3.	Mali ve Ekonomik Görev ve Yetkiler.....	45
4.1.4.4.	Protokol İşlerine İlişkin Görevler.....	47
4.1.5.	Meslekte Yükselme.....	47
4.2.	Valiliğin Özellikleri ve Kuralları.....	47
4.2.1.	İl Yönetimi.....	48
4.2.2.	Hukuki Durum.....	48
4.2.3.	Atanma.....	50
4.2.3.1.	Atamalı Valilik.....	51
4.2.3.2.	Seçimli Valilik.....	53

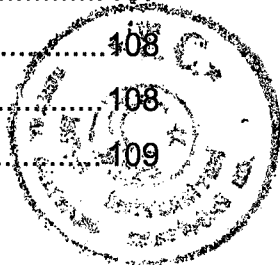

4.2.4. Görev ve Yetkiler.....	55
4.2.5. Ekonomik Durum.....	56
4.2.6. Emeklilik.....	57
4.2.7. Valiliğin Siyasallaştırılması ve Merkez Valiliği Uygulamasının İrdelenmesi.....	57

5. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN GÜNÜMÜZ TOPLUMSAL YAŞAMINDAKİ ROLÜ VE ÖNEMİ : 1990-2002 YILLARI ARASINDA MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ İLE İLGİLİ BASINA VE MEDYAYA YANSIYAN HABER VE YORUMLARIN İRDELENMESİ.....	60
5.1. Mesleğin Toplumdaki Birlik ve Beraberliği Sağlamadaki Etkisi.....	60
5.1.1. Yönetimsel Birlik ve Beraberlik.....	60
5.1.2. Siyaset ve Siyasi İktidarların Politikalarını Uygulamadaki Etkisi.....	63
5.1.3. Farklı İnançtaki İnsanları Birleştirmedeki Etkisi.....	66
5.2. Mesleğin Toplumunu Yönlendirmedeki Etkisi.....	66
5.2.1. Toplumun Çağdaşlaşmasına Olan Etkisi.....	66
5.2.2. Toplumun Çağdışı İdeolojilere Yönelmesine Olan Etkisi (Şeriat, Tarikat, Gericilik, Ayrımcılık gibi Kavramlar Açısından).....	67
5.2.2.1. 1990-1995 Yılları Arası.....	68
5.2.2.2. 1995 Yılı ile 28 Şubat 1997 Tarihi Arası.....	69
5.2.2.2.1.28 Şubat MGK Toplantısında Alınan Kararlar.....	74
5.2.2.2.2.28 Şubatın Etkileri ve Sonuçları.....	77
5.2.2.3. 28 Şubat 1997 Sonrası Dönem	80
5.3. Yerel Kültürel Değerleri Keşfetme, Açığa Çıkarma ve Geliştirme İşlevi.....	85
5.3.1. Halkoyunları ve Folklor.....	86
5.3.2. Geleneksel El Sanatları.....	86
5.3.3. Yerel Ağızlar ve Müzik.....	87
5.3.4. Diğer Yerel Kültürel Değerler.....	88
5.4. Toplum Gözünde Vali ve Kaymakamlar.....	89

6.	MÜLKİ İDARE EMİRLİĞİ MESLEĞİNİN EĞİTİMSEL, EKONOMİK VE ÖRGÜTSEL SORUNLARI.....	92
6.1.	Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Eğitimsel Sorunları.....	92
6.1.1.	Kaymakam Adaylığı Öncesinde Yaşanan Eğitimsel Sorunları.	92
6.1.2.	Kaymakam Adaylığı Süresince Yaşanan Eğitimsel Sorunları.	93
6.2.	Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Ekonomik Sorunları.....	95
6.3.	Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Örgütsel Sorunları.....	97
6.3.1.	Atanmaya İlişkin Sorunlar.....	97
6.3.2.	Merkez Valiliği Uygulamasının Oluşturduğu Sorunlar.....	98
6.3.3.	Mesleki Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar.....	100
6.4.	Görev Yapılan Yerleşme Yerinin Özelliğinden Kaynaklanan Sorunlar.....	101
6.4.1.	Coğrafi Koşullar.....	101
6.4.2.	Sosyo-Ekonomik Yaşam.....	102
6.4.3.	Çalışma Süresi.....	103
6.4.4.	Ekonomik ve Doğal Olanaklar.....	103
7.	MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN SORUNLARINA VE BUNLARIN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI.....	104
7.1.	Alan Araştırması ile İlgili Tanıtıcı Bilgiler.....	104
7.1.1.	Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	104
7.1.2.	Araştırmanın Örnekleme.....	105
7.1.3.	Araştırmanın Başlama ve Bitiş Süreleri.....	105
7.1.4.	Uygulamada Yaşanan Güçlükler.....	105
7.2.	Alan Araştırmasında Uygulanan Soru Kağıdı ile İlgili Açıklayıcı Bilgiler.....	105
7.2.1.	Araştırma Soru Kağıdının Hazırlanması ve Uygulanması.....	106
7.2.2.	Araştırma Soru Kağıdının Tanıtılması.....	106
7.3.	Soru Kağıdı Uygulamasından Elde Edilen Bilgilerin Çözümlemesi.....	107
7.3.1.	Soru Kağıdı Uygulanan Deneklerin Kimlik Bilgileri.....	107
7.3.1.1.	Deneklerin Yaş Dağılımı.....	107
7.3.1.2.	Deneklerin Medeni Durum Dağılımı.....	108
7.3.1.3.	Deneklerin Çocuk Sayısı Dağılımı.....	108
7.3.2.	Soru Kağıdı Uygulanan Deneklerin Eğitim Bilgileri.....	109

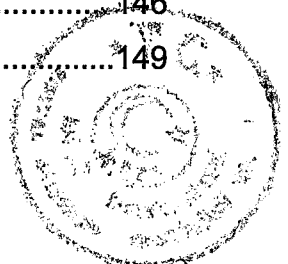
7.3.2.1.	Deneklerin Eğitim Düzeyi Bilgileri.....	109
7.3.2.2.	Deneklerin Aldığı Eğitimin Başarıyı Yakalamadaki Yeterlilik Durumu.....	110
7.3.2.3.	Deneklerin Yaptığı veya Yapmakta Olduğu Çalışmaların (Proje Çalışması, Araştırma veya Yayın) Durumu	111
7.3.2.4.	Deneklerin Yayınlanmış Eser (Makale, Kitap) Durumları.....	111
7.3.3.	Soru Kağıdı Uygulanan Deneklerin Mesleki Bilgileri.....	112
7.3.3.1.	Deneklerin Mesleki Kıdem Durumları.....	112
7.3.3.2.	Deneklerin Görev Unvanı Durumları.....	113
7.3.4.	Soru Kağıdı Uygulanan Deneklere Mülki İdare Amirliğine İlişkin Yöneltilen Sorular.....	113
7.3.4.1.	İl İdaresi Kanunu'nun Mülki İdare Amirlerine Verdiği Görev ve Yetkilerin Günümüz Koşullarına Uygunluk Durumu.....	113
7.3.4.2.	Deneklerin, Diğer Mesleklerden Mülki İdare Amirliğine Geçiş Konusundaki Tutumları.....	114
7.3.4.3.	Deneklerin, Vali Seçim ve Atamalarında Adayların Siyasi Görüşlerinin Önemli Olup Olmadığı Konusundaki Tutumları.....	115
7.3.4.4.	Deneklerin Bir İlçede/İlde En Fazla Kaç Yıl Çalışılması Gerektiği Konusundaki Tutumları....	116
7.3.4.5.	Deneklerin Aldıkları Maaşın Sosyal, Ekonomik ve Kültürel İhtiyaçları İçin Yeterlilik Durumları.....	117
7.3.4.6.	Deneklerin Seçme Şansı Verildiğinde Aynı Mesleği Seçme Konusundaki Tutumları.....	117
7.3.4.7.	Deneklerin Merkez Valiliği İle İlgili Tutumları....	118
7.3.4.8.	Deneklerin, Mülki İdare Amirliği'nin Mesleki Örgütlenmesinin Yeterli Olup Olmadığı Konusundaki Tutumları.....	119
7.3.5.	Soru Kağıdı Uygulamasından Elde Edilen Bilgilerin Genel Değerlendirilmesi.....	120

8. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN EĞİTİMSSEL, EKONOMİK VE ÖRGÜTSEL SORUNLARININ ÇÖZÜM YOLLARI.....	123
8.1. Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Eğitimsel Sorunlarının Çözüm Yolları.....	123
8.1.1. Kaymakam Adaylığı Öncesinde Yaşanan Eğitimsel Sorunlarının Çözüm Yolları.....	123
8.1.2. Kaymakam Adaylığı Süresince Yaşanan Eğitimsel Sorunlarının Çözüm Yolları.....	124
8.2. Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Ekonomik Sorunlarının Çözüm Yolları.....	126
8.3. Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Örgütsel Sorunlarının Çözüm Yolları.....	127
8.3.1. Atanmaya İlişkin Sorunların Çözüm Yolları.....	127
8.3.2. Merkez Valiliği Uygulamasının Oluşturduğu Sorunların Çözüm Yolları.....	129
8.3.3. Mesleki Örgütlenmeye İlişkin Sorunların Çözüm Yolları.....	130
8.4. Görev Yapılan Yerleşme Yerinin Özelliğinden Kaynaklanan Sorunlarının Çözüm Yolları.....	131
8.4.1. Coğrafi Koşullar.....	131
8.4.2. Sosyo-Ekonomik Yaşam.....	132
8.4.3. Çalışma Süresi.....	133
8.4.4. Ekonomik ve Doğal Olanaklar.....	133

DÖRDÜNCÜ KESİM
GENEL DEĞERLENDİRME

9. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ.....	134
9.1. Bulgular.....	134
9.2. Öneriler.....	135
9.3. Genel Sonuç.....	140
KAYNAKÇA.....	146
EK.....	149

ÇİZELGELER DİZELGESİ

No. :	Başlık	Sayfa No.
1.	Deneklerin Yaş Dağılımı.....	111
2.	Deneklerin Medeni Durum Dağılımı.....	112
3.	Deneklerin Çocuk Sayısı Dağılımı	113
4.	Deneklerin Eğitim Durum Dağılımı.....	114
5.	Deneklerin Aldıkları Eğitimin Başarıyı Yakalamada Yeterlilik Durumu.....	115
6.	Deneklerin Yaptığı veya Yapmakta Olduğu Çalışma Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları.....	115
7.	Deneklerin Yayınlanmış Eserleri Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları.....	116
8.	Deneklerin Mesleki Kıdem Durumları.....	117
9.	Deneklerin Görev Dağılım Unvanları.....	117
10.	İl İdaresi Kanunu'nun Mülki İdare Amirlerine Verdiği Görev ve Yetkilerin Günümüz Koşullarına Uygunluk Durum Dağılımı.....	119
11.	Deneklerin Diğer Mesleklerden Mülki İdare Amirliğine Geçiş Konusundaki Tutum Dağılımı.....	120
12.	Deneklerin Vali Seçim ve Atamalarında Adayların Siyasi Görüşlerinin Önemli Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları....	120
13.	Deneklerin Bir İlçede/İlde En Fazla Kaç Yıl Çalışılması Gerektiği Konusundaki Tutumları.....	121
14.	Deneklerin Aldıkları Maaşın Sosyal, Ekonomik ve Kültürel İhtiyaçları İçin Yeterli Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları...	122
15.	Deneklerin Seçme Şansı Verildiğinde Aynı Mesleği Seçip Seçmemeleri Konusundaki Yanıtları.....	123
16.	Deneklerin Merkez Valiliği Uygulaması Konusundaki Yanıtları.	123
17.	Deneklerin Mülki İdare Amirliğinin Mesleki Örgütlenmesinin Yeterli Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları.....	124
18.	Adaylık Dönemi Eğitiminin Yeniden Düzenlenmesi.....	131
19.	Bulgularla Önerilerin İlişkilendirilmesi.....	145

KISALTMALAR

BÇG	Batı Çalışma Grubu
BTK	Başbakanlık Takip Kurulu
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MİA	Mülki İdare Amirliği
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RP	Refah Partisi
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TODAİE	Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri

TÜRKİYE'DE "MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ" MESLEĞİ

Demet DOĞAN

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Bu kesimde; araştırmanın konusu, amacı, denencesi ve yöntemi ortaya konularak, bilgi işleme ve derleme araçlarına, çeşitli kavram tanımlarına yer vermeye çalışılmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, AMACI, DENENCESİ, YÖNTEMİ VE SUNUŞ SIRASI

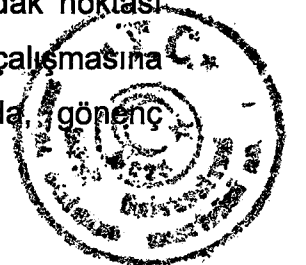
Bu bölümde; konunun önemi, araştırmanın denencesi, amacı ve yöntemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Genel yönetim üzerine aldığı kamu hizmetini, hizmetin gereklerine, ekonomik ve toplumsal koşullara, ülkenin coğrafi durumuna göre yürütmek, hizmetleri halka götürmek için taşrada örgütlenmiştir. Bu örgütler, merkezdeki genel yönetiminin taşradaki uzantısıdır, genel olarak ülkeye yayılmışlardır.

Genel yönetimin taşra örgütü iki ana kümede toplanabilir. Bunlardan biri "mülki idare bölümleri" diğeri "bölge" kuruluşlarıdır. Mülki yönetim bölümleri İl İdaresi Kanunu'na göre düzenlenmiştir. Buna göre ülke illere, iller ilçelere, ilçeler de bucaklara ayrılmıştır. Her birimin başında genel yönetimin bir görevlisi olan mülki idare amiri denen bir yönetici bulunur. Bugünkü taşra örgütü Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı yönetiminin günün koşullarına uydurulması sonucu doğmuştur (Gözübüyük, 1997, 17).

Mülki idare amiri sıfatıyla illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar genel yönetimin üzerine aldığı hizmeti hizmetin gereklerine göre yerine getirmede odak noktası olan kişilerdir. Bir bakıma genel yönetimin başarısı bu kişilerin etkin çalışmasına bağlıdır denilebilir. Bu noktada bu kişilerin ülkenin kalkınmasında, öğrenci

düzeninin yükselmesinde, ülkenin bağımsızlık ve bütünlüğünün korunmasında önemli görevler üstlendiği tartışılmaz bir gerçektir.

Burada iki nokta çok önemlidir. Birincisi; mülki idare amirliği basite alınacak bir meslek değildir. Bu nedenle vali ve kaymakam sıfatıyla atanacak kişilerin titizlikle ve çok yönlü düşünülerek atanması gerekir. Bu kişiler ülke bütünlüğünün koruyucusu ve dil, din, mezhep, ayrımı yapmadan mesleğini yürütebilecek bir yapıda olmalıdır.

İkincisi; bu kişiler Türkiye Cumhuriyeti Devletini temsil etmeli, yalnızca hükümetin bir memuru gibi görünmelerinin önlenmesi bir dizge oluşturulmalıdır.

Ülkemizde zaman zaman "idari reform", "idarenin reorganizasyonu", "yönetim geliştirme", "kamu yönetiminde yeniden yapılandırma" gibi değişik adlarla sürdürülen çalışmaların tek amacı daha iyi ve verimli bir yönetim olmuştur. Bu çalışmalara örnek olarak MEHTAP (Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi) ve KAYA (Kamu Yönetim Araştırma Projesi) verilebilir.

Mülki idare amirlerinin amaçlarının kamu yönetimine hizmet etmek ve hizmet verdiği insanları mutlu etmek olması yine bu amirlerin çözüm bekleyen önemli sorunlarının bulunması ve burada araştırmacı olarak bizlere büyük görevler düşüyor olması aslında konunun önemini anlamamız için yeterlidir.

Atatürk idareciler için "yarım asırdan beri büyük Türk ulusunun tam anlamıyla millet olmasına çalışan, onunla en çağdaş bir Türk devleti kurmak için insanlık fedakarlıklarının hiçbirini esirgemeyen kültür, idare, düzen (intizam) ve devlet anlamlarını en son ilmi gelişmelere (telakkilere) göre şekillendirmeye (tebellür) çalışmış ve çalışan yüksek değerlerde arkadaşlarımdır" demektedir (Türk İdare Dergisi, 1998, 4).

Görülüyor ki kamu yönetimi Atatürk'ün belirttiği niteliklere sahip idarecilerle verimliliğe ulaşabilir. Çünkü, verimlilik de önemli işlevlere sahip bir yönetim alanıdır.

1.2. Araştırmanın Denencesi ve Amaçları

Bu araştırma aşağıda sunulan denenceye dayalı olarak gerçekleştirilmiştir:

“Merkezi yönetimin ülke yönetiminde etkin olabilmesi mülki idare amirlerinin gerekli verimliliği sağlamasına bağlıdır.”

Denence aynı zamanda amacı da ortaya koymaktadır. Böyle olmakla birlikte bu çalışmada ulaşılmak istenen amaçları ayrıntılandırarak şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Türkiye’de Mülki İdare Amirliği’nin gelişim sürecini incelemek, bugünkü yerini gözler önüne serilemek,
- 2) Mesleğin bugün içinde bulunduğu sorunları ortaya koymak, çözüm önerileri geliştirmek,
- 3) Mesleğin kamu hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesinde önemli olduğunu gösterebilmek,
- 4) Güvenilir kaynaklardan geçerliliği olan sonuçlara ulaşmaya çalışarak araştırmacının kendisinin ve yararlanmak isteyenlerin bilgilenebileceği bir kaynak oluşturmaktır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada; Tarihsel ve Betimsel Araştırma yöntemleri kullanılmış, ayrıca içerik çözümlemesi ve anket uygulamasına da yer verilmiştir.

İçerik çözümlemesinde; 1990-2002 yılları arasındaki Milliyet, Cumhuriyet ve Sabah gazeteleri incelenerek mülki idare amirliğinin günümüzdeki toplumsal rolü ve önemi hakkında bilgiler edinilmiştir.

Anket uygulaması ile; vali ve kaymakamların görüşleri alınarak mesleğin sorunları hakkında daha doğru bilgilere ulaşmaya çalışılmıştır.

1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Bu alt bölümde; çalışmanın bilgi derleme ve işleme araçlarına yer verilmiştir.

1.4.1. Bilgi Derleme Araçları

Bu çalışmanın veritabanı mülki idare amirliği konusunda yayınlanan kitapların, makalelerin, dergilerin, resmi kurum envanteri ve kayıtlarının incelenmesi ve taranmasıyla elde edilmiştir.

Ayrıca 1990-2002 yılları arasında Cumhuriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinin haberleri incelenmiş ve 243 mülki idare amirini içine alan bir soru kağıdı çalışması yapılmıştır.

Yine eldeki olanaklarla merkez valileri ile görüşülerek konu ile ilgili bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

1.4.2. Bilgi İşleme Araçları

Bu çalışmada; yazılı anlatımdan, içerik çözümlemesinden ve ilgili çizelgelerden yararlanılmaya çalışılmıştır.

1.5. Araştırmanın Anahtar Sözcük ve Kavramları

Türkiye’de “Mülki İdare Amirliği” Hizmetleri sınıfı vali ve kaymakamlar ile bu nitelikleri kazanmış olup, İçişleri Bakanlığı merkez ve il kuruluşlarında çalışanları ve maiyet memurlarına kapsar (Tortop, 1994,106)

Bu araştırmada; bu sınıfta yer alanlardan yalnızca vali ve kaymakamlar araştırma kapsamında yer almaktadır.

Vali : İl yönetiminin başı olan vali, ilde devletin, hükümetin ve ayrı ayrı her bakanlığın temsilcisidir. İl İdaresi Kanunu’na göre valiler “adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün devlet daire ve kurumlarını ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye, köy idareleri ile bunlara bağlı kuruluşları denetler, teftiş eder” (Gözübüyük, 1997,101).

Kaymakam : İlçe yönetiminin başı olarak ilçede yasaların uygulanmasından, yönetsel kuruluşların denetlenmesinden ve işbirliğinin sağlanmasından sorumlu olan kişidir. Görevlerini valinin gözetim ve denetimi altında yapar (Gözübüyük, 1997,103).

Verimlilik : Kamu hizmetlerinin hizmetin gerektirdiği niteliklere uygun olarak yapılması, etkililiğin sağlanmasıdır.

1.6. Araştırmada Kullanılacak Öteki Kavramların Dizelgesi

Yönetici
İl Yönetimi
İlçe Yönetimi
Merkezi Yönetim

1.7. Araştırmanın Sunuş Sırası

Bu çalışma dört kesim ve dokuz bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; çalışmanın konusu, önemi, denencesi, amaçları ve yöntemi belirtilmiştir.

İkinci bölümde; mülki idare amirliği kavramının tanımı ve tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş, bazı ülke örneklerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; mülki idare amirliği mesleği hakkında daha önce kişiler ve kurumlar tarafından yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde; mülki idare amirliği mesleğinin özellikleri ve kuralları üzerinde durulmuş, meslek genel hatlarıyla tanıtılmıştır.

Beşinci bölümde; 1990-2002 yılları arasında mülki idare amirliği ile ilgili basına ve medyaya yansıyan haber ve yorumlar irdelenerek, mesleğin günümüz toplumsal yaşamındaki rolü ve önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Altıncı bölümde; mülki idare amirliği mesleğinin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunları üzerinde durulmuştur.

Yedinci bölümde; mülki idare amirliği mesleğinin sorunlarına ve bunların çözümüne yönelik Alan Araştırması ele alınmıştır.

Sekizinci bölümde; mesleğin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarını çözümüne yönelik öneriler üzerinde durulmuştur.

Dokuzuncu bölümde; bu bölüme kadar verilmiş olan bilgiler genel olarak değerlendirilmiş, saptanan bulgulara uygun öneriler sunularak çalışma genel sonuç bölümüyle bitirilmiştir.

İKİNCİ KESİM

MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN TANITILMASI

Bu kesim; 7 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde; Mülki İdare Amirliği kavramının tanımı ve tarihsel gelişimine, 2. bölümde; meslek hakkında daha önce yapılmış araştırmalara, 3. bölümde; mesleğin özellikleri ve kurallarına, 4. bölümde; mesleğin günümüz toplumsal yaşamındaki rolü ve önemine, 5. bölümde; mesleğin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarına, 6. bölümde; mesleğin sorunlarına ve çözümüne yönelik alan araştırmasına, 7. bölümde; mesleğin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarının çözüm yollarına yer verilmiştir.

2. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ KAVRAMININ TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde, Mülki İdare Amirliği kavramının tanımı, sınıflandırılması, tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş, bazı ülkelerden örnekler verilerek konunun içeriğinin etkin bir şekilde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1. Mülki İdare Amirliği (MİA) Kavramının Tanımı ve Sınıflandırılması

Burada MİA kavramının tanımı, sınıflandırılması ve bazı ülkelerdeki uygulaması üzerinde durulmuştur.

2.1.1. Mülki İdare ve Mülki İdare Amirliği Kavramı

Genel yönetim, üzerine aldığı hizmetleri hizmetin gereklerine, ekonomik ve toplumsal koşullara, ülkenin coğrafi durumuna göre yürütmek ve hizmetleri halka götürebilmek için taşrada örgütlenmiştir. Bu örgütler, merkezdeki genel yönetimin taşradaki bir uzantısı durumundadır.

Genel yönetimin taşra örgütü iki ana kümede toplanmaktadır. Bunlardan birincisi mülki yönetim bölümleri, diğeri taşra kuruluşlarıdır. Bu bölümler 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile düzenlenmiştir. Buna göre ülke illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara ayrılmaktadır. Bu birimlerin başında genel yönetimin görevlisi

durumunda olan yöneticiler bulunmaktadır. Bu yöneticilere “Mülki İdare Amiri” denilmektedir.

Bir genel yöneticilik olan Mülki İdare Amirliği sahip olduğu özellikler nedeniyle meslek olarak kabul edilmektedir. 1957 Araştırmasında “İdarecilik” mesleği olarak nitelendirilen Mülki İdare Amirliğine yönelik düşünceler şu sözlerle ifade edilmiştir:

“Normal olarak üniversiteyi bitirip idarecilik mesleğine girecek bir kimsenin takip edeceği kademeler, ana hatları itibariyle şu şekilde belirlemektedir: Maiyet Memurluğu, nahiyelerde nahiye müdürlüğü ve kaymakam vekilliği gibi yerlerde geçen staj devresinden sonra kaymakamlık kursu, bunu takiben muhtelif kazalarda kaymakamlık, vali muavinliği ve nihayet mesleğin en yüksek kademesi olarak valilik. Muhtelif devirlerde uygulanan sistemlere göre geçirilen kademeler ne olursa olsun, muhakkak olan bir şey varsa o da, Türkiye’de hiç olmazsa Cumhuriyet devrinde, idareciliğin bir meslek, bir “kariyer” haline geldiğidir. “Mülkiye” kelimesiyle ifade edilen bu mesleğe girenler, tıpkı akademik veya diplomatik kariyerlerde olduğu gibi, “hangi kademelerden geçerek ne olabileceklerini” önceden görebilmekte, katıldıkları çalışma sahasında bir devamlılık ve istikrar sezmektedirler. Zaten bir faaliyet sahasının, “kariyer” haline gelebilmesi için gerekli olan şartlar bunlardır” (Emre, 2002, 173).

Bu araştırmada üzerinde durulan konu; Mülki İdare Amirliğinin en alt seviyesinden işi öğrenerek, bu dalda uzmanlaşarak en üst nokta olan valilik makamına ulaşılmasıdır. Yani; mülki idare yalnız “genel bir meslek” değil, tıpkı akademisyenlik gibi “uzmanlık gerektiren” bir uğraşıdır da.

Çalışmanın ileriki bölümleri incelendiğinde Mülki İdare Amirliği mesleğinin genel görüntüsü, “genel meslek”, “uzman meslek” ayrımı, varolan durum, olması gereken durum daha iyi anlaşılacaktır.

2.1.2. Mülki İdare Amirliği ve Bazı Ülke Örnekleri

Bu alt bölümde; Fransa, İngiltere ve Türkiye 'deki Mülki İdare Amirliği mesleği hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

2.1.2.1. Fransa

Merkezi yönetimin altında Fransa'da yerel yönetim birimleri üç seviyede teşkilatlanmışlardır. Bunlar temelde Komün adı verilen 36.000 adet belediye, komünlerin içlerinde gruplandığı 96 departman (il) ve 22 bölge yerel yönetimidir. Komünler ve departmanların kuruluşu 1789 Fransız devrimine kadar gitmekle birlikte bölge yerel yönetiminin kuruluşu son yarım yüzyıl içinde olmuştur (Günay, 1994, 12).

Belirli görevleri ve sınırlı bütçeleri olan bu kuruluşların yönetim organları olan komün ve departman meclisleri yerel halk tarafından seçilerek oluşturulmaktadır. Meclisler kendi içlerinden komünler için belediye başkanı, departmanlarda ise departman başkanını seçmektedirler. Bölge meclisleri ise bölgenin parlamentoda görev alan temsilcileri ile şehir ve departman meclislerinin temsilcilerinden oluşmaktadır. İl ve bölge düzeyinde merkezi yönetim tarafından Paris'ten atanan görevli (Vali) meclis kararları üzerinde denetim yetkisine sahiptir (Günay, 1994, 15).

Ancak bu yapı Fransa'da yerel yönetimler konusunda yapılan reformdan sonra değiştirilmiştir. Bölge meclisleri 1983'ten itibaren doğrudan halk tarafından seçilmekte, üst düzey yöneticilik görevi ve yetkileri valilerden, seçimle gelen başkanlara aktarılmaktadır. Yapılan bu reformlara rağmen halen Fransa'nın oldukça merkezi bir yönetime sahip olduğu (Amerika ile karşılaştırıldığında), bütçe gelirlerinin büyük bir çoğunluğunun merkezi yönetim tarafından toplandığı görülmektedir (Günay, 1994, 17).

Başlangıçta doğrudan tayin edilen merkezi yönetimin temsilcisinin (Vali) otoritesi altında olan departmanlar hem devletin hem de yerel yöneticilerin görevlerini yürüten ikili bir nitelik kazanmışlardır. Uzun bir süre sadece yerel yolların idaresi ile yetkili kılınan departman, 3. Cumhuriyet döneminde kendisine

devlet yardımları ve sorumluluklar verinceye kadar yetkilerini genişletememiştir. 1982 Reformundan sonra ise validen tamamen ayrı ve mahalli sorumlulukları daha da genişletilmiş yeni bir vilayet yöneticisi ortaya çıkmıştır. Fransız Danıştayının 13 Ocak 1985 tarihli kararıyla da, bölge halkına hizmet edecek kurumların oluşturulması ve bu kararların uygulamasının o bölgedeki yerel yönetim biriminin yetkisinde olduğu kabul edilmiştir (Günay, 1994, 19).

2.1.2.2. İngiltere

İngiltere federal olmayan, üniter bir yapıya sahip bir devlet olmasına rağmen kamu hizmetlerinin büyük bir kısmı yerel yöneticilerce yerine getirilmekte ve 2-2,5 milyon civarında bir nüfus bu kurumlarca istihdam edilmektedir. Bütün yerel yönetimler varlıklarını, yetkilerini, görevlerini ve güçlerini parlamento ve merkezi hükümetten alırlar (Günay, 1994, 30).

Parlamento yetki ve görevlerini artırabileceği gibi azaltabilir de. Ayrıca merkezi hükümet yerel yönetimlere mali kaynak sağlamak ve diğer ülkelerdekinden daha etkin olarak yönetime katılmaktadırlar. İngiliz yerel yönetim birimleri çeşitli isimler almaktadırlar (County, district, borough, city, parish) Bunlardan büyüklük açısından ilk birim vilayete karşılık sayılabilecek "County"dir (Günay, 1994, 31).

İngiliz merkezi idaresi, taşrada sağlık ve sosyal güvenlik ve vergi toplama gibi konularda merkeze doğrudan bağlı kuruluşlara sahiptir. Bunun yanı sıra mahalli sorunları daha yakından bilen doğrudan mahalli halk tarafından seçilen, yerel hizmetleri (eğitim, çöp toplama, sokakların aydınlatılması, boş zamanların değerlendirilmesi gibi) yerine getirmeye çalışan ve demokrasiyi mahalli düzeyde sağlayan yerel idarelere de gereksinim bulunmaktadır. Bu ihtiyacın duyulmasından itibaren (Saxonlar döneminden beri) mahalli idareler kurulmaya başlanmış ancak 19. yüzyılın sonuna doğru belirgin bir mahalli idareler sistemi ortaya çıkmaya başlamıştır. Ülke illere ve onlar da çeşitli isimlerde diğer birimlere ayrılmışlardır. Bu bölünme sonucu sistem, kentleşmenin nüfus artışının ve nüfus hareketlerinin etkisiyle değiştirilmek zorunda kalmış, Londra için özel bir yerel yönetim birimi kurulmuş (The Greater London Council, 1965), İngiltere ve Gallerin diğer yörelerinde ise iki düzeyli bir yerel yönetim sistemi kabul edilmiştir. (il ve daha

küçük bölgeler. County, districts 1972 Mahalli İdareler Yasası) İl yerel yönetimi eğitim ve sosyal hizmetler gibi genel hizmetleri, diğerleri ise konut edindirme ve çevre sağlığı gibi daha yerel hizmetleri yürütmekle görevlendirilmişlerdir. Bunlara ek olarak nüfusun fazlasıyla yoğunlaştığı bölgelerde doğan ihtiyaç üzerine metropolitan yerel yönetim birimleri kurulmuştur. Büyük şehirler konumunda olan bu yörelerde district denilen birimler yine eğitim hizmetlerini sunacak, il yönetimleri ise ulaşım ve polis hizmetlerinden sorumlu olacaktır. Bunların yanı sıra geleneksel bir yerel yönetim birimi olarak bir mahalle ya da kasaba yerel yönetim birimi durumunda olan ve çok sınırlı görevleri olan Parish yerel yönetim birimi de varlığını sürdürmektedir (Günay, 1994, 34).

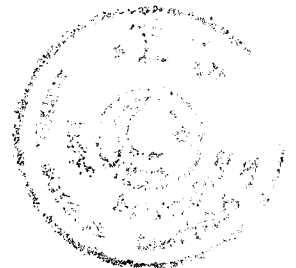
1986 yılında yapılan değişikliklerle 6 adet büyük şehir yerel yönetimi (Metropolitan County) kurulmuş, Londra yerel yönetim birimi ile birlikte görev ve yetkileri yeniden düzenlenerek oluşturulan kurul ve komitelere aktarılmıştır. Bazı görevler merkezi yönetime, bazıları da hükümetçe atanarak oluşturulan ancak doğrudan merkezin kontrolü altında olmayan komitelere aktarılmıştır. Bu şekilde hizmetlerin daha ucuza ve daha verimli sunulacağı düşünülmüşse de yeni durum daha az demokratik olma ve küçük birimler ile eşgüdüm sorunu yaratacağı düşüncesiyle eleştirilmiştir (Günay, 1994, 36).

2.1.2.3. Türkiye

Türkiye’ de; ülke illere, iller ilçelere, ilçeler de bucaklara ayrılmaktadır. Bu birimlerin başında genel yönetimin görevlisi durumunda olan yöneticiler bulunmaktadır. Bu yöneticilere “Mülki İdare Amiri” denilmektedir.

İlin en büyük mülki idare amiri “ vali ”, İlçenin en büyük mülki idare amiri ise “ kaymakam ” dır.

Bu çalışmada valilik ve kaymakamlığın özellikleri, kuralları, sorunları üzerinde durularak Türkiye’ deki “ Mülki İdare Amirliği “ gerçeği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1.3. Mülki İdare Amirliğinin Sınıflandırılması

Türk personel sistemi on sınıftan oluşmaktadır. Mülki idare amirliği bu hizmet sınıfları içerisinde dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Bu sınıf vali ve kaymakamlar ile bu nitelikleri kazanmış olup İçişleri Bakanlığı merkez ve il kuruluşlarında çalışanları ve maiyet memurlarını kapsar (Tortop, 1994, 45).

2.2. Mülki İdare Amirliği Mesleğinin Tarihsel Gelişimi

Bu alt bölümde; Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Döneminde Mülki İdare Amirliği mesleğinin durumu incelenerek mesleğin tarihsel gelişimi ele alınmaya çalışılmıştır.

2.2.1. Osmanlı Döneminde Mülki İdare Amirliği (1299-29 Ekim 1923)

Anadolu Selçukluları zamanında merkezîyetçiliğe ve yetki genişliğine önem verilerek “uç beylikleri, eyalet beylikleri ve emirlikleri” kurulmuş ve taşra teşkilatının temeli atılmıştır (Şaylan, 1976, 25).

Selçuklulardan alınan bu sistem Osmanlı'ya yansımış ve gelişmiştir. Ayrıca yönetimin oluşumunda eski İran, Roma, Sasani, Bizans, Abbasi dönemlerinin etkileri de olduğu bir gerçektir.

Osmanlı Devleti taşra yönetimi, bu günkü Mülki İdare Amirliği sisteminin kökenini oluşturmakta, mevcut yapının temel özellik ve sorunlarının kaynağı olma niteliğini taşımaktadır (Fişek, 1976, 9).

Kuruluşundan çöküşüne kadar çok uzun süre geleneksel niteliğini koruyan Osmanlı İmparatorluğu taşra yönetimi kendi dış dünyasında, özellikle Avrupa'da çok hızlı seyreden toplumsal değişmelere karşın, görece durağan bir değişme çizgisi izlemekle birlikte yönetim kademelerinin fiziksel büyüklükleri ve iç yapıları açısından sürekli değişmelere sahne olmuştur (Tamer, 1994, 6).

Osmanlı Eyalet yönetiminin gerek yönetim birimlerinin fiziksel ve yapısal özellikleri, gerek yöneticilerin yetki, otorite ve yönetsel işlevleri açısından salt kendine özgü, kendisi tarafından oluşturulan kurumlara dayandığının kabul edilmesi yanında eski İran, Roma ve Abbasi devletleri gibi diğer Ortadoğu İmparatorlukları'nın etkileri tartışılmaktadır (Ortaylı, 1976, 3).

Belirtilen bu İmparatorluklarda olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da taşra yönetimi Tanzimat Hareketine kadar yerinden yönetim (Adem-i Merkeziyetçilik) esası üzerine kurulmuştur. Osmanlı toplum düzeninin o dönemdeki yapısına baktığımızda; ekonomik yapının ilkel araç ve üretim yöntemlerine dayandığını, çok geniş bir coğrafi alana yayılan nüfusun kentlerdeki cılız zanaat üretimi dışında tarım ve hayvancılıktan başka geçim kaynağının bulunmadığını, ulaşım ve haberleşme imkanlarının son derece zayıf olduğunu görüyoruz.

Hükümdarda toplanan yetkilerin bir kısmı sadrazama devredilmiştir. Ülkenin büyüklüğü nedeniyle taşrada kendine has yönetim şekilleri oluşmuştur. Bu dönemde Osmanlı, İktisadi ve askeri bünyesi itibariyle feodalizmden kurtulmak isteyen Avrupa karşısında daha üstün durumdadır (Tamer, 1994, 6).

Merkezi otoritenin sağlanması amacıyla oluşturulan yerinden yönetim uygulaması, bu amaçın gerçekleştirilmesine yönelik 2 temel araçla sağlanmaktadır. Bunlardan birisi Tımar sistemi, diğeri de Eyalet örgütlerinde ağırlık kazanan yönetsel, yargısal ve askeri görevlere ilişkin işbölümüdür (Ortaylı, 1976, 7).

Kuruluş döneminde, Osmanlı Beyliği'nin yönetsel örgütlenmede temel birimi "Kaza" olmuştur. Her kazanın başında bir Subaşı ve Kadı bulunmakta, Subaşı; askeri, mali ve mülki konularda, Kadı ise; hem bu konularda hem de yargı konularında sorumlu bulunmaktadır. Beyliğin sınırları genişledikçe yöresel örgütlenmenin temel birimi önce "Sancak" sonra da "Beylerbeylik" olmuştur (Tamer, 1994, 7).

14. yüzyılın ortalarına kadar sancak Osmanlı taşra yönetiminin temel örgüt birimi iken, sınırların genişlemesiyle sancaklar üzerinde bir denetim örgütünün kurulmasına gerek duyulması üzerine beylerbeylik oluşturularak eyalet yönetiminin

temelleri atılmıştır. Ancak sancakların üzerinde bir üst olmaktan çok denetim ve koordinasyon işlevini yerine getiren bir destek birimi niteliği taşımaktadır.

Eyalet örgütlenmesi içinde sancaklar kazalara, kazalar nahiye ve köylere ayrılmaktaydı. Kazanın başında “Subaşı” ve “Kadı” nahiyenin başında ise Kadı tarafından görevlendirilen, yönetsel, yargılama ve mali konularda yetkili bir “Naip” bulunmaktadır (Tamer, 1994, 8).

Osmanlı taşra yönetiminde beylerbeylikten sonra ikinci kademe olan sancağın başında bulunan Sancak Beyi; askeri, mali ve yönetsel alanlarda tam yetki sahibi idi. Sancakta, sancak beyliğinin yanında bir de Kadı bulunurdu. Bu Kadı’lar hem merkezle doğrudan ilişki kurma yetkisine sahip hem de mülki, mali, askeri ve yargısal konularda sancak beyinden bağımsızdırlar. Ancak Kadı’nın yargısal alandaki sorumluluğu tüm sancak bölgesini kapsamakla birlikte, mülki, mali ve güvenlik açısından taşıdığı yetkiler kent sınırları içinde kalmaktadır. Sancak yönetiminde Kadı’dan sonra 3. sırada yer alan mal defterdarı da, protokolde Sancak Beyi ve Sancak Kadı’sına eşit olup, doğrudan doğruya merkezle ilişki kurma yetkisine sahipti. Hiyerarşide son sırada yer alan nahiye ve köyler ise, tımarlı sipahiler tarafından yönetilmekteydi (Tamer, 1994, 9).

Osmanlı taşra yönetiminin temel kademelerini oluşturan eyalet, sancak ve kazanın bu günkü mülki idare birimleri olan il, ilçe ve bucakla eşdeğer olduğu kabul edilebilir.

Osmanlı taşra yönetim birimleri, askeri, mali, yönetsel yargısal görevleri bir arada yürüttükleri halde, Türkiye Cumhuriyeti mülki idare kademeleri askeri, yargısal görevlerden soyutlandığını görüyoruz.

Osmanlı taşra yönetimi karakteristik özelliğini Tanzimat Dönemine kadar korumuştur. Şimdi Osmanlı mülki idaresinin Tanzimat ve sonrasındaki gelmiş olduğu duruma göz atalım:

19. yüzyıl Osmanlı toplumsal yaşamını bütün boyutları ile etkileyen köklü bir yenileşme olayı niteliğindeki Tanzimat Hareketi, askeri, siyasal, yargısal ve mali

alanlarda getirdiği önlem ve düzenlemelerle, Osmanlı Devleti'nin dönemin diğer dünya devletlerinin askeri, teknik ve siyasal alanda kaydettikleri büyük ilerlemeler karşısında eski gücünü koruyabilmek için kendisine yeni davranışlar bulma çabasını ifade etmektedir. Kuruluşundan başlayarak temelde geleneksel devlet yapısını ve bu yapıdan kaynaklanan yönetsel örgütlenmedeki dağınıklığı her zaman bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti Tanzimat hareketi ile yönetsel, yargısal ve ekonomik işlevlerini çağdaş işleyiş ilkelerine göre rayına oturtarak devlet gücünün tek merkezden ve en etkili biçimde kullanılmasını sağlamak istemiştir. O dönemin etkin ilerleme düzeyi, ulaşım ve haberleşme imkanları göz önünde bulundurulduğunda bu amacın gerçekleşmesine uygun olan yönetsel yapının doğal olarak imparatorluk topraklarının bütün kesimlerine yayılan merkezden kopuk, özellikle mali etkinlik ve yönetsel düzenlemelerde yalnız başına hareket eden taşra yönetim birimleriyle oluşturulamayacağı anlaşılmaktadır. İlk planda merkezin taşradaki yönetsel etkinliğini artırmak için eyaletlerin fiziki sınırlarını daraltmak; daha sonra bu birimlerde merkeze bağlı ve birbirleri ile uyum içinde çalışan, verginin adaletli bir biçimde toplanmasını, harcamaların dengeli ve akılcı ölçülerle yapılmasını, yükümlülüklerin yasal esaslara bağlanmasını ve yargı erkinin düzenli işlenmesini sağlayacak örgütler kurmak gerekmektedir (Tamer, 1994, 11).

Tanzimat Hareketi'nden doğan merkeziyetçilik eğitimleri ile Osmanlı eyalet yönetiminde görülen değişme başlıca iki yönde olmuştur. Bunlardan ilki, maliye sisteminin düzeltilmesi kapsamında vilayetlerde vergi tasarruflarını ayan ve valilerin yetki alanından çıkararak, daha sonra yerini defterdarlığa bırakacak kurumun oluşturulması, ikincisi ise yerel kişi ve güç odaklarının yoğunlaşan siyasal katılma isteklerinin, yerinden yönetim geleneğinin oluşmasına yol açmasıdır.

1856 Islahat Fermanının eyalet yönetimine getirdiği yenilik; yönetim, maliye ve yargı organlarının yeni merkezilik anlayışına göre düzenlenmesidir. Bu fermanla taşradaki ağa ve mültezim gibi yerel güç sahiplerinin yönetimindeki etkinlikleri kaldırılmış, sancak ve kazalara atanacak memurların meslekten yetişmeleri ve merkezden atanması ilkesi kabul edilmiştir. Bu tarihten önce 1852 tarihinde çıkarılan bir fermanla taşra yönetiminde "yetki genişliği" eğiliminin ilk girişimini simgeleyen asker ve sivil memurların atanma, azil ve denetimlerinde valinin söz

sahibi olması ilkesi benimsenmiştir. Merkezilik uygulamasını sistemleştiren ilk hukuki belge 1864 tarihli “İdare-i Vilayet Nizamnamesi”dir. Daha sonra çıkarılan 1871 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” ise yeni hareketin daha geniş bir alanda ve yaygın bir biçimde gelişmesini sağlamıştır. 1864 tarihli Nizamname önce Tuna Vilayeti’nde uygulanmış ve sonra bütün ülkeye yaygınlaştırılmıştır (Tamer, 1994, 12).

Tanzimat döneminde taşra yönetimi yukarıdan aşağıya 1. Vilayet, 2. Liva, 3. Kaza, 4. Nahiye, 5. Köy biçiminde örgütlenmiş, bu örgütlenmede her üst kademenin alt kademelerdeki yöneticilerin karar ve uygulamaları üzerinde hiyerarşik denetim yetkisine sahip bulunmasıyla, taşra yöneticileri devletin gücünü sıkı bir merkezîyetçilikle temsil etme imkanı bulmuşlardır.

Ayrıca, Tanzimat Hareketi mali alanda taşrada yeni örgütlenmeyi ve mahalli kişi ve kümelerin çok fazla söz sahibi olmalarını sağlayarak yerel yönetim geleneğinin dağılmasına neden olmuştur. Bu da vilayetlerin fiziksel örgütlenmelerini değiştirmiştir. Ulaşım şebekesinin ve dış ticaret yollarının değişmesi ile üretim ve denetim merkezleri değişmiş ve bu sayede de etkin bir merkezîliğin gereği olarak büyüyen yeni yerleşim merkezleri yönetsel bölünmeyi düzeltme ve düzenlemelere zorlamıştır. Bu da fiziki alanların daralmasına yol açmıştır.

Tanzimat döneminde mülki idarede yapılan yeni düzenlemeleri kronolojik olarak inceleyelim; ilk olarak 28 Kasım 1852 tarihli II. Mahmut’un çıkardığı fermanla Valilerin genel yönetici olmaları temin edilmiştir (Demiröz, 1973, 15).

22 Eylül 1858’de “Kaymakamların Görevlerini İçeren Genelge” ise, merkezi idarenin taşrada örgütleneceği alanları standart hale getirmiştir. Daha sonra 1863 yılında Sadrazam Fuat Paşa ve Niş Valisi Mithat Paşa Napolyon’un kurduğu Fransız taşra yönetim biçimine uygun olarak Tuna Vilayeti Nizamnamesi’ni hazırlayarak yürürlüğe koymuştur. Bu nizamname; eyaletleri kaldırarak vilayetleri kuruyor, mahalli meclislerin oluşmasına imkan tanıyan ve mülki yöneticilerin görev tanımlarını yapıyordu. Arkasından bu Nizamname örnek alınarak 1864 tarihli “Vilayet Nizamnamesi” yürürlüğe girmiştir. Bu Nizamname Fransız örneğinden

esinlenerek eyalet yerine vilayet sistemini getirmiş ve idare taksimatı vilayet, liva, kaza ve karye olarak 4 bölüme ayırmıştır. Nizamname o günün gereklerine uygun olarak koyu bir merkezîyetçi sistem geliştirmiştir. En sonunda 1870 tarihinde “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” çıkmıştır.

1876 yılında yürürlüğe giren ilk Anayasa, illerin yetki genişliği ve görev ayrımı ilkelerine göre kurulacağını ve düzenlemelerin talimatla yapılacağını belirtmiştir. Buna dayalı olarak 1872’de “İdare-i Umumiye-i Vilayet Talimatı” çıkarılmıştır. Daha sonra “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu”nun il genel yönetimi ile ilgili bölümü 1911’de, il özel yönetimi ile ilgili bölümü ise 1913 yılında yürürlüğe girmiş ve İl’e tüzel kişilik tanınmıştır. 1919 yılında idari taksimatımız 15 il, 16 sancak, 302 kaza, 679 nahiye ve 36 mülhak liva’dan oluşmaktaydı. Tanzimat döneminde gelişmişlik düzeyi, ulaşım imkanları ve yerleşim yapısı belediyelerden oluşan bir yerel yönetimin oluşmasını engellemiştir. Vilayet meclisleri ise; azınlıkların da bulunduğu karmaşık ve renkli bir yapıda ortaya çıkmış ve fazla etkinlik göstermemiştir. II. Meşrutiyet döneminde doğrudan merkeze bağlı livalar çoğalmıştır. Konya İl’i dışında Cumhuriyet dönemine intikal ettirilen livaların alan ve sınırları günümüzdeki illerin sınırlarına uymaktadır.

Tanzimat hareketi ile Osmanlı Devlet yönetiminde görülen önemli değişikliklerden birisi de, İmparatorluğun 4 ayrı ordu bölgesine ayrılarak bunların başına birer mareşal atanması ile meydana çıkan örgütlenme süreci içinde askeri ve sivil yapıların birbirinden soyutlanmasıdır. Böylelikle klasik Osmanlı Yönetim geleneğinin aksine, taşra yöneticileri “Sivil Mülki İdare” durumuna gelmişlerdir.

2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Mülki İdare Amirliği

1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, il yönetimini yeniden düzenlemiştir. Burada coğrafi ve iktisadi kıstaslar doğrultusunda Türkiye’nin illere, illerin ilçelere ve ilçelerin de nahiyelere ayrıldığına değinilmiştir. Bu anayasanın maddelerinin yarısından fazlası il yönetimi ile ilgili hüküm ihtiva etmektedir (Gözübüyük 1997, 91).

1924 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu da daha önceki düzenlemeleri aynen kabul etmiştir. 1929 tarihinde ise 1426 sayılı Vilayet İdaresi Kanunu çıkarılmıştır. Mülk yönetim kademeleri il, ilçe ve bucak olarak belirlenmiş ve liva uygulamasına son verilmiştir (Gözübüyük, 1997, 101).

TBMM'nin açılmasından sonra 1921 yılında yürürlüğe giren 85 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile il sayısı 74 olmuştur. 1926 yılında çıkarılan Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu ile 11 il, ilçe haline dönüştürülmüş, 27 ilçe bucağa çevrilmiş, 60 bucak kaldırılmış, 18 ilçe yeniden oluşturulmuş ve neticede il sayısı 63'e inmiştir. İl sayısı 1933 yılında 57'ye inmiş, 1939'da 63 olmuş ve 1957'de ise 67'de istikrar bulmuştur. Bugün ise en son düzenlemelerle il sayısı 81'e ulaşmıştır.

İlçe sayısı ise, 1920'de 313 adet iken 1920-1963 yılları arasında 15 ilçe yurda katılmış, 266 yeni ilçe kurulmuş, 28 ilçe kaldırılmış, 11 il merkezi ilçe, 5 ilçe ise il yapılmış ve 571'de istikrar bulmuştur. Bugün ise en son düzenlemelerle ilçe sayısı 923'e ulaşmıştır.

Bucaklarda durum değişken şekilde gelişmiş ve 1962 yılında 171'i tam teşkilatlı 920 sayısına ulaşmıştır.

1929 yılında çıkarılan 1426 sayılı Vilayet İdaresi Kanunu zamanla çeşitli sebeplerle işlemez olmuş ve 1949 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Tanzimat sonrasında taşra yönetiminde oluşan fiziksel örgütlenme biçiminin yalnızca illerin sayılarının artırılması dışında, değişmeden Osmanlı yönetim yapısının ana sorunları ve gelişme özellikleriyle Cumhuriyet dönemine miras kaldığı görülmektedir. Cumhuriyet dönemine geçişte, eyalet, liva, kaza biçiminde sıralanan mülki idare bölümlerinden, eyalet kaldırılmış, yerlerine iller kurulmuştur.

Cumhuriyet dönemi boyunca taşra yönetimine egemen olan temel eğilim, Tanzimat hareketiyle birlikte başlatılan merkezcilik uygulamasının sürdürülmesi biçiminde kendini göstermektedir. Günümüzün yönetsel yapısını biçimlendiren 10 Haziran 1949 tarihli 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun getirdiği düzenleme çerçevesinde hizmetlerin ekonomik ve coğrafi şartlara göre daha etkin biçimde

yerine getirilmesi amacıyla taşra örgütleri idari kademelere ayrılmış ve il esasına göre kurulmuştur. Aynı sistem içinde iller ilçelere, ilçeler bucak ve köylere ayrılmaktadır. Yasa ile getirilen bu üçlü sınıflandırma günümüzde de devam etmektedir.

3. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİ HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; mülki idare amirliği mesleği ile ilgili daha önce kişiler ve kurumlar tarafından yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

3.1. Kişiler Tarafından Yapılmış Araştırmalar

Bu alt bölümde; mülki idare amirliği mesleği ile ilgili ulaşılan tezler Prof. Dr. Kemal KARTAL'ın önerdiği Yapıt İnceleme Yöntemi (YİY)'nden yararlanılarak tanıtılmaya çalışılmıştır.

1) GÜNAY, Faruk, (1998), “**Mülki İdare Amirlerinden Valilerin Atanmasına İlişkin Bir Model Geliştirme**”, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Tezin Özeti: Günay'a göre; bugünkü vali atama yöntemiyle olması gereken sistem birbirinden çok farklıdır. Valiliğin istisnai memuriyetten sayılması ve hükümetlerin bu konudaki yetkilerini siyasi bakış açıları doğrultusunda kullanmaları sonucunda liyakatsiz atamalar söz konusu olmaktadır. Bu olumsuz durumun önüne geçebilmek için tezde; valilerin mülki idare amirlerinden atanması ve vali adaylığı statüsünün getirildiği bir model önerilmiştir. Bu model ile vali olmak ve vali olarak çalışmaya devam edebilmek için gereken tek ölçü ülke ve yönetilenler yararına çalışmak olacaktır.

2) KOCABAŞ, Murat, (1997), “**Türkiye’de İlçe Yönetimi ve Kaymakamlık Mesleğinin Geliştirilmesi**”, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Tezin Özeti: Kocabaş tezinde; Türkiye’de yeni ilçe kurma çalışmalarının bir düzen içerisinde yapılamadığını belirtmekte Anayasa’ nın ilgili maddelerinin bu konuyla ilgili çelişkileri gidermek yerine arttırmakta olduğunu ortaya koymakta ve kaymakamlık mesleğinin geliştirilmesi için neler yapılması gerektiğini gözler önüne sermeye çalışmaktadır. Bu tezde ayrıca bir Mülki İdare Akademisi kurulması ve kaymakamların akademik kariyer yapma zorunluluğu özellikle belirtilmektedir.

3) ŞAHİN, Mehmet, (1999), **Türkiye’de Kaymakamlık ve Sorunları**, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi.

Tezin Özeti: Şahin tezinde Türkiye’ de kaymakamların hukuki durum, yetki ve sorumluluklarını ortaya koymakta eleştiriler ve öneriler getirmektedir. Eleştirilen konuların başında İl İdaresi Kanunu gelmektedir. Kanunun günümüz koşullarına göre yeniden düzenlenme isteği özellikle belirtilmektedir.

4)YENER, Ali, (1995), **Türk İdare Sistemi İçinde Kaymakamlık Kurumunun Geçmişi, Bugünü ve Geleceği**, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Tezin Özeti: Yener tezinde; kaymakamlık mesleğinin ülkemizin genel idare yapısındaki yeri, önemi ve sorunlarını inceleyerek eksiklikleri ortaya koymak ve öneriler sunmak istemiştir. Tezde ayrıca kaymakamların statüsü, diğer kurumlarla ilişkilerinin açıklığa kavuşturulması ve İl İdaresi Kanunu’ nun yeniden gözden geçirilmesi isteği belirtilmiştir.

3.2. Kurumlar Tarafından Yapılmış Araştırmalar

İl Özel İdaresi, (1973), **Kaymakamlar Soru Kağıdı**, Ankara TODAİE yayını.

Özeti: İl Özel İdaresi tarafından hazırlanan soru kağıdı; kaymakamların yurttaşlarla ve yerel yönetimlerle olan ilişkilerinin ne düzeyde olduğunu, İl İdaresi Kanunu’ na kaymakamların bakış açılarını ve mesleklerini yerine getirirken karşılaştıkları sorunlarını içeren 85 sorudan oluşmaktadır. Sorular; sorunlar ve çözümler hakkında ipucu verebilecek niteliktedir.

ÜÇÜNCÜ KESİM

MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Bu kesim; 5 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde; Mülki İdare Amirliği mesleğinin özellikleri ve kurallarına, 2. bölümde; 1990 – 2002 yılları arasında Mülki İdare Amirliği ile ilgili basına ve medyaya yansıyan haber ve yorumların irdelenmesine, 3. bölümde; mesleğin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarına, 4. bölümde; mesleğin sorunlarına ve bunların çözümüne yönelik alan araştırmasına, 5. bölümde; mesleğin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarının çözümüne yer verilmiştir.

4. “MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ” MESLEĞİNİN ÖZELLİKLERİ VE KURALLARI

Bu bölümde; Mülki İdare Amirliğinin özellikleri ve kuralları incelenmiştir.

4.1. Kaymakamlığın Özellikleri ve Kuralları

Kaymakamların görev, yetki ve sorumlulukları 1949 yılında yürürlüğe girmiş olan 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca yürürlükte olan çok değişik kanun, tüzük ve yönetmeliklerle mülki idareyi yakından ilgilendiren kanunlarda kaymakama görev ve yetkiler verilmiştir.

Mülki İdare Amirliği sınıfının çekirdeğini teşkil eden kaymakam çok yönlü görev ve amaçları olan devlet örgütünün ilçe düzeyindeki en üst yöneticisi konumundadır (Yıldız, 2000, 109).

Bu bölümde ülke ve toplum kalkınmasında büyük rol oynayan kaymakamların atanması, eğitilmesi, hukuki durum, görev ve yetkilerine değinilmiştir.

4.1.1. İlçe Yönetimi

Mülki idare bölümlerinden ikincisi ilçedir. İlçelerin ülkemizde eski bir geleneği ve çevredeki sosyal ve iktisadi şartların geliştirilmesi yönünden önemli işlevleri vardır. İller gibi ilçeler de kanunla kurulur.

İlçe genel idaresinin başı ve mercii kaymakamdır. Kaymakam ilçede hükümetin temsilcisidir. İlçenin genel idaresinden kaymakam sorumludur. Bakanlıkların kuruluş kanunlarına göre ilçede lüzumu kadar teşkilatı bulunur. Bu teşkilat (adli ve askeri teşkilat hariç) kaymakamın emri altındadır (5442 Sayılı Kanun, Md. 26).

İlçe idaresinde kaymakam dışında ilçe idare başkanlarına ve ilçe idare kuruluna da önemli yetkiler verilmiştir. Ancak bu yetkilere burada konunun içeriği gereği değinilmemiştir.

4.1.2 Hukuki Durum

Meslek memurluğu olarak kabul edilen kaymakamlığın genel esas ve ilkeleri; 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu, Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği ile Kaymakam Adayları Yönetmeliğinde açıklanmıştır (Yıldız, 2000, 109).

Kaymakamın Devlet Memurları genel statüsü içindeki yeri ise, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 32. maddesinde yer alan sınıflandırmaya göre hazırlanmış olup, buna Mülki İdare Hizmetleri sınıfı denilmiştir.

Kaymakamlar; "İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeninin seçimi ile Bakanın oluru üzerine müşterek karar ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile tayin olur" (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Md. 29).

Ortak kararname ile atanan kaymakam; ilçede hükümetin temsilcisi konumundadır. Bu yönden hukuki ve yönetsel konumu valiye benzemektedir.

Ancak bununla birlikte kaymakamlar valiler gibi devletin temsilcisi değildirler. Bu yüzden devlet adına sözleşme imzalamak, devlet malları üzerinde tasarrufta bulunmak ve mahkemelerde devleti temsil etme gibi yetkilere sahip değildirler. Kaymakamlar bu gibi işlemleri valiyi temsilen ve ondan alacakları yetki ile yapabilirler.

Yine kaymakamların valiler gibi siyasal yönleri yoktur. Görev ve yetkilerini kullanırken yetki genişliği ilkesine sahip değildirler ve hükümeti bağlayıcı kararlar alamazlar.

Anlatılan farklılıklar dışında kaymakamlar; 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun belirlediği ilkeler çerçevesinde ilçenin en büyük Mülki İdare Amiri olma sıfatı ile valiye benzer konumda görev yaparlar.

4.1.3. Atanma

İçişleri Bakanlığı Mülki İdare Amirliği hizmet sınıfına kaymakam olarak atanacakların öncelikle kaymakam adaylığına seçilip atanmaları ve kaymakam adaylığında yetiştirilmeleri gerekir.

4.1.3.1. Kaymakam Adaylığı Sınavı

Kaymakam Adaylığı Mülki İdare Amirliği Hizmetleri Sınıfının ilk kademesini teşkil eder. Yılda kaç defa hangi aylarda, ne kadar kaymakam adaylığı alınacağı Bakanlığın personel politikası, açık kadro ve ihtiyaç durumu, yazılı-sözlü sınavlar için gerekli süre göz önünde bulundurularak, Personel Genel Müdürlüğünün teklifi üzerine Bakanlık makamınca kararlaştırılır(Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 3).

Kaymakam Adayı olarak atanacakların genel ve özel niteliklere sahip olmaları, yapılacak yazılı ve sözlü sınavları kazanmaları şarttır (Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 4).

Kaymakam Adaylığı sınavına katılabilmek için gerekli genel ve özel nitelikler şunlardır:

Genel Nitelikler:

- Türk vatandaşı olmak
- Kamu haklarından mahrum olmamak
- Taksirli suçlar hariç, ağır hapis veya 6 aydan fazla hapis veya affa uğramış olsalar bile devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla, zimmet, ihtilas,

irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı suçtan veya istihlak veya istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı hürriyeti bağlayıcı ceza ile hükümlü bulunmamak.

— Askerlikle ilgisi bulunmamak; askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedek sınıfa geçirilmiş olmak.

Özel Nitelikler:

— Üniversitelerin Siyasal Bilgiler, Hukuk, İktisat, İşletme, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ile bunlara denkliği Yüksek Öğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki en az dört yıl süreli fakültelerden mezun olmak.

— Giriş sınavının yapıldığı yılın Ocak ayı itibariyle, 30 yaşını bitirmemiş olmak.

— Mülki İdare Amirliği görevini devamlı yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile özürlü bulunmamak; memleketin her ikliminde iş görmeye bir engeli olmadığı tam teşekküllü Devlet hastanelerindeki sağlık kurullarından alınacak raporla belirtilmiş olmak.

— Yaptırılacak soruşturmaya göre Mülki İdare Amiri olmaya engel teşkil edecek kişisel veya ailevi bir sanı olmamak.

— Özel yarışma sınavına tabi tutulmak suretiyle girilen meslekler için yapılacak eleme sınavından (KMS) Bakanlıkça belirlenen asgari puanı almış olmak.

Belirtilen genel ve özel nitelikleri taşıyan adaylar yazılı sınava girerler. Yazılı sınavda başarılı olan adaylar sözlü sınava çağırılırlar.

Kesin başarı sözlü sınavda alınan nottur. Sözlü sınav komisyonu, sınav sonuçlarını sözlü sınavda en yüksek not alandan başlayıp sıralandırmak suretiyle bir liste haline getirip imzalayarak diğer sınav evrakı ile birlikte Personel Genel Müdürlüğüne teslim eder (Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 10).

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

4.1.3.2. Kaymakam Adayı Olarak Atanma

Sözlü sınavı kazananların atanma işlemleri; yetiştirme planına ve staj programı dönemlerine uygun olarak, öbekler halinde ve Bakanlık Makamınca belirlenecek tarihlerde yapılabilir (Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 11)

Sınav sonucu kazananlara yapılan tebligatta belirtilen süre içerisinde başvuran ve atanma için gerekli belge ve işlemleri tamamlayanlar, iller için tespit edilmiş kontenjanlar ve boş kadrolar nispetinde sınav başarı sıraları esas alınarak istedikleri dört ilden birine 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 54. maddesi gereğince Kaymakam Adayı olarak atanırlar (Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 11).

4.1.3.3. Kaymakam Adaylarının Yetiştirilmesi

Kaymakam Adayları; mesleklerinin gereklerini yerine getirebilmek, kendilerine verilen görev, yetki ve sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirebilmek yani meslekte yetişebilmek adına kaymakamlık stajına tabi tutulurlar.

Kaymakam Adayları yıllık izin hakları saklı kalmak üzere normal hallerde aşağıdaki sıra ve ortalama sürelerle kaymakam adaylığı stajını yaparlar (Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 12).

— İl Merkez Stajı	1 ay
— Bakanlık Merkez Stajı-1	3 ay
— Kaymakam Refikliği Stajı	1 ay
— Mülkiye Müfettişi Refakatinde Teftiş Stajı	1,5 ay
— Bakanlık Merkez Stajı-2	4 ay
— Yurt Dışı Stajı	12 ay
— Milli Güvenlik Stajı	1,5 ay
— Kaymakam Vekilliği Stajı	8 ay
— Kaymakamlık Kursu	4 ay

Kaymakam Adayları; 6 aylık İl Merkez Stajını, Kaymakam Refikliğini ve Mülkiye Müfettişi refakatindeki teftiş stajını tamamlayarak, görevde en az bir yılı doldurduklarında vali tarafından değerlendirilirler. Vali; kanaatini olumlu veya olumsuz şekilde Bakanlığa yazılı olarak bildirir. Olumlu sicil almış ve başarılı görülmüş Kaymakam Adaylarının bakanlıkça asaleti tasdik edilir (Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, Md. 16).

Olumsuz sicil almış ve başarısız görülmüş kaymakam adayları, başka bir il valisi yanında en çok bir yıl denenir. Bu süre sonunda da olumlu sicil alamayanlar hakkında 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 57. maddesi uygulanır (Md. 16).

4.1.3.4. Kaymakamlığa Atanma

Kaymakamlık stajını başarı ile tamamlayan kaymakam adayları ad çekme ile beşinci sınıf ilçe kaymakamlığına atanırlar (Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği, Md. 12).

Yeteri kadar 5. sınıf ilçe bulunmaması halinde 4. sınıf ilçelerden uygun görülenler ad çekmeye dahil edilirler. Bu şekilde 4. sınıf ilçelere atananlar, boşalan 5. sınıf ilçelere nakledilebilirler. 4. sınıf ilçelerde geçen süreler 5. sınıf ilçe hizmetinden sayılır (Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği, Md. 12).

4.1.4. Kaymakamın Görev ve Yetkileri

İlçe genel yönetiminin başı ve mercii olan kaymakam, ilçede hükümetin temsilcisidir ve ilçenin genel yönetiminden sorumludur. Hukuki ve idari durumu genellikle valiye benzer, bazı kısıtlamalar içinde görev ve yetkiler valinin aynıdır.

Vali ve kaymakamın görev ve yetkileri arasındaki farklar, il sınıfları içerisinde devleti temsil etme yetkisine sahip olan aynı zamanda yetki genişliğini kullanan valinin kaymakamı emri altında bulundurmasından ileri gelmektedir. İlçedeki adli, askeri ve bölgesel örgütlerin dışındaki bütün örgütleri emri altında bulunduran, hükümetin ilçedeki temsilciliğini yapan kaymakamın ne devlet adına hareket etme

ne de hükümeti bağlayıcı kararlar alma yetkisi yoktur. Bu yetkilere sahip olan validir. Kaymakam merkezi idarenin müdahalesini gerektirecek her türlü durumu valiye bildirmek zorundadır. Ancak olağanüstü ve çok acil durumlarda kaymakam bakanlıklarla doğrudan temas kurabilir. Bu gibi hallerde de durumu valiye bildirmekle yükümlüdür. Bunun dışındaki bütün hallerde ve her konuda valiye bilgi vermek ve emir almak durumundadır (Güçlü, 1974, 19).

Kaymakamların görev ve yetkileri esas itibariyle 1949 tarihli 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Ana mevzuat bu olmakla birlikte kaymakamlara görev ve yetki veren çok sayıda mevzuat hükümleri bulunmaktadır.

4.1.4.1 Yönetimle İlgili Görev ve Yetkileri

İlçe yönetiminde sahip bulunduğu genel yöneticilik sıfatı kaymakama yönetimle ilgili bazı görev ve yetkilerin yüklenmesi sonucunu doğurur (Güçlü, 1974, 19)

a) Temsile İlişkin Görevler

- İlçe Genel Yönetiminin başı, mercii ve hükümetin temsilcisi olmak (5442/27).
- Cumhuriyet bayramlarında ilçede yapılacak törenlere başkanlık etmek (5442/31 L).
- Taşrada, istiklal madalyasına hak kazanmış olan sivillerin madalyasını törenle takmak (62/4).

b) Planlama ve Koordinasyon İşlerine İlişkin Görevler

- İlçe kademesi köy programı taslakları hazırlamak (1972 yılı programı)
- Çeşitli işler ve kanunların uygulanması üzerinde görüşmek üzere ilçe idare şube başkanlarını ve diğer memurları belediye başkanları ile ticaret ve ziraat odası başkanlarını toplantıya çağırmak (5442/40).
- Hassas bölgelerdeki sivil savunma tesisat, teşkilat, araç, hizmet ve faaliyetlerini planlamak (7126/21).

— İlçenin her yönden genel idare ve gidişini düzenlemek (5442/31 E).

c) Yürütmeye İlişkin Görevler

— Kaza idare şube başkanlarından, kendi şubelerine ulaşan kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarıyla kendi dairelerine verilmiş olan görevlerin hızlı ve düzenli olarak yapılmasını ve aldıkları işler hakkında gerekli incelemeyi yaparak düşüncelerini zamanında bildirmelerini istemek (5442/37).

— Verilen emirlerin kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarına uygun olmadığı ilgililerce ileri sürüldüğünde gerekirse yazılı emir vermek ve aynı zamanda işi valiye yazmak ve cevap gelinceye kadar verilen emrin kendi sorumluluğu altında yürütülmesini istemek (5442/38).

d) Haberleşme İşlerine İlişkin Görevler

— İlçenin işleri hakkında bağlı buldukları illerle haberleşmede bulunmak. Ancak olağanüstü hallerde bakanlıklarla haberleşmede bulunmak ve üst makama bilgi vermek (5442/31 B).

— İlçedeki idare bölümlerinin birbirleriyle yapacakları haberleşmelere aracılık yapmak (Fiili görev)

— Dilekçelerle savunmaları ve davalara ilişkin her türlü evrakı Danıştay başkanlığına gönderilmek üzere ilgililerden almak (521/64).

— Yerel Yönetimlerin yazışmalarına aracılık etmek (5442/35).

e) Personel İşlerine İlişkin Görevler

— Sekizinci maddenin B fıkrası dışında kalan memurları ilçe idare şube başkanının oluru üzerine tayin etmek (5442/30).

— İlçe idare şube başkanlarının, genel özel kolluk amirlerinin birinci derecede, diğer memurların ikinci derecede sicil amirliğini yapmak (5442/34).

— Gereken hallerde ilçe memurlarına takdirname vermek (5442/31).

— İlçenin idare şube başkanları ile ikinci derecedeki memurlarına genel ve özel kolluk amir ve memurlarına savunmaları alındıktan sonra uyarma ve kınama cezası vermek ve uygulamak (5442/32).

- Uygun göreceği zamanlarda ilçe memurlarına yıllık izin kullandırmak (657/103).
- Mazeretleri sebebiyle memurlara mazeret izni vermek (657/104).
- Aylıksız izin vermek (657/108).
- Ücretle müstahdem olanlara 15 gün yıllık izin vermek (1108/13).
- Hastalık raporunda belirtilen süre kadar memuru izinli saymak.
- Denetlemeleri sırasında işbaşında kalmalarında sakınca gördüğü bütün memurları (İlçe idare şube başkanlarını valinin izni ile) ve müstahdemleri sorumluluğu altında işten el çektirmek (5442/31).
- Tayinlerindeki usule göre memurları bağlı buldukları teşkilat emrine almak (6435/1).

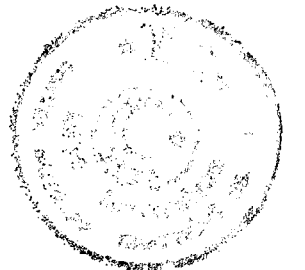
f) Denetlemeye İlişkin Görevler

- Kanununun dördüncü maddesini son fıkrasında belirtilen daire ve müesseseler dışında kalan bütün devlet daire, müessese ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye, köy idareleriyle bunlara bağlı bütün müesseseleri denetlemek ve teftiş etmek (5442/31Ç).
- İlçenin her yönden genel gidişini düzenlemek ve denetlemek (5442/31 E).
- Emniyet, asayiş ve iş hayatının düzenlenmesi bakımından ilçedeki her türlü ticari, sınai, mali, iktisadi işletmeler ve ayrıntılarını, çeşitli personel bulduran yerleri gözetmek ve denetlemek (5442/32 F).
- İlçe memurlarının çalışmalarını ve teşkilatın işlemlerini gözetim ve denetimi altında bulundurmak (5442/31 H).
- Her yıl ilçenin tüm bucakları ile köylerini en az yarısını ve ilçe teşkilatını teftiş etmek, halkın dilek ve ihtiyaçlarını yerinde incelemek (5442/36).
- İlçede, kanun tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarının uygulanmasından doğan şikayetleri dinleyip, gerekli tedbirleri alır ve emirleri vermek (54442/39).
- Köy ebeleri ve sağlık memurlarının görevlerini iyi görebilmeleri hususunda gerekli denetimi yapmak (4459/7).

g) Kurullara Başkanlık Yapma Görevi

Kaymakamın başkanlık etmiş olduğu kurulların sadece isimlerini belirtmekle yetiniyoruz.

- İlçe İdare Kurulu,
- Vergi Alım Komisyonu,
- Turizm Komisyonu,
- Çiftçi Malları Denetim Heyeti,
- Çeltik Komisyonu,
- Askerlik Meclisi,
- Milli Savunma Komisyonu,
- İlçe İlköğretim Kurulu,
- İlçe Beden Terbiyesi Görüşme Heyeti,
- İlçe Tıp Meclisi,
- İskan Satın alma Komisyonu,
- İskan Özel Komisyonu,
- Talip ve Taahhütnameleri İnceleme Komisyonu,
- Gelir Tespit Komisyonu,
- İmar Komisyonu,
- Değişim Geliştirme ve Yerleşim Komisyonu,
- Asayiş Komisyonu,
- Yerleşim Komisyonu,
- Sayım Komitesi,
- Kutlama Komiteleri,
- Emanet Komisyonu,
- Yardım Komiteleri,
- İçki Satacak Yerlerin Bulunacakları Bölgeleri Tespit Komisyonu,
- İkramiye Dağıtım Komisyonu,
- Sivil Savunma Fonu İdare Komisyonu,
- Askeri Firar, Bankaya Ve Yoklama Kaçaklarının Takip Ve Yakalanmalarını Planlaştırma komisyonu,
- Tütün Yarışma Heyeti,
- Tütün Miktarındaki Eksikliği Tespit Komisyonu,

- Memur Konutları Komisyonu,
- İhraç Malları Denetim Komisyonu,
- Tarımsal İhtiyacın Takdir ve Tespiti Komisyonu,
- Av Komisyonu,
- İhtiyaç Komisyonu,
- Okul Beslenme Komisyonu,
- İlçe Koordinasyon Kurulu

4.1.4.2. Geleneksel Görev ve Yetkiler

a) Adalet İşlerine İlişkin Görevler

- Kanunların verdiği yetkiye dayanarak yetkili kurul ve makamların usulen tebliği ve ilan olunan karar ve tedbirlerinin aksine hareket edenler hakkında Türk Ceza Kanununun 526. maddesinin uygulanmasını sağlamak (5442/66).
- Vatana İhanet edenler hakkındaki soruşturmayı C. Savcılığına göndermek (2/6).
- Kamu davası açılıncaya kadar geçecek bölümler hakkında Cumhuriyet Savcılığından yazılı bilgi istemek(5442/23 C).
- Görülmekte olan işlerin gecikme sebeplerini Cumhuriyet Savcılarında yazılı olarak sormak (5442/33 A).
- İhbar ve şikayetleri kanuni makamlara iletmek üzere kabul etmek (1412/151).
- Karar verilen para cezasını ödemeyen mahkumların mali güçlerini incelemek (647/5).
- Ceza ve tutuklevlerini korumak, hükümlü ve tutukluların sağlık şartlarını gözetim ve denetim altında bulundurmak (5442/33 B).
- Sayım görevini kabul etmeyenler hakkında inceleme görevini Cumhuriyet Savcısından istemek (53/31-1).
- Cumhuriyet Savcılarınca sorulan hususlara cevap vermek (1412/154).
- Bedel Tespit Komisyonu üyelerinin sulh mahkemesinde yemin ettirilmelerini Cumhuriyet Savcılığı kanalı ile sağlamak (122/10).
- Son yoklama görmemiş olanların yaş düzeltmelerini yaptırmak.

b) Garnizon ve Askerilik İşlerine İlişkin Görevler

- Afet bölgesinde veya çevresinde bulunan birlik komutanlarından yardım istemek (7269/7).
- Orman yangınlarında, gerekli görülecek oranda askeri araç isteminde bulunmak (6831/70).
- Kaçakçılığın yasaklanması ve takibi ile görevli olanların gerekli olması durumunda en yakın askeri komutandan yardım talep etmek (1918/4).
- Kötü hayvanların zarar yaptığı yerlerde veya çevresinde, askeri birliklerin sürekli avına katılmalarını garnizon komutanlarından istemek (6968/29).
- Askerlik şubeleri ile ilgili şikayetleri kabul etmek, Askerlik şubesinden aldığı cevabı yeterli görmediği takdirde durumu Valiye bildirmek (5442/31 K).
- Askerlik şube başkanlığından gönderilen son yoklama çağrı çizelgelerini köy ve mahalle ihtiyar meclis ve heyetlerine göndertmek (1111/24).
- Yoklama kaçağı durumuna düşen mükelleflerin elde edilmeleri hakkında askerlik şubesi başkanlığından gelen yazıları kabul etmek ve takiplerin sağlamak (1111/30).
- Sefer görev emirlerini mükelleflere tebliğ ettirmek (1111/59).

c) Dışişlerine İlişkin Görevler

- Konsolosluklarla haberleşmede bulunmak, (Fiili görev)
- Konsolosluklarca düzenlenmiş çeşitli belgelerde konsolos imzasını onamak (Fiili görev).

4.1.4.3. Mali ve Ekonomik Görev ve Yetkiler

a) Mali Yöntem İşlerine İlişkin Görevler:

- İtiraz Komisyonu'na başkanlık yapma görevi,
- Haciz kararı alma görevi,
- Hazineye ait arazilerin kiraya verilmesi görevi,
- Devlet hak ve alacaklarından vazgeçmesine izin verme görevi,
- İta amirliği yapma görevi.

b) Gümrük ve Tekel İşlerine İlişkin Görevler:

- Tuz nakliyesi ile ilgili görevler.

c) Ticari İşlerine İlişkin Görevler:

- Ticari ve sanayi odalarına ait görevler,
- Esnaf ve küçük sanatkarlarla ilgili görevler.

d) Sanayi İşlerine İlişkin Görevler:

- Marka tescil istemini kabul görevi,
- Yeni açılan sanayi işletmelerinin verecekleri beyannameleri alma görevi.

e) Su-Enerji-Doğal Kaynak İşlerine İlişkin Görevler:

- Yer altı suları ile ilgili arama, kullanma, ıslah ve tadil belgesi isteyenlerin müracaatlarını kabul etmek,
- Ortak suların idaresi hakkında karar vermek.

f) Tarım İşlerine İlişkin Görevler:

- Ziraat odaları ile ilgili görevler,
- Yabani ağaç aşılamalarına ilişkin görevler,
- Çeltik komisyonlarına başkanlık yapma görevi,
- Çiftçi Malları Denetim Heyetine başkanlık yapma görevi,
- Ödünç tohumluk dağıtımına ilişkin görevler.

g) Tarımsal Savaş İşlerine İlişkin Görevler:

- Tarımsal savaşa ilişkin ilan yaptırma görevi,
- Sürek avı düzenlemek ve ilan etmek.

h) Veteriner İşlerine İlişkin Görevler:

- Hayvan hastalıkları ile ilgili görevler,
- İslahı hayvanat kanununa ilişkin görevler.

ı) Orman İşlerine İlişkin Görevler:

- Av komisyonları ile ilgili görevler,
- Turistik avlanma izin belgesi verme görevi.

4.1.4.4. Protokol İşlerine İlişkin Görevler

- Ulusal bayramların kutlanması görevi,
- Belirli günlerin anılması ile ilgili görevler,
- Resmi ziyaretlerle ilgili görevler.

4.1.5. Meslekte Yükselme

Görev ifa ettikleri öbek hizmetinde süresini tamamlayan ve “üstün başarılı” veya “başarılı” veya “yeterli” olarak değerlendirilen meslek mensupları üst öbek hizmete atanmaya hak kazanırlar.

Üst öbek hizmete atanmada öncelik sırası “üstün başarılı”, “başarılı” ve “yeterli” şeklindedir.

4.2. Valiliğin Özellikleri ve Kuralları

Bu bölümde; valilerin atanması, görev ve yetkileri, ekonomik durumları, emeklilikleri açıklanarak, valiliğin siyasallaştırılması ve merkez valiliği uygulaması irdelenmeye çalışılmıştır.

4.2.1. İl Yönetimi

Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafi durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetinin gereklerine göre illere, iller de diğer kademedeki bölümlere ayrılmıştır (Özer, 1999, 14).

Hem merkezi idare kuruluğu bakımından ülkenin bölümlerinden biri hem de tüzel kişiliğe sahip bir yerel yönetim olan illerin yönetimi yetki genişliği esasına dayandırılmıştır.

Yetki genişliği ilkesi “ genel idarenin taşrada görevli yüksek kamu görevlilerine belli konularda kendiliğinden karar alıp uygulama yetkisi tanınması”dır (Özer, 1999, 14).

Yetki genişliği ilkesine dayanılarak yönetilen ilde vali; devletin ve Bakanlar Kurulunun temsilcisi, İl İdaresinin başı ve merciidir (Özer, 1999, 15).

4.2.2. Hukuki Durum

Valilik, ilk kez 1864 yılında Tuna Vilayetinin kurulmasıyla Türk yönetim yapısındaki yerini almıştır. Bir yandan “merkezi idare kuruluğu bakımından, coğrafi durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre kurulan” ve “yetki genişliği” esasına dayanan il merkezi yönetiminin temsilcisidir. Öte yandan, aynı il sınırlarını kapsayan ve “yerinden yönetim” esasına dayanan, kamu tüzel kişiliğine sahip ve özerk bir yerel yönetim türü olan il’in yürütme organı ve yasal temsilcisidir (Gönül, 1992, 52).

Anayasa metinlerinde yönetsel bir görev unvanı olarak “vali” sözcüğüne yalnız 1876 tarihli Kanuni Esasi’nin 62. maddesi ile 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanununun 14. ve 15. maddelerinde rastlanmaktadır. 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında “vali” sözcüğüne yer verilmemiş olması, il yönetimini temsilde ve zamanla yapısal değişme gereksinimleri karşısında esnekliği sağlama yorumuna elverişlidir. Bununla beraber, hukuksal statüye ilişkin düzenlemeler başka başka yasalarda bulunmaktadır. Bunlara kısa kısa göz atacak olursak (Gönül, 1992, 52);

İl Genel Yönetimi Yönünden;

a) 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu

— İl genel idaresinin başı ve mercii validir” (Madde 4).

— Valiler, gerektiğinde tayinlerindeki usule göre kadro aylığı ile merkez emrine alınarak İçişleri Bakanının uygun göreceği işlerde görevlendirilebilirler (md 6).

— “Vali, ilde devletin ve hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi vasıtasıdır” (Md. 9).

b) 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

Valilerin merkezde görevlendirilmelerine ilişkin ve 5442 sayılı yasanın 6. maddesinin ikinci fıkrasına koşturarak 3152 sayılı yasanın 37. maddesiyle şu kurallara yer verilmiştir:

— Valiler atanmalarındaki usule göre valilik kadro ve unvanlarını muhafaza etmek suretiyle merkezde görevlendirilebilirler.

— Merkezdeki valiler, Bakan tarafından İçişleri Bakanlığında Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı ve benzeri eşdeğer üst düzey yöneticiliklerinde ya da inceleme, araştırma, soruşturma ve eğitim işlerinde görevlendirilebilirler.

— Merkezdeki valiler, Başbakanlığın istemi üzerine, Başbakanlık ve diğer bakanlıkların Müsteşar, Müsteşar Yardımcısı, Genel Müdürlük ya da bu görevlere eşdeğer durumdaki diğer üst düzey yöneticiliklerinde, unvan ve özlük hakları saklı kalmak kaydı ile görevlendirilebilirler.

— Valilik sıfat ve unvanını kazanmış olanlar, valilik dışında atandıkları görevlerde de bu unvanlarını kullanabilirler.

— İllerde eylemli valilik yapmamış olanlar vali olarak merkezde görevlendirilemezler.

c) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu

— Valiler “X. Mülki İdare Amirliği Sınıfı” kapsamındadır.

— Valiliklere 657 sayılı yasanın öngördüğü “atanma, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesine ilişkin hükümleriyle bağlı olmaksızın tahsis edilmiş derece aylığı ile “atama” yapılabilir. Anılan yasanın “istisnai memurluklar” olarak adlandırdığı bu tür görevlere atanan ve valilerin de dahil bulunduğu “bu kadrolar emeklilik aylığının hesabında ve diğer memurluklara naklen atamalarında

herhangi bir sınıf için kazanılmış hak sayılmaz. Bu görevlerde bulunan memurların emeklilik kıdemleri yürümekte devam eder”

— Valileri de kapsayan “İstisnai Devlet Memurluklarına” 48. maddede yazılı genel şartları taşıyan kimselerden atanmalar yapılabilir.

Kuruluş kanunlarındaki özel hükümler saklıdır.

İl Özel Yönetimi Yönünden;

3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

— İlin işlerini ve özel yararlarını yöneten ve koruyan ve onu temsil eden ve kişilik kazandıran yönetim araçları il valisi ile il genel meclisi ve il encümenidir (Md. 76).

— İl'e verilen tüm özel işlerde ve görevlerde yürütme yetkisi yalnızca valiye aittir (Md. 77).

4.2.3. Atanma

Hukuk devletini, bütün kurum ve kuruluşları ile artık sarsılmaz biçimde yerleştirmek zorundayız. Bu hedefte Mülki İdare Amirlerinin yeri ve önemi inkar edilemez.

Vali, ilde devletin itibarını ve otoritesini temsil eden kişidir. Bu kişi 4 temel görev üstlenmiştir. Korumak, sağlamak, kaldırmak ve hazırlamak (Özer, 2000,1).

Neyi Koruyacaklardır?

Türk milletinin; bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi koruyacaklardır. Kısaca; ulusal çıkarların amansız izleyicisi olacaklardır.

Neyi Sağlayacaklardır?

Bireylerin ve toplumun huzur, gonenç ve mutluluğunu sağlayacaklardır. Ezmeyecekler ve üzmeyecekler, huzur ve mutluluğun kaynağı olacaklardır.

Neyi Kaldıracaklardır?

Kişinin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak biçimde sınırlayan tüm siyasal, ekonomik ve toplumsal engelleri olanakları ölçüsünde kaldıracaklardır.

Neyi Hazırlayacaklardır?

Türk insanınının maddi ve tinsel varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlayacaklardır.

Sosyal hukuk devletinin oluşmasını sağlayacak, bu temel görevleri üstlenecek kişilerin nasıl atandığı, atanması gerektiği önemli ve üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü nasıl ki bir binada alt yapı önemlidir, yönetimde de idareci çok önemlidir.

Atanmanın iki türü vardır: Doğrudan atanma ve seçilmeli atanma.

Şimdi bu türleri açıklayarak karşılaştıralım.

4.2.3.1. Atamalı Valilik

Türkiye'de bu günkü uygulama türü atamadır. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 6. maddesine göre "vali İçişleri Bakanlığı'nın önerisi, Bakanlar Kurulunun Kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile tayin olur" demektedir. Ancak bu madde atamada hangi ölçütlerin esas alınacağını açıklamamıştır.

1949'dan beri gelmiş geçmiş hiçbir iktidar bu konuyu ele almamış, vali ataması konusundaki hareket serbestliğini idare yararına sınırlama gereği duymamıştır (Özer, 1999, 17).

İktidarların vali atamaları konusundaki bu tutumları konunun uzmanları tarafından da eleştirilmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 59. maddesine göre valilik "istisnai memurluk" tur. Yani; istisnai memurluk kabul edilen valilik atamalarında; yasanın atama, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesine ilişkin hükümleri uygulanmaz. Yani; memuriyete girişte aranan genel koşulların dışında herhangi bir koşul aranmaz.

Görüyoruz ki gerek il idaresi kanunu, gerekse Devlet Memurları Kanunu valilik atamalarını genel atama kurallarının dışında tutmuştur. Yani; hükümet istediği kişiyi vali olarak atayabilir. Ancak atamalarda yalnızca siyasi kaygıların yaşanmaması, liyakat, ehliyet ilkelerinin ön plana çıkarılması için gerekli yeni düzenlemelerin yapılmasının zorunluluğu da tartışılmaz gerçektir.

İşte 1992 yılında bu değişikliği içeren bir tasarı hazırlanmış, Bakanlar Kurulu'na ve TBMM'ne sunulmuş, ancak uygulamaya geçirilmemiştir.

Vali olacakların belirlenmesi için İçişleri Bakanlığı bünyesinde bir değerlendirme ve seçme kurulu oluşturulmasını öngören tasarının diğer maddeleri şunlardır:

— Valiler, İçişleri Bakanının önerisi, Bakanlar Kurulu'nun kararı ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile atanırlar.

— İlk defa valiliğe atanacakların, Mülki İdare Amiri hizmet sınıflarındaki kadrolarda en az 15 yıl görev yapmış olması ve vali aday listesine girmesi şarttır.

— Vali aday listesi, bakanlık müsteşarının başkanlığında teftiş kurulu başkanı, personel genel müdürü, il ve merkez valilerince seçilecek birer temsilci, valiler dışında kalan ve Mülki İdare Amiri hizmetleri sınıfındaki kadrolarda 15 yıl hizmet yapmış Mülki İdare Amirlerince seçilecek 2 temsilciden oluşan Değerlendirme Kurulunca hazırlanır.

Her yıl Ocak ayında toplanacak değerlendirme kurulunca sicil ve özlük dosyaları incelenip gerektiğinde araştırma yaptırılarak personel değerlendirmeye tabi tutulur. Değerlendirme sonunda valilik yapma nitelik ve liyakatine sahip olduğu tespit edilenler aldıkları not sırasına göre vali adayları listesine dahil edilirler. Liste 1 yıl için geçerlidir.

Böyle bir tasarının hazırlanmış olması Mülki İdare Amirliğine nesnel unsurların yerleştirilmesi, ehliyet, liyakat ilkelerinin kazandırılması açısından ümit verici olmuş, ancak bu ümit uzun sürmemiş, tasarı TBMM İçişleri Komisyonu'nda reddedilmiştir.

Bu şekilde veya daha da nesnel tasarıların yeniden hazırlanması, yasalaşması mülki idarenin geleceğine ışık tutacaktır. Bu nedenle siyasi kaygılardan arınılarak nesnel unsurlara göre seçilmiş, gerçekten yeterli idareciler için vali atama yöntemi yeniden gözden geçirilmelidir.

4.2.3.2. Seçimli Valilik

Valiliğe geliş yolunun alabildiğine siyasallaştırılması ve hükümetlerin çıkarları gereği valileri atama konusunda dış müdahalelere oldukça kapalı, yansız ve güçlü bir mekanizma oluşmaktan uzak durmaları “atamalı sisteme” karşı “seçimli sistemin” düşünülmesine yol açmıştır.

Eski vali Dr. Mustafa Gönül'ün Amme İdaresi Dergisi'nin Eylül 1992 tarihli “seçimli valilik üzerinde düşünceler” başlıklı yazısında valilerin seçimle iş başına gelmelerini, bunun hızlı demokratikleşmenin gereği olduğunu savunmakta ve buna dayalı olarak yeni bir il ve bölge yapısı önermektedir. Gönül'ün yönetim modeli şöyledir (Çoker, 1993, 5):

— Vali halkın oylarıyla seçilecek, hem merkezi yönetimi hem de il yerel yönetimini temsil edecek.

— Çalışma alanı birden çok ili kapsayan bölge kuruluşlarıyla (yetki genişliğine dayalı hizmet yerinden yönetimleriyle) karma yönetim yapısı

oluşturacak ve “siyasal olmayan, kamu tüzel kişiliğine sahip bir bölge yönetimi” ortaya çıkacaktır.

— Yerel parlamento işlevini üstlenecek “BÖLGE BİRLİK MECLİSLERİ” oluşturulacak. Bu meclisler birlik üyesi illerin genel meclisleri ile belediye meclislerinin kendi üyeleri arasından seçtikleri ikişer veya üçer temsilciden yine her ilçeden belli sayıdaki köy muhtarlarından oluşacaktır.

Bölge birlik meclislerinin görev, yetki ve sorumlulukları, akçal kaynakları, merkezden yönetimle ilişkileri yasayla düzenlenecektir (Gönül, 1992, 69).

İşte bu meclislere yasayla belirlenmiş “anayasal” “genel” ve “özel” nitelik ve koşulları taşıyan partili, partisiz istekliler arasından, bölgedeki her il için belli sayıdaki vali adayları saptanıp bunlardan birisinin vali olarak atanması Bakanlar Kurulu’nun takdirine sunulacaktır.

Seçimli sistemin çok yönlü yararları olduğunu düşünenlere göre; bu sistem, yerel yönetimlerde halkın kendi yöresine ve yaşamına yönelik planlama ve karar sürecine kısaca, irade oluşumuna, hak eşitliğine dayalı yöntemlerle katılabilmesi, yöreye tatmin, ülkeye huzur getirir. Halkta kendine yakın olan yönetime sahiplenme bilinci gelişir. Demokratikleşme, hız ve tatmin edici bir anlam kazanır. Sorumluluğu paylaşma duygusu güçlenir. Terör ve tehdidin dışlanması etkisi ve katkısı olabilir (Gönül, 1992, 69).

Seçimli sistemi eleştirenlere göre ise; sistem eksikliği, uygulama zorluğu olan bir sistemdir. Bu da beraberinde sakıncalar oluşturmaktadır. Bu sakıncaları şöyle sıralayabiliriz (Çoker, 1993, 6):

— Tüzel kişiliği olmayan, bölge meclisinde temsil edilmeyen ve merkezi yönetim hiyerarşisi içinde görev yapan bölgesel kuruluşlarla tüzel kişiliğe sahip yüzlerce yerel yönetim biriminin bir araya gelmesinden “karma bir yönetim” değil, karmaşık hatta karmakarışık bir yönetim ortaya çıkacaktır.

— Bölgesel kuruluşların belli sınırlar içinde belli merkezlerde toplanması için uzun yıllardır pek çok çalışma yapılmış, hatta bu sorun, çözümlenmesi hedeflenerek kalkınma plan ve programlarında da yer almış olmasına rağmen bölgesel gereksinmelerin ve bu niteliklere uygun çalışma havzalarının (örneğin;

orman havzasıyla su (D.S.I.) havzaları gibi) birbirlerinden çok farklı olması nedeniyle aynı hizmet coğrafyası yaratılamamıştır. Modeldeki bölge önerisi de aynı sorunu yaşayacaktır.

— Yapay sınırlar içinde kurulabilse bile, tüzel kişiliğe sahip bir bölge meclisi, en kısa zamanda siyasal nitelikli bir parlamento oluşumuna yol açacaktır. Bu federalizme ve giderek bağımsızlık çabalarına, dolayısı ile de hem ülke bütünlüğünün zedelenmesine yol açabilecek hem de üniter devlet yapısı sarsılabilecektir.

Görüyoruz ki; atamalı sistemde; nesnel unsurlardan çok siyasi kaygılarla hareket edilmesi bu konunun uzmanlarını farklı arayışlara yöneltmiştir.

Ancak vali atamalarında yeni arayışlara girmek yerine var olan atama sistemini günün koşullarına göre iyakat, ehliyet ilkeleri çerçevesinde yeniden gözden geçirmek, 1992 yılına benzer yeni, nesnel bir tasarı hazırlayıp bunun TBMM'de yasalaşmasını sağlamak daha uygundur diye düşünüyoruz.

4.2.4 Görev ve Yetkiler

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda valiye verilen görev ve yetkiler şunlardır:

— Vali; kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarının ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve Bakanlıkların talimat ve emirlerini yürütmekle ödevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için gereken bütün tedbirleri almaya yetkilidir (Md. 9).

— Kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarının verdiği yetkiyi kullanmak ve bunların yüklediği ödevleri yerine getirmek için valiler genel emirler çıkarabilir ve bunları ilan ederler (Md. 9).

— Vali, adli ve askeri teşkilat dışında kalan bütün devlet daire, müessese ve işletmelerini, özel işyerlerini, özel idare, belediye, köy idareleriyle bunlara bağlı tüm müesseseleri denetler, teftiş eder (Md. 9).

— Vali, ilin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumludur (Md. 9)

— Vali, Devlet, il, belediye, köy ve diğer kamu tüzel kişiliklerine ait genel ve özel mülklerin yangın ve benzeri tehlikelere karşı korunmasını, iyi halde

tutulmasını, değerlenmesini ve iyi halde idaresini sağlayacak tedbirlerin uygulanmasını ilgililerden ister ve denetler (Md. 9).

— Vali, il, ilçe, bucak merkezlerinde ve çevrelerinde kirali, kirasız binalarda vazife gören bütün Devlet dairelerini mahallin hizmet şartlarına ve hazine çıkarına en uygun şekilde bir veya birkaç binada toplamak üzere gereken tedbirleri aldırır ve uygulanmasını denetler (Md. 9).

— Vali, Cumhuriyet Bayramı'nda ilde yapılacak resmi törenlere başkanlık yapar ve tebrikleri kabul eder (Md. 9).

— Vali, adalet dairelerinde, görülmekte olan işlerin geciktiğini haber aldığı vakit gecikme sebeplerini Cumhuriyet Savcılarında yazılı olarak sorabilir. Cumhuriyet savcıları bu sebepleri vereceği cevapta açıklar (Md. 10).

— Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür (Md. 11).

— Memleketin sınır ve kıyı emniyetini ve sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri, yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür (Md. 11).

— İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufla ilgili emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir.

— Vali, Bakanlıklar ve tüzel kişiliğe sahip genel müdürlüklerin il teşkilatında çalışan bütün memur ve müstahdemlerin en büyük amiridir (Md. 12).

— İl şube başkanları kendi şubelerine verilmiş olan işlerin yürütülmesinden ve şubelerin memur ve müstahdemlerinin kanun, tüzük, yönetmelik ve Hükümet kararlarıyla belirtilen ödev ve görevlerinin hızlı ve düzenli bir şekilde yapılmasından valiye karşı sorumludur (Md. 21).

4.2.5. Ekonomik Durum

Mülki idare amirlerinin maaşlarını düzenleyen hükümler 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda yer almaktadır. Bu kanunda yer alan devlet memurlarının derece ve kademe ilerlemeleri ile bunun paralelinde aldıkları ücretlerle ilgili hakları vali ve kaymakamlar için de geçerlidir.

Mülki idare amirleri mesleklerinin önemi ve üstlendikleri sorumlulukları dolayısıyla bile olsa maaşları dışında ek maddi imkan ve olanaklara sahip değillerdir.

4.2.6. Emeklilik

Mülki idare amirlerinin emekliliklerine ilişkin hükümler de Devlet Memurları Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Mülki idare amirlerinin emeklilik yaşı 65' dir. Mülki amirlerde emekli olurken diğer devlet memurları gibi emeklilik aylığı ve emeklilik ikramiyesinden yararlanabilmektedir.

4.2.7 Valiliğin Siyasallaştırılması ve Merkez Valiliği Uygulamasının İrdelenmesi

“Vali İlde Devletin ve Hükümetin temsilcisi, ayrı ayrı her Bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır” (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Md. 9).

Buradaki siyasi niteleme sözcüğü yanlış algılamalara açık yapıdadır.

“Vali il genel idaresinden her Bakana karşı ayrı ayrı sorumludur. Bakanlar bakanlıklarına ait işler için valilere re'sen emir ve talimat verirler. Bakanlar, valiler hakkında Bakanlar Kurulu'na ödül ve cezalandırma tekliflerinde bulunabilirler” (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Md. 9).

Bu madde valinin, temsilcisi olduğu bakanın mensup bulunduğu siyasi partinin ildeki uzantısı durumuna gelmesini kolaylaştırıcıdır.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun ilgili maddelerinden de anlaşıldığı gibi valilerin siyasi iktidarlardan kendini soyutlaması, yansız bir yönetim anlayışını benimsemesi çok güç hatta imkansızdır.

Ahmet Özer; bu konuda kendi yaşadığı bir olayı şöyle anlatmaktadır:

“1983 yılı sonunda yapılan genel seçimlerde Çorum valisiydim. Seçimleri kazanan siyasi partinin milletvekilleri Vilayet makamına ziyaretime geldiler. Çalışmalarımdan övgü ile söz ettikten sonra “Vali Bey, devlet adamı olarak size derin bir saygı duyuyoruz. Zaten halk arasında adınız Devlet Ahmet” olarak yaygınlaştı. İlimize iki yıldan beri sayısız hizmetlerinizden ötürü teşekkür ederiz. Ancak bir kaygımız var. Biz ağır ve çetin bir mücadele ve ağır masraflar sonunda iktidar oluyoruz. Çok vaadimiz var. Ceplerimiz bu vaatlerle dolu. Siz kanunlara ve nizamla aykırı işlere karşı bir duyarlılık içindediniz. Bizim isteklerimizi yerine getirmekte çok güçlük çekersiniz. Bu nedenle ilimizde görevinize devam etmekte pek arzulu olamıyoruz” dediler. Bende bunlara cevaben “kendinize uygun adam bulmakta gecikmeyin, ben her zaman böyleyim, hayırlısı olsun” diyerek kendilerine başarılar diledim” (Özer, 1999, 19).

Özer’in anlattığı bu ve benzeri olayları tüm valiler yaşamakta, bu düzene uyum sağlayan görevine devam edip diğerleri aktif görevlerinden uzaklaştırılmaktadır. Valilerin bu duruma düşmesinde İl İdaresi Kanunu’nun siyasilerin yararına olan yukarıda bahsettiğimiz ilgili maddeleri etkin olmaktadır.

Siyasi iktidarların valileri aktif görevlerinden uzaklaştırmak için kullandıkları en önemli silah Merkez Valiliği uygulamasıdır.

“Valiler atanmalarındaki usule göre; valilik kadro ve unvanlarını muhafaza etmek suretiyle merkezde görevlendirilebilirler” (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, Md. 6).

Bu maddelerden anlaşılacağı gibi; il valisi ildeki aktif görevinden ve statüsünden uzaklaştırılmakta ve ne gibi işlerde çalışacakları İçişleri Bakanının takdirine bırakılmaktadır.

1985 yılında çıkarılan yeni 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 37. maddesi ,merkez emrine alınan valinin hangi görevlerde çalıştırılabileceğini sayma yoluna gitmiş ve yönetmelik çıkarmıştır. (İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı, Müsteşar Yardımcılığı, Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı, çeşitli eğitim işleri...vb.) (Özer, 1999, 15).

Merkez valiliği uygulaması ile siyasi iktidar takdir yetkisini kullanarak genç yaştaki kişileri vali olarak atamakta ve çok kısa bir süre sonra aktif il valiliğinden alarak merkez valiliğine atamakta ve bu genç insanın bütün gücü, enerjisi ve hizmet heyecanı kısa bir sürede bir kenara itilmekte, yok olmaktadır. Peki bu vali neden merkeze alınmış? Görevini başarıyla yerine getiremediği için mi? Yoksa idareciye yakışmayacak affedilemez bir usulsüzlük mü yapmıştır? Hayır. İkisi de değil. Sebep siyasidir.

Aslında merkez valiliği uygulaması tipik bir insan hakları ihlalidir. Burada valiye sen bilgini, becerini, eğitimini ortaya koyamayacaksın; sen gözümüz önünde olacaksın ki ne yaptığını bilelim denmektedir. Burada valinin sebep sorma, yargıya başvurma hakkı var mıdır? Tabii ki yok. Çünkü 5442 sayılı kanun bunu engellemektedir. Peki merkezde kalmanın süresi belli mi? Hayır. O da belli değil.

5442 sayılı kanunun özellikle merkez valiliği konusunda siyasi iktidarlara verdiği sınırsız takdir yetkisinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Merkez valiliği uygulaması tamamen kaldırılсын demiyoruz. Sadece nesnel unsurlara bağlanması gerektiğinin altını çiziyoruz.

Bu unsur; kamu hizmetlerinin gereklerine göre belirlenmelidir. Bir valinin görevinden alınması için kamu hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde başarısız olması gerekir. Siyasi iktidarlar bunun bilincinde olmalı, görevden alma ile hizmeti sunmadaki başarı arasında ilişki kurulabilmelidir.

Unutulmamalıdır ki “işlemeyen demir paslanır” kamu hizmetini etkin ve verimli bir şekilde yerine getiren bir valinin bilgi, becerisini köreltir.

5. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN GÜNÜMÜZ TOPLUMSAL YAŞAMINDAKİ ROLÜ VE ÖNEMİ : 1990-2002 YILLARI ARASINDA MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ İLE İLGİLİ BASINA VE MEDYAYA YANSIYAN BAZI HABER VE YORUMLARIN İRDELENMESİ

Bu bölümde; 1990-2002 yılları arasında Mülki İdare Amirliği ile ilgili basına ve medyaya yansıyan haber ve yorumlardan bazıları incelenmiş, mesleğin günümüz toplumsal yapısındaki rolü ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5.1. Mesleğin Toplumdaki Birlik ve Beraberliği Sağlamadaki Etkisi

Bu alt bölümde; Mülki İdare Amirliği mesleğinin toplumsal birlik ve beraberliği sağlamadaki önemi incelenmeye çalışılmıştır.

5.1.1. Yönetimsel Birlik ve Beraberlik

Mülki yönetim sisteminin varlık nedenlerinden biri taşrada yürütülen kamu hizmetlerinin etkili ve verimli bir biçimde sunulmasını, il ve ilçede bulunan kamu personeli ve kamu kaynaklarının bu amaç doğrultusunda kullanılmasını, il ve ilçede bulunan kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm ve uyum sağlamaktır. Yasaların ve yönetsel geleneklerin çizdiği çerçevede Mülki İdare Amirleri hem geleneksel hizmetlerinde hem de ekonomik ve toplumsal kalkınmaya yönelik hizmetlerde kendilerinden beklenen görevleri yerine getirebilmek için etkili bir eşgüdüm sağlamak durumundadır.

“Vali, ilde 4 defadan az olmamak üzere lüzum gördüğü zamanlarda idarede birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilerek düzenleştirilmesi, teşkilatın ahenkli çalışması için gereken tüm tedbirlerin alınmasını görüşmek ve kararlaştırmak amacıyla idare şube başkanlarını heyet halinde toplar. Bu toplantıda alınan kararların yürütülmesi bütün idare şubeleri için mecburidir” (5442 Sayılı Kanun, md.24).

“Valiler, ilin yönetim, ekonomi, sağlık ve sosyal yardım, kültür ve bayındırlık işleriyle ilgili hizmetlerin ahenkli olarak yürütülmesi için alınması gereken en uygun

tedbirler görülmek üzere kaymakamları bir defa toplantıya çağırır işler, önemlerine ve eldeki imkanlarına göre sıralanarak programlanır ve ilçeye düşen vazifeler ayrılır ve bir yıl önceki programın uygulama neticeleri gözden geçirilir” (5442 Sayılı Kanun, md. 25).

“İlçe İdare Şube Başkanları, kendi şubelerine ait olan kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarıyla kendi dairelerine verilmiş olan görevlerin hızlı ve düzenli bir şekilde görülmesinden doğrudan doğruya kaymakama karşı sorumludur” (5442 Sayılı Kanun, md. 37).

“Kaymakam ilçede kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarının uygulanmasından doğan şikayetleri dinler, gerekli tedbirleri alır ve emirler verir” (5442 Sayılı Kanun, md. 39).

“Kaymakam, lüzum gördüğü zamanlarda ilçe idare şube başkanlarıyla diğer memurları ve belediye, ticaret ve ziraat odaları başkanlarını çeşitli işler ve kanunların tatbikatı üzerinde görüşmek üzere heyeti halinde toplar. Toplantılar için yapılan çağrıya gelmemek vazifeden kaçma sayılır. Toplantıda alınan kararlar valiye bildirilir” (5442 Sayılı Kanun, md.40).

5442 sayılı kanunun yukarıda belirttiğimiz maddeleri ve bunlara benzer diğer maddeleri Mülki İdare Amirlerinin yönetsel birlik ve beraberliği sağlamalarını kolaylaştırıcı niteliktedir. Mülki amirler kendilerine verilen bu yetkilerle sorumlu oldukları il ve ilçelerdeki kendilerine bağlı bulunan birimlerde yönetsel eşgüdümü sağlamakla yükümlüdür.

Ancak vali ve kaymakamların kendilerine doğrudan bağlı birimlerle, il ve ilçe idare şube başkanlarıyla olan ilişkilerinde merkezi yönetimin müdahalesiyle yansız olamamalarının yönetsel eşgüdümü olumsuz etkilediği tartışılmaz gerçektir.

1960’lı yıllara değin taşrada 5442 sayılı yasa çerçevesinde sağlanmaya çalışılan eşgüdüm, bu yıllarda başlayan planlı kalkınma süreciyle yeni bir boyut kazanmıştır. Merkez tarafından hazırlanan kalkınma planları aracılığıyla ekonomik ve toplumsal kalkınma işlevinin genel eşgüdümü sağlanmak istenmiş, bu işlevin

taşıra da gerçekteşirilebilmesi için de bir takım düzenekler oluşturulmaya, birimler kurulmaya başlanmıştır. Bu birimlerin başında, valilerin başkanlığında oluşturulan il koordinasyon kurulları gelmektedir. Bunun dışında başlangıçta bu kurulların sekreteryaya hizmetlerini yürütmek üzere oluşturulmuş olan büroların 1980'li yılların başında yapılan düzenlemelerle "İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri" adı altında yeniden örgütlendirilmesiyle il düzeyinde eşgüdüm ve planlama konusunda Mülki İdare Amirlerine yeni araçlar sunulmak, eşgüdüm ve planlama konusunda gerekli uzmanlık desteği sağlanmak istenmiştir (Emre, 2002, 254).

Gerek "İl Koordinasyon Kurulları" gerekse "İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlükleri"nin yönetsel birlik ve beraberliği sağlamada ne derece etkili olup olmadıkları tartışılabilir.

Ancak tartışmasız gerçek olan konu; il ve ilçenin en büyük Mülki İdare Amiri olan, kamu yönetiminin temel taşı olan vali ve kaymakamın yönetsel birlik ve beraberliği sağlamada etkin rolü oynamalarıdır.

Yönetsel birlik ve beraberliği sağlamış olan bir ülke sosyal, ekonomik ve kültürel başarıya ulaşmadaki en büyük engeli aşmış demektir.

Neden Atatürk Türkiye'si onca önemli kaynaklarına, birikimine rağmen ekonomik sıkıntı içindedir? Çünkü "İyi yönetilemiyoruz".

Herşeyden önce "yönetimsizlik" sorununu aşmamız gerekiyor. Burada kamu yönetiminin Mülki İdare Amirlerine önemli görevler düşüyor.

Atama yöntemimizdeki değişikliklerle, siyasi kaygılardan arınarak yönetimdeki aksaklıklara çözüm önerileri getirebilecek, yönetsel eşgüdüm konusunda duyarlı olabilecek Mülki İdare Amirlerimizi atayacak daha sonra da yasal düzenlemelerle onlara yönetsel birlik ve beraberliği sağlayıcı imkanları sunabilmeliyiz. Çünkü yönetim; "bir ülkenin herşeyi"dir.

5.1.2. Siyaset ve Siyasi İktidarların Politikalarını Uygulamadaki Etkisi

Gerek atama yöntemi, gerekse kanunların vermiş olduğu görev ve yetkilerle özellikle valilik makamı siyasi iktidarların politikalarının taşrada uygulanmasında en büyük rolü üstlenmektedir. Çünkü valilik "istisnai memurluk"tur. Merkezi hükümet istediği kişiyi vali olarak atayabilir veya istediği kişiyi en verimli çağı bile olsa "merkez valiliğine" çekebilir.

Örneğin; özelleştirmeyi en öncelikli konu sayan bir hükümetin valisi de gerekli politikaları uyarlı bir biçimde uygularsa başarıya ulaşılır. Çünkü her Mülki İdare Amiri illerde, ilçelerde hükümetin uzantısı durumundadır. Hükümetin uygulamaya geçireceği konularda valiler, kaymakamlar bir bütün oluştururlar. Yani; politikaları belirleyen hükümet, uygulamaya geçirecek ve denetleyecek olan da mülki idaredir.

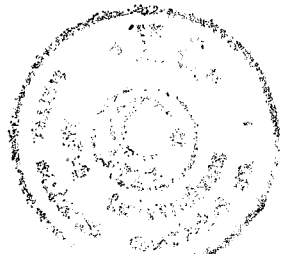
Mülki İdare Amirleri siyasi iktidarların politikalarını üstlenmede bu kadar önemli bir role sahip olunca her iktidar değişikliğinde veya koalisyon hükümetleri döneminde yeni "Valiler kararnamesi" hazırlanması, bu hazırlanan kararnamelerin de tartışmalardan, görüşmelerden sonra son şeklini alması doğaldır diyoruz.

Şimdi üzerinde çok düşünülerek hazırlanan kararnamelere farklı yıllardan örnekler verelim:

— 1990 yılının Temmuz ayı SHP ile ANAP arasında kararname çatışmasının yaşandığı bir dönemdir.

Bu çatışma ilk olarak; İçişleri Bakanı ile Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne "Sansür ve sürgün başta olmak üzere geniş yetkiler tanıyan 424-425 sayılı KHK ile başladı. Bu geniş yetkilere tepki gösteren SHP Anayasa Mahkemesi'ne bu kararnamenin incelenmesi için başvurdu. Mahkeme 5'e karşı 6 oyla esastan inceleme kararı aldı (Cumhuriyet, 1990).

Anayasa Mahkemesi; esastan inceleme yaparken 16 aralık 1990 tarihinde Güneydoğu için kararnamelere alternatif yeni bir kararname gündeme geldi. Bu yeni kararnameye göre;

- Olağanüstü hal bölge valisinin yetkileri bölge yetkileri ile sınırlı olacak.
- Basılı yayınlar kapatılmadan önce uyarılacak.
- Matbaalar önce 10 gün suçun devamı halinde 30 güne kadar kapatılacak.
- Kendi isteği üzerine Olağanüstü Hal Bölgesi'ni terk edenlere Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan yardım yapılacaktır.

Cumhurbaşkanı Özal başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu eski KHK yürürlükten kaldırarak yeni bir KHK'nın uygulanmasını kararlaştırdı (Cumhuriyet, 1990).

Böylece SHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne açtığı davanın pratik sonucu da kalmamış oldu.

— 24 Temmuz 1992 yılında Cumhurbaşkanı Özal'ın isteği doğrultusunda 400 vali ve kaymakamın yerleri değiştirildi (Sabah, 1992).

— 08 Şubat 1992 yılında Cumhurbaşkanı Özal Malatya Valisi Oğuz Kaan Köksal, Amasya Valisi Sıtkı Aslan, Urfa Valisi Ziyaettin Akbulut, Erzincan Valisi Recep Yazıcıoğlu, Siirt Valisi Atilla Koç, Antalya Valisi Saffet Arıkan Bedük'ün merkeze çekilmesine karşı çıktı. Durumu Başbakan Süleyman Demirel'e bildirdi (Cumhuriyet, 1992).

— DYP-SHP koalisyon hükümeti de ilk iş olarak kararname hazırlığına girişti. Koalisyon ortakları bir ayı aşkın bir süre yeni valileri ve görev yerlerini belirlediler. Ardından da üzerinde aşağı yukarı görüş birliğine varılan liste, Bakanlar Kurulu üyelerinden boş kararnameye alınan imzalı onay ile Çankaya'ya çıkarıldı. Ancak bu noktada önemli bir sorun yaşandı. Kararname konusunda DYP-SHP etkenlerinin dışında bir etken daha vardı. Cumhurbaşkanı Turgut Özal... hükümetle Cumhurbaşkanı'nın görüş ayrılığı içinde olması listenin beklenenin tersine Çankaya'daki süresinin uzamasına yol açtı. Cumhurbaşkanı Özal'ın bazı isimlere ve atamalara takılması, listenin önemli ölçüde değişikliğe uğramasına yol açtı. Bu durum her iki partinin de listede yer almasını istediği bazı isimlerin zorunlu olarak liste dışında kalmasına neden olurken bazı isimlerin de önceden belirlenen iller dışına kaymaları sonucunu doğurdu. Örneğin; Bursa için düşünülen Oktay Engin'in atanmasına yönelik olarak Cumhurbaşkanı'nın ikna edilememesinin de payının olduğu görülüyor. Sonuçta Engin de Nevşehir valisi oldu. Özal'ın listedeki bu müdahaleleri beraberinde diğer değişiklikleri getirdi.

Engin Nevşehir'e gidince bu il için düşünölen Bekir Aksoy Adana'ya kaydđ. Adana için düşünölen Özdemir Hanoğlu ise kendiliğinden liste dđşına çıktı. Hanoğlu Van Valisi iken DYP'den milletvekili olmak için görevinden ayrılmış, ANAP tarafından da merkeze çekilmişti. Yine DYP'lilerin çok tuttuğu isimlerden Reşat Akkaya'nın listedeki kaymalar nedeniyle liste dđşında kaldđđı belirtiliyor (Cumhuriyet, 1993).

— 26 Ağustos 1993 yılında bir dönem Cumhurbaşkanı Özal'ın yaptığını şu an Demirel yapmaktadır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel 20-25 arasında valiyi kapsayan kararnamede yer alan bazı isimlere karşı çıkmaktadır. Örneğin; Hükümetin OHBV'ye atamayı düşünödüğu Merkez Valisi Gökhan Aydınel'e Demirel karşı çıkmaktadır (Cumhuriyet, 1993).

— 27 Ocak 1997 yılında Refahyol Hükümeti Valiler kararnamesi krizini aşmak için 4 bakandan oluşan "Özel Kriz Komitesi" oluşturdu. Kıran kırana vali pazarlığının yařandđđı komitede görev yerleri değiştirilecek vali sayısı da 40'dan 30'a dđřüröldü. Uzlaşma sağlanırsa bu sayının 20'ye dđřüröleceđi bildirildi (Sabah, 1997).

Özel Kriz Komitesi'nin yeni üyeleri RP'den şevket Kazan, Devlet Bakanı Lütfi Esengöl, DYP'den İçişleri Bakanı Meral Akşener ve Devlet Bakanı Nevzat Ercan olarak belirlendi. Komite; İstanbul, Ankara ve İzmir illerinin valileri ile ilgili kararları Cumhurbaşkanı Demirel'e danışıldıktan sonra netleştirecek. Başbakan Erbakan İstanbul Valisi Rıdvan Yenişen'in yerinde kalmasını isterken, Ankara ve İzmir için önerilere açık bulunuyor. DYP Demirel ve Erbakan'ı ikna edebilirse 3 büyük ilde değişiklik istiyor. Ayrıca RP Adana Valisi Oğuz Kaan Köksal'ın merkeze alınması için baskı yaparken DYP buna karşı çıktı aynı tartışma Van, Mardin, Hakkari Valilerinin merkeze alınması konusunda da yaşandı.

Görölüyor ki hükümetlerin siyasi programlarını gerçekleştirmede önemli role sahip olan valilerin atanmaları konusunda hükümetler ile Cumhurbaşkanı arasında yoğun pazarlıkların yaşanması artık olağan bir durumdur.

5.1.3. Farklı İnançtaki İnsanları Birleştirmedeki Etkisi

Mülki İdari amirlerinin; görevlerini yerine getirirken din, mezhep, düşünce farklılıklarından dolayı insanlar arasında ayırım yapmamaları, farklı inançtaki insanları kaynaştırmaya çalışmaları insanlar arasındaki birlik ve beraberliği güçlendirir ve bu konu mülki amirlerin duyarlı olmaları gereken bir konudur.

Vali ve kaymakamın bir görevi de toplumda huzur ve güvenliğin sağlanmasıdır. Bu huzur ve güven ortamının bozulmaması için bu amirlerin inanan-inanmayan, Alevi-Sünni, Müslüman-Hıristiyan gibi toplumda çözülmeye yol açabilecek ayrımları yapmamaları gerekir. Hatta bu farklılıklar arasında birleştirici olmayı kendilerinin görevi olarak kabul etmelidirler.

Öncelikle “tüm insanlar eşittir” felsefesi benimsenmelidir. Mülki amirler kanunların gerektirdiği uygulamalarda eşitlik ilkesine dikkat ederlerse, aynı konumdaki her insana aynı muameleyi gösterirlerse bu davranış herkes için örnek olacaktır.

5.2. Mesleğin Toplumunu Yönlendirmedeki Etkisi

Bu alt bölümde; Mülki İdare Amirliği mesleğinin toplumun çağdaşlaşmasına veya çağdışı ideolojilere yönelmesine olan etkisi incelenmiş, mesleğin toplumu yönlendirmedeki önemi ortaya konmaya çalışılmıştır.

5.2.1. Toplumun Çağdaşlaşmasına Olan Etkisi

Günümüz toplumları artık silah kullanarak değil; bilgi, kültür ve teknolojik imkanları ile en iyiyi yakalama yolunda savaş vermektedir.

Ulu Önder Atatürk Türk toplumunun çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması için çalışması gerektiğini her fırsatta belirtmiştir. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için toplumun tüm birimlerine görevler düştüğü reddedilemez bir gerçektir. Bu birimlerin başında da Mülki İdare Amirleri gelmektedir.

Mülki İdare Amirleri görev aldıkları il ve ilçelerde kendilerine verilen yetkileri kullanarak toplumu çağdaşlaştırma adına çalışmalar yaparak, Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkan, demokratik, laik, çağdaşlaşma amacına ulaşmak için bilimi araç edinen toplumların oluşmasına yardımcı olmaktadır.

Mülki idarenin, toplumun çağdaşlaşmasına bu katkıyı sağlayabilmesi için öncelikle kendi sistemi içinde çağdaş ve demokratik olması gerekmektedir. Bu sistemin toplum üzerinde olumlu etkiler yaratması, çalışanların ve ilkelerin çağdaşlığı yakalamasına bağlıdır.

Türkiye'de mülki idarenin önemli çağdaş atılımlarından biri, kadın erkek eşitliğinin kabul edilmesi anlamında ilk kadın valinin atanmasıdır.

20 Temmuz 1991 yılında, tarihimizde ilk defa bir kadın, vali unvanını aldı. Dr. Leyla AYTAMAN Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Muğla Valiliği'ne getirildi (Cumhuriyet, 1991).

Boğaziçi Yabancı Diller Yüksekokulu öğretim görevlisi olan AYTAMAN'ın vali olarak atanması; kadınların her alanda olduğu gibi mülki idare alanında da yer alabileceğinin göstergesi olan önemli bir çağdaşlık adımıdır.

5.2.2. Toplumun Çağdışı İdeolojilere Yönelmesine Olan Etkisi (Şeriat, Tarikat, Gericilik, Ayrımcılık gibi kavramlar açısından)

Toplumun çağdaşlaşmasına büyük katkılar sağlamaya çalışan Mülki İdare Amirleri olduğu gibi buldukları konumun kamu hizmetlerini yerine getirerek ırk, dil, din ayrımı yapmadan yalnızca halka hizmet etmek olduğunu unutan Mülki İdare Amirleri de bulunmaktadır.

Türkiye'de çağdışı ideolojilere yönelerek halka da kötü örnek olan Mülki İdare Amirleri ile ilgili olaylar ve bunların sayıları yıldan yıla farklılık göstermiştir.

1990-1995 yılları arası şeriat alanında durağan bir dönem yaşanırken, 1995-28 Şubat 1997 arası kadrolaşmayla beraber gelen büyük bir artış ve 28 Şubat'tan

bu güne kadar da irticai faaliyetler ve kadrolaşmaya karşı bir önlemler paketi görüyoruz.

Şimdi 1990'dan bu güne kadar yaşanan ve basına yansıyan olayları incelemeye çalışalım:

5.2.2.1. 1990-1995 Yılları Arası

Bu yıllar arasında Mülki İdarede irticai sayılabilecek olan olayların pek fazla yaşanmadığını veya bu güne kadar su yüzüne çıkmadığını görüyoruz.

— 19 Nisan 1991'de eski Ordu Valisi Reşat Akkaya Mersin'de evinde uğradığı saldırıda yaralandı. Son Baskı Gazetesi'nin Teşvikiye'deki yönetim yerine bombalı saldırı düzenlendi. Olayı yasadışı örgüt üstlendi (1991, Cumhuriyet).

1978 Ordu valiliğine atanan Akkaya özellikle Fatsa'da yaptığı uygulamalar ile "Kukuletalı Vali" olarak sol örgütlerin hedefi olmuştur. 12 Eylül 1980 sonrası belediye başkanlığı da yapmış olan vali Akkaya MHP ile iç içe olmakla suçlandı (Cumhuriyet, 1991).

Tabii ki bir valiye yapılan saldırıyı onaylamıyoruz. Ancak bir vali, bir kaymakam görevinin Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda konumunun gerektirdiği görevleri yerine getirmeli, sol veya sağ görüşten değil Cumhuriyetten yana çalışmalıdır. Aksi durum yalnız Cumhuriyete değil kendine de zarar vermektedir.

— Şanlıurfa valisi koalisyona sorun oldu. 1990 yılında Şanlıurfa Valiliği'ne atanan eski Mülkiye Müfettişi Ziyaettin Akbulut'un dinsel yanı ağır basan icraatları sorun oldu. SHP Şanlıurfa örgütünün vali Akbulut'un görevden alınması için partili bakanlara başvurduğu öğrenildi. Akbulut'un dini çevrelerle yakın ilişkisi, dini konferanslara katılması, destek vermesi, dini bestelerden başarılı olanlara ödül vermesi tepki topladı (Cumhuriyet, 1992).

— Gericilik kavgası mahkemede sürüyor. Valiler arasında "gericilik" suçlamalarıyla başlayan kavga giderek sertleşiyor. Kendisini gericilikle suçladıkları gerekçesiyle eski Zonguldak Valisi Alpaslan Karacan 20 milyon lira manevi tazminat istemiyle mahkemeye verdiği emekli vali Sabri Sözer ile Türk idareciler

Derneği Genel Başkanı Cemal Bor Karacan'ı laiklik karşıtı kimliği ile tanınan bir kişi olarak nitelendirdi (Cumhuriyet, 1992).

— "Dinsiz Sivas Valisi", 1993 yılı Sivas'ta şeriat olaylarının arttığı yıllar. İşte bu dönemde Sivas'a atanan, Kongre Müzesi kuran, törenler düzenleyen vali Ahmet Karabilgin Sivaslılar tarafından "dinsiz vali" olarak nitelendirildi (Cumhuriyet, 1993).

Bu olay halkın değer yargılarına uymayan idarecileri dışladığını göstermektedir.

5.2.2.2. 1995 Yılı ile 28 şubat 1997 Tarihi Arası

1995 yılı ve sonrasında devlet içinde örgütlenme çabasını yoğunlaştıran gericiilerin mülki idarede laiklik karşıtı kadroların oluşturulması için yoğun bir çaba içerisine girdiklerini görüyoruz.

Temmuz 1995 yılında Başbakanlığa sunulan gizli raporda 810 kaymakamdan 364'ünün kadın eli sıkmayacak kadar gerici olduğunun, amaçlanan kadrolaşmanın oluşturulduğunun göstergesidir (Cumhuriyet, 1995).

Ayrıca yine aynı raporda imam hatip lisesi çıkışlı öğrencilerin büyük çoğunluğunun üniversite sınavlarında siyasal bilgiler fakültelerini seçtikleri ayrıca ele alınmıştır (Cumhuriyet, 1995).

Mülki idare içerisindeki gericilik faaliyetlerinde 1995 yılı ve sonrasında incelerken insanın aklına iki soru geliyor.

1) Gericilerde 1995'ten sonra mı artış oldu? Yoksa önceki yıllardan sinsi bir şekilde ilerleyip bu yılda ancak fark edilebildi?

2) Diğer soru Kaymakamlar sınavla alınıp sıkı bir sicil incelemesinden sonra göreve atanmalarına karşın dinci kaymakamların sayısı neden bu kadar artabildi?

Bu soruları cevaplayabilmek için; 10 yıl öncesinden bugüne kadar mülki idarede gezinti yapmak, o zamandan bu yıla kadar olan hükümetlerin ne kadar laik bir görüş içerisinde olduklarını ve özellikle İçişleri Bakanlığı kadrosunu incelemek gerekir.

1974 yılında CHP – MSP koalisyon hükümetlerinde Oğuzhan Asiltürk'ün İçişleri Bakanlığı yaptığı dönemde bakanlık bünyesi yapısının değiştirildiği ve bugüne kadar uzanan halkaların temelini atıldığı gizli raporla tespit edilmiş 1977 yılında Korkut Özal'ın İçişleri Bakanlığı döneminde de mülki idarede "Takunyali" tabir edilen gericielerin gittikçe güçlendiği görülmüştür.

1983 yılında işbaşına gelen ANAP hükümetleri boyunca da İçişleri Bakanlığı ve mülki idarede görev yapan gerici ve yobaz kadroların sayısının gittikçe arttığı ileri sürüldü. 1984-1987 yılları arasında İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı yapan 1987 seçimlerinde ise ANAP milletvekili seçilen Galip Demirel ile 1987-1991 yılları arasında müsteşarlık yapan eski İzmir Valisi ve şimdiki Sayıştay Başkanı Vecdi Gönül'ün görev süreleri boyunca bu görüşteki kaymakamların sayısında artış olduğu ileri sürülmüştür (Cumhuriyet,1995).

Görülüyor ki dinci kaymakamların sayısındaki bu artış sürpriz değil. Hükümetler ve İçişleri Bakanlığı'nın temel kadrosu laik ve demokratik olmadıkça mülki idarecilerin sınavla alınması bir anlam ifade etmiyor.

1995 yılından itibaren Başbakanlığa sunulan gizli raporlarla özellikle "kadın eli sıkmayan kaymakamların" sayısında büyük artışlar olduğu belirtilirken devlet kadrolarında yıllardan beri yavaş yavaş örgütlenmeye çalışan gericilerin mülki idarenin büyük bir bölümünü ele geçirdikleri ortaya çıktı. Yine aynı raporlarda gerici kaymakamların özellikle Güneydoğu'da, son dönemlerde de Trakya'da görev yaptıkları belirtildi (Cumhuriyet,1995).

1995 yılında hızla artış gösteren gerici faaliyetler Haziran 1996 yılında REFAHYOL hükümetinin oluşturulmasını takiben irticai kesimin siyasal islamı gerçekleştirme yolunda başta teşkilatlanma ve kadrolaşma olmak üzere daha

planlı ve hızlı bir ivme ile tüm alanlarda yoğun faaliyetlere giriştiği görülmüştür. Bu faaliyetler 28 Şubat MGK Kararlarının alınmasına yol açmıştır.

Şimdi islami kesimin ve Erbakan'ın Refah Partisi'nin hükümette yer almasından güç alarak kendi ideolojilerini gerçekleştirmek adına giriştikleri ve bu amaçla Cumhuriyet'in sosyal, laik bir hukuk devleti olduğunu unuttukları, 28 Şubat'ı çabuklaştıran faaliyetlerine bir göz atalım:

— Başbakan Necmettin Erbakan'ın Başbakanlık Konutu'nda tarikat liderlerine ve din adamlarına verdiği iftar yemeği :

Laikliğe aykırı söz ve davranışları ile tanınan bazı tarikat liderlerine devrim yasalarına aykırı kıyafetleriyle geldikleri Başbakanlık konutunda yemek verilerek bu çeşit kişilerin devlet katında itibar gördükleri ve eylemlerinin hoş karşılandığı kanıtlanmaya çalışılmış, böylelikle siyasal İslam taraftarları ve sempatizanlarına kimlik kazandırmak maksadıyla; olumlu mesaj verilmiştir (Cevizoğlu, 2001, 235).

— Okullarda öğrencilerin irticanın simgesi haline dönüşen türban ile bulunmalarının laiklik ilkesine aykırı olduğu Anayasa Mahkemesi kararıyla belgelenmesine rağmen, siyasi islami kesim ve sempatizanları kendilerine oy getirdiği inancıyla hemen her konuşmalarında okullarda ve hatta devlet dairelerinde başörtüsü ile öğrenim görme ve çalışmanın anayasal bir hak olduğunu ısrarla iddia ederek halkı kızdırmışlar ,eylemler düzenlemişler hatta üniversitelerde rektörlerin başörtüye selam duracağını ileri sürebilmişlerdir (Cevizoğlu, 2001, 236).

— 10 Kasım 1996 günü Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı, böyle önemli bir günde; "içim kan ağlayarak bu günkü törene katıldım, bu düzen değişmeli, bekledik, biraz daha bekleyeceğiz, gün ola, harman ola, Müslümanlar içlerindeki hırsı, kini, nefreti eksik etmesin" diyebilmiştir.

— Sincan Belediye Başkanı'nın düzenlediği "Kudüs Gecesi": Sincan Belediye Başkanı İranlı diplomatların da desteğiyle, Sincan'da düzenlediği Kudüs Gecesi'nde salona islami terörist örgüt liderlerinin büyük boy posterlerini astırması, aydın kesime şeriatı enjekte edeceğini söylemiştir. Bu olaydan sonra Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce tutuklanmasını takiben, mahkeme kararını,

protesto ettiği imajını yaratacak biçimde bir Bakan tarafından bizzat ziyaret edilmiştir (Cevizoğlu, 2001, 237).

— Fethullah Gülen ve cemaati rejime dost görünerek amaçlarına ulaşma yolunu seçmiştir. Devlet içindeki örgütlenmeleri dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. Gülen dünyada İslamiyet'in önderi olduğuna inandırılarak, papa ile görüştürülmüştür. Bu çok boyutlu bir senaryonun parçasıdır. İran'a karşı tavır alan Gülen'in Suudi Arabistan'a karşı yumuşak tavrı ve bağlantıları dikkat çekicidir (Cumhuriyet,1997).

Gülen cemaatinde 257 okulda yerli ve yabancı olarak 3 bin 700 öğretmen faaliyet gösteriyor. Öğretmenlere ortalama 1500 dolar maaş ödeniyor. Okullarda 40 bin öğrenci var ve öğrenci başına 650 dolar harcama yapılıyor. Öğrenciler 500'ün üzerinde yurtda kalıyorlar. Asıl irticai faaliyetler burada yürütülüyor. Okullarda Atatürk resmi asılarak "takiye" yapılıyor. Yurtlardaki faaliyetlerde çocukların beyni yıkıyor (Cumhuriyet, 1997).

Fethullah Gülen'in kendi üzerinde kayıtlı önemli bir mal varlığı olmamasına karşın emrinde 350 trilyon lira var. Yurt çapında pek çok şirketten cemaat adına aylık aidat toplanıyor. Bunlar arasında kapalıçarşı esnafı da var (1997, Cumhuriyet).

Yine Fethullah Gülen'e bağlı 90 vakıf, 211 şirket, 14 dergi, 1 gazete, 1 televizyon kuruluşu ile 2 radyo var.

Tüm bu gelişmeler görüldüğü üzere ülkemizdeki irticai kesim tarafından gerçekleştirilen planlı bir eylemin sonucudur. Bu suretle, demokraside hukukun üstünlüğü ilkesini zedeleyerek, siyasette, yönetime ve yönlendirme erkini şahsi menfaatlerine göre siyasal İslam içinde bütünleştirmek isteyen bu anlayış toplumun huzur ve güvenliğine yönelik zararlı faaliyetlerini her geçen gün artırmıştır.

Sonuçta; Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti yapısı yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya geldiğinden, konunun 28 Şubat 1997 tarihinde MGK'da görüşülmesi kararlaştırılmıştır (Cevizoğlu, 2001, 237).

Görüşme sonucunda alınan kararlar Başbakan ve yardımcısı tarafından imzalanmış, hükümet tarafından da benimsenmiş önce İçişleri Bakanlığı bilahare Başbakanlık tarafından bu kararların uygulanması yönünde genelge yayınlanmıştır (Cevizoğlu, 2001, 237).

Görülüyor ki irtica faaliyetleri arttıkça 28 Şubat sürecine yaklaşılmış oluyor. İç tehdit olarak görünen İrtica Türkiye’de 1950’lerden bu güne kadar devam eden bir tehlike olmasına karşın 28 Şubat kararları Refahyol Hükümeti döneminde alınıyor ve uygulanması bu hükümetten ısrarla isteniyor. Aslında RP’yi güçlendiren etkenlerin en çok yaşandığı 1983 sonrasındaki Özal’ın tarikatçı döneminde de bu süreç başlatılabilirdi. Peki TSK neden Refahyol Dönemini tercih etti?

Nevzat Bölügiray’a göre bununla ilgili üç olasılık akla gelebilir (Bölügiray, 1999, 22):

— 1962’den bu yana –MGK’nın kurulması ile- irtica tehdidi, diğer yıkıcı faaliyetler arasında hep konuşuluyordu ve toplantılar sonunda da hep birkaç satırlık beylik bir “bildiri” yayınlanıyordu. Toplantıda yapılan önerilerin çoğu da kulak arkasına atılırdı. Bu kez, RY Dönemi’nde durum çok değişti: İrtica öncelikli tehdit boyutlarına gelmiş ve bizzat RP kimliği ile iktidara taşınmış olmasının yarattığı tehlike ve kaygı nedeniyle MGK’nın asker üyeleri, bu kez sorunun, geçmişteki gibi sıradan bir bildiri ile geçiştirilmeyecek denli vahim olduğunu düşünmüş olabilirler. Bu düşünce ile kalıcı ve geniş bir öneri paketi getirerek, 28 Şubat Süreci’ni başlatmak zorunda kalmış olabilirler; çünkü sonuçta bu tehditle TSK savaşmak zorunda kalacağı için, bu bir tarihi sorumluluk sorunu oluyordu ve TSK da bu sorumluluğu yüklenmekten kaçamazdı; kaçmadı da...

— RP, iktidarda kaldığı sürece bu tehdidin önlenmesinin olanaksızlığı düşünülerek, bu süreç başlatılmış olabilir. Böylece, tüm gıdası ve sermayesi “din sömürüsü”ne dayandığı için, 28 Şubat Kararları’nın bu parti tarafından yerine getirilmesinin olanaksızlığı ve yerine getirmektense iktidardan ayrılmayı yeğleyeceği öngörülerek, bile bile, bu süreç başlatılmış olabilir. Nitekim, sonuç da aynen böyle oldu.

— RY Hükümeti’nce, nasıl olsa bu sürecin gereğinin yerine getirilmeyeceği ve o zaman da bir müdahale fırsatı düşünülerek, bu süreç başlatılmış olabilir.

Geçmişte kimi örnekleri görüldüğü gibi, oluşan ortam ve doğan fırsat bir askeri müdahale için kullanılabilirdi. Nitekim, bu dönemde, bu savları ileri sürenler az değildi; ancak bu dönemdeki komutanlar, bu olasılığı hiçbir zaman düşünmediklerini, sadece birinci ve ikinci olasılığın gerçekleşmesi için hareket ettiklerini, sırası gelince, emekli olup köşelerine çekilmekle kanıtlamış oluyorlardı.

Askeri birliklerin ve savaşların yönetilmesinde komutanların yaradılışı, tutumu ve davranışları ne denli önemli bir rol oynuyorsa, MGK, sıkıyönetim koordinasyon v.b. toplantılarda ve yaşamsal güvenlik konularında da aynı ölçülerde rol oynar. Eskilerin deyimi ile, "Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır." Her komutanın da tutumu farklı olabilir. Geçmişte de bunların örnekleri görülmüştür. Kimi komutan vardır, "Ben öneririm, ister yaparlar ister yapmazlar, bu onların sorunu" der. Kimisi, çıkar fırsatları değerlendirip darbe yapar. Kimisi istifa edip, çılgın yöneticileri maceraya atılmaktan caydırır. Kimileri de, bu dönemdeki komutanlar gibi Anayasal zeminlerde bir süreç başlatır (Bölügiray, 1999, 23).

5.2.2.2.1. 28 Şubat 1997 Tarihli MGK Toplantısında Alınan Kararlar

Dokuz saat süren toplantıdan sonra Erbakan ve Çiller dahil sivil ve asker tüm kurul üyelerinin imzaladığı bir bildiri yayımlanıyordu. Bildiride alınan kararlar şunlardır (Cevizoğlu, 2001, 227).

1) Anayasamızda Cumhuriyet'in temel nitelikleri arasında yer alan ve yine Anayasa'nın 4. maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetilmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2) Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi Yasası gereği Milli Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3) Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle Cumhuriyet, Atatürk, Vatan ve Millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından;

a) 8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurttan uygulamaya konulmalı;

b) Temel eğitimi almış çocukların, ailelerin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğunda ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4) Cumhuriyet rejimine ve Atatürk İlke ve İlkelerine bağlı, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü milli eğitim kuruluşlarımız, Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi Yasası'nın özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5) Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesisler ihtiyaç varsa Diyanet İşleri Bakanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6) Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile yasaklanmış tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7) İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yı dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya öbeklerinin Silahlı Kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

8) İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkan verilmemelidir.

9) TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler, diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.

10) Ülkemizi çağdışı bir rejimden ve din istismarının sebep olabileceği muhtemel çatışmadan korumak için rejim aleyhtarı faaliyet, tutum ve davranışlara mani olunmalı, bu maksatla İran'a karşı komşuluk münasebetlerimizi ve ekonomik ilişkilerimizi bozmayacak, fakat yıkıcı ve zararlı faaliyetlerini önleyecek bir tedbirler paketi hazırlanmalı ve yürürlüğe konulmalıdır. (Bu madde ilk önceleri Medyadan gizlenmişti).

11) Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca

kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.

12) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademedede kesin önlemler alınmalıdır.

13) Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltcek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14) Çeşitli nedenlerle verilen kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri Polis ve Jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15) Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16) Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17) Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" temelinde ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı tarzda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.

18) Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.

MGK'nın asker üyeleri, bu toplantıya öylesine hazırlıklı gelmişlerdi ki, sivil üyeler ne yanıt verecek, ne yadsıyacak, ne de söyleyecek bir şey bulabildiler. Öyle anlaşılıyordu ki, bunları yapabilmek için hiçbir hazırlıkları bulunmuyordu ve kararları imzalamaktan başka yapacak birşeyleri de kalmamıştı (Bölügiray, 1999, 37).

MGK Kararları'nın gerçekte 18 maddeden çok daha fazla olduğu, ancak bunların kamuoyuna açıklanmadığı söyleniyordu (Bölügiray, 1999, 37).

5.2.2.2.2. 28 Şubat'ın Etkileri ve Sonuçları

28 Şubat süreci, "biçimsel olarak" Refah Yol Hükümeti'nin istifası ile sonuçlandı. Daha sonra Refah Partisi'nin 16 Ocak 1998'de Anayasa Mahkemesi tarafından "temelli kapatılması" ve Erbakan ve 5 arkadaşının "5" yıl siyaset yasağı cezası almasıyla tamamlandı (Cevizoğlu, 2001, 2).

28 Şubat sürecinin tek sonucu sadece bir partinin kapatılması değildir. Bu süreç çok tartışmalı bir süreçtir. Bu süreç içinde gelişen olayları doğru bulanlar olduğu gibi TSK'nın siyasete karıştığını düşünüp eleştirel yaklaşanlar da olmuştur. Onun için bu sürecin olası yararlı ve sakıncalı yönlerini irdelemek gerekmektedir. Şimdi 28 Şubat sürecinin olası yararlı ve sakıncalı yönlerine göz atalım (Bölügiray, 1999, 253).

Olası yararlı yönleri:

— 28 Şubat süreci, RP'nin gerçek yüzünün ve irtica tehdidinin gerçek boyutlarının kamuoyu, etkili devlet kurumları ve demokratik kitle örgütleri tarafından öğrenilip anlaşılmasını sağladı. Bunların T.C'nin temel niteliklerine sahip çıkmaları gereği anlaşıldı. Bu arada, toplum, Anayasada var olan; ama onlarca yıldır unutulmuş bulunan, başta laiklik olmak üzere Devrim Yasaları'nın varlığını anımsadı (Bölügiray, 1999, 252).

— Laik, demokratik kitle örgütleri ve toplumun büyük bölümü, TSK'nın da desteğini alarak kan ve gözyaşına neden olmadan, askeri bir darbeye gerek kalmadan ve REFAHYOL Koalisyonu'nun toplum yaşamında ve devlet yapısında daha fazla yıkıntı yapmasına fırsat vermeden TBMM içinde çözerek iktidardan ayrılmasını sağladı.

— REFAHYOL'un iktidardan ayrılmasıyla, bu dönemde hemen her kesimde süren kavga, gerginlik ve bunalım nispeten son buldu.

— İşlemeyen, istikrarsız siyasal sistemin; işleyen, yöneten ve istikrarlı bir demokratik sisteme dönüşmesi ve ülkenin T.C.'nin temel ilkeleri doğrultusunda yönetilmesi zorunluluğu hemen herkes tarafından anlaşıldı.

— Bu süreç sonucu Refah Partisi'nin kapatılması ile oluşan yeni koşullar dikkate alınarak kurulacak yeni partilerin daha ılımlı bir siyaset anlayışına girme ve değişim çabaları demokrasi için bir kazanç olabilir.

— Bu süreç olmasaydı, 30 yıldır çıkarılmayan 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yasasını acaba bu yönetim çıkarmak için çalışır mıydı? Tabii ki hayır. 8 yıllık eğitim reformu, bu sürecin en büyük yararlarından bir diğeri olmuştur.

— Bu süreç olmasaydı ve 28 Şubat kararları MGK'nın asker üyelerince bu denli yakından kovuşturulmasaydı, 40 yıldır, MGK'nın kararlarını hep kulak arkasına atmaya alışmış siyasiler, yetersizde olsa irticaya karşı bir takım önlemler alırlar mıydı? Örneğin; irtica yuvası olan ve yıllardır herkesin gözü önünde çalışan yasa dışı Kuran kursları kapatılır mıydı? BTK (Başbakanlık Takip Kurulu) kurularak hükümet bizzat irtica tehdidinde el koyar mıydı? İrticayı önlemek için bir dizi yasa tasarısı hazırlanıp meclise gönderilir miydi?

— Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması, yakalanıp Türkiye'ye getirilmesi ve PKK'nın bir ölçüde çözülmesi de bu sürecin en büyük yararlarından biri olmuştur.

— Bu süreç nedeniyle siyasetçiler ve partiler irtica, laiklik, çete, mafya, yolsuzluk vb. temel sorunlarda artık daha açık bir tavır almak zorunda kalmakta, bu da herkesin konumunun daha belirgin ve anlaşılır olmasını sağlamaktadır.

— Yıllardır devlet kadrolarını sarmış olan irticai personel daha yakından izlenmeye ve işlem yapılmaya başlanıyordu.

— Eskiden, emniyetin büyük bir hoşgörüsü ile karşıladığı çoğu zaman sadece seyirci kaldığı irticai eylemlere bu süreçten sonra daha ciddi müdahale ediliyordu. İslami terör örgütlerinin ortaya çıkarılmasında da büyük bir artış ve başarı gözlemleniyordu.

— TSK da bu süreçle beraber, kendi bünyesinde, personelin demokratik rejime bağlılığını ve saygısını pekiştirecek bir dizi önlem alma gereksinmesini duyuyordu. Bu bağlamda irtica ve laiklik konuları yanında sıra demokrasi ve insan hakları konularında da yoğun bir eğitim ve bilgilendirme programı başlatıldığı gözlemleniyordu.

Olası Sakıncalı Yönleri:

— 28 Şubat süreci TSK'nın siyasetteki ağırlığının Batı demokrasilerinde kabul edilemez ölçülerde algılanmasına neden oldu. Türkiye'de de kimi demokratik çevreler, bu süreci ordunun siyasete gölgesinin düşmesi şeklinde yorumladılar.

— Gerçekleşme de, Türkiye'de uzun süre bir darbe olasılığı yaşandı ve darbe tartışmaları hep gündemde kaldı. Geçmişteki olaylar da sık sık anımsatılarak, içte ve dışta TSK'nın darbeci bir ordu olduğu izlenimi yaratılmaya çalışıldı. Bu, orduyu yıpratmış gibi, Türkiye'nin uluslararası itibarına ve güvenilirliğine gölge düşürdü, ordunun sürekli tartışma konusu olmasına neden oldu.

— REFAHYOL (RY) ittifakı, 28 Şubat sürecini salt MGK üyesi 5 üyenin isteği imiş gibi göstererek ve saldırılarda ordu ile bu komutanları ayrı tutarak, ordu basamağı arasına anlaşmazlık sokmaya, toplumda da bu düşüncenin yerleşmesine çalıştı. Aksi kanıtlanırsa da, özellikle RY çevrelerinde bu sav bir ölçüde kabul gördü.

— RY ve yandaşları, çirkin ve kimi düzeysiz saldırılarla orduyu hedef tahtası yaptılar. Özellikle ordu, dine ve demokrasiye karşıymış gibi gösterilerek yıpratılmak istendi, bunda da bir ölçüde başarılı olundu.

— Yıllardır ülkeyi "sağcı-solcu", "faşist-komünist", "inanmayan-inanmayan", "Türk - Kürt", "Alevi - Sünni" v.b. cephelere bölmeye çalışanlar, bu süreçle şimdi de "sivil-asker" diye bir bölünme yaratmaya çalıştılar.

— Bu süreçle TSK, hem uluslararası alanda hem de ulus karşısında kendini bağlamış, sürece sahip çıkarak topluma bir taahhütte bulunmuştur; bu nedenle gelecekte TSK, ya bu taahhüdüne bağlı kalacaktır ya da bu taahhüdünden vazgeçerek bu kez de toplumun, en azından bir kısmının, güvenini yitirecektir. Özetle bu süreçle, TSK gelecekte bu ikileme karşı karşıya kalabilir.

— RP'nin yerel ve merkezi iktidara gelmesiyle başlayan bloklaşma, cepheleşme, 28 Şubat süreci ile daha da belirgin ve keskin bir şekle girdi. TSK'nın bu bloklaşmada laik, demokratik blok yanında yer alması, bu bloğun; rejim, demokrasi, laiklik, irtica sorunlarında ve hatta kimi devlet yönetiminde olası çalkantı ve kargaşada TSK'dan beklentisine neden olabilir. Bu durum, gelecekte TSK'nın siyasi bir taraf olmasında kalıcı bir etki yapabileceği gibi siyaset üzerinde sürekli denetimine de neden olabilir. Böyle bir konum, belki irticayı ve istikrarsızlığı önleyebilir ama demokrasinin gelişmesinde ve Türkiye'nin Batı ile

bütünleşmesinde bir engel oluşturabilir. Ayrıca iktidarların kimi konularda karar ve sorumluluğu ordunun üzerine yıkma alışkanlığına da neden olabilir. Bu durumda her yanlışlığın muhatabı ordu olacaktır. Bu sakıncalar, demokratik ve siyasi konularda yapısal reformlar yapılmadığı sürece kalıcı bir durum yaratabilir.

— 28 Şubat sürecinin 12 Eylül yönetiminin unufak ettiği merkez sağ ve sol partilerin birleştirilmesi politikası, bu partilerin belirli bir ideolojik kimliklerinin olmayışı ve lider sultasını nedeniyle başarısızlığa uğramıştır.

5.2.2.3. 28 Şubat 1997 Sonrası Dönem

28 Şubat MGK toplantısında alınan kararlar Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş, laik, sosyal bir hukuk devleti olduğunun bir kez daha vurgulanmasını sağlamıştır.

Toplantıda alınan kararlar MGK'nın yalnızca asker kanadınca değil, sivil kesim tarafından da kabul görmüştür. Durum böyle olunca sadece kararlar almış olmak tek başına yeterli gelmemekte bu kararların uygulanması da gerekmektedir. Devletin mülki idare dahil tüm kadrolarına el atmış olan irtica faaliyetlerine dur diyecek olan hükümettir.

Ancak kararların alınmasını takiben 3 aylık dönemde göstermelik uygulamalar hariç kararları uygulamaya geçirmek adına pek bir şey yapılmadığı gibi kararlara tepkiler de gösterilmiştir.

MGK'nın aldığı kararlardan 8 yıllık kesintisiz temel eğitime ilişkin karar kamuoyunda ve irticai kesim içinde en çok tartışılan konu olmuştur. İrticai kesim 8 yıllık kesintisiz eğitimin imam hatip liselerinin orta kısmının kapatılmasını ve velilerin çocuklarının üzerindeki velayet hakkının alınmasını hedeflediğini ileri sürerek, eylemlerinde yandaşlarından destek bulmuş ve bu suretle bazı siyasi partiler üzerinde baskı oluşturarak konuyu meclis gündemine sokmaya çalışmıştır. Bu irticai zihniyet 8 yıllık kesintisiz eğitimin çağdaş dünyadaki eğitim ve öğretim bütünlüğü açısından vazgeçilmez olduğunu anlamakta zorlanmaktadır.

Sultanahmet mitingi irticai zihniyetin MGK kararlarına tepkisinin bir göstergesidir. Bu miting, irtica yanlılarının MGK kararını şiddetle protesto

etmelerinin yanı sıra, şeriat özlemlerini dile getiren çeşitli sloganlar atarak, hilafet bayrağı açarak, milletin onur ve şeref timsali olan Türk Bayraklarını ise yere serip oturarak toplumun birlik ve beraberliğine yönelik kışkırtıcı ve bölücü bir görüntü sergilemeleri izlenmiştir (Cevizoğlu, 2001, 238).

MGK kararlarının uygulanmasını engellemek adına irticai kesim tarafından yapılan faaliyetler devam ederken, MGK kararlarını uygulamak için yapılacak çalışmaları hazırlamak ve irticanın tırmanışındaki gelişmeleri, baskına uğramadan önce saptayabilmek; buna göre gerekli önlemleri alabilmek, hareket planlarını güncelleştirebilmek için sürekli çalışan bir öbek oluşturuluyordu. İşte bu gruba Batı Çalışma Grubu (BÇG) deniliyordu. BÇG, 28 Şubat toplantısından sonra ve alınan kararlara dayanılarak kuruluyordu. Genelkurmay Başkanlığı BÇG'nin kurulmasının amaç ve gerekçesini şöyle açıklıyordu : "TSK, irticai faaliyetleri iç tehditte, bölücü terör ile aynı seviyeye, yani birinci önceliğe yükseltmiş ve bu duruma bağlı olarak yeni bir teşkilatlanma içinde BÇG oluşturulmuş ve faaliyete geçirilmiştir" (Bölügiray, 1999, 150).

"BÇG'nin hedefi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel nitelikleri olan ve Anayasada yerini bulan Atatürk ilke ve inkılaplarıyla, sosyal hukuk devletine karşı her türlü faaliyeti takip ve kontrol etmektir. İrticai faaliyetleri izlemekle yükümlü olan bu öbek, brifingler ile kamuoyunu bilgilendirecektir (Bölügiray, 1999, 150).

BÇG kurulduğu andan itibaren Başbakanlık Takip Kurulu'nun da desteğini alarak irticai faaliyetlerin ülke boyutundaki genel görüntüsünü ortaya çıkarmış, siyasal islamın takip ve kontrol altına alınmasında yardımcı olmuştur.

BÇG'nin amacı; irtica tehdidini ortadan kaldırmak değil, tehdidi saptamak, alınması düşünülen önlemleri yetkili makamlara önermekten ibaretti. İrticayı önlemek, BÇG'nin raporlarını inceleyerek dikkate alacak olan iktidarın ve güvenlik güçlerinin görevidir.

BÇG ve Başbakanlık Takip Kurulu; 28 Şubattan bugüne mülki idarede ve devletin diğer kadrolarındaki irticai faaliyetleri Başbakanlığa raporlarla sunmuş, irticai faaliyetlerin önlenmesinde önemli rol oynamıştır.

Şimdi MGK Kararlarından sonra BÇG ve Başbakanlık Takip Kurulu'nun mülki idaredeki irticai faaliyetler ile ilgili tespitlerine bir göz atalım:

— BÇG tarafından 405 kaymakam hakkında irticai faaliyette buldukları ya da bu tür faaliyetlere destek verdikleri gerekçesiyle soruşturma açılması istendi. Bu kapsamda, öncelikle bu yıl buldukları hizmet bölgesinde çalışma süresini dolduracak ve atamaları başka hizmet bölgesine yapılacak 141 kaymakam hakkında suç duyurusunda bulunuldu (Cumhuriyet, 1998).

Soruşturma sırasında, 1402 sayılı sıkıyönetim yasası uyarınca “aşırı dinci oldukları” gerekçesiyle kaymakamlıktan atılan 7 kişinin yeniden mesleğe döndükleri ve önemli ilçelerde kaymakamlık yaptıkları anlaşıldı. İrticaya destek veren kaymakamlardan bazılarının kapatılan RP'nin gençlik örgütü gibi çalışıp, Milli Gençlik Vakfı'na maddi destek verdikleri, bunların üyelerine Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı'ndan para yardımında buldukları saptandı (Cumhuriyet, 1998).

BÇG tarafından sunulan raporda; ayrıca 8 yıllık zorunlu eğitimi protesto mitingine katılmak için gidenleri taşıyan ve bu sırada kaza yapan bir minibüsün Adıyaman Gölbaşı Kaymakamlığı tarafından tamir giderlerinin karşılandığı belirtildi. Kaymakamlığın bu ödemeyi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan ödediği de belirlendi. Aynı ilin Besni ilçesinde de devlet tarafından yaptırılan öğrenci yurdunun Fethullahçı olarak bilinen gruba kiralandığı saptandı (Cumhuriyet, 1998).

— Başbakanlık Takip Kurulu'nun (BTK) Mülki İdare Amirleriyle ilgili olarak hazırladığı bir rapor 300 kaymakamın irticai faaliyetlerle mücadele etmek bir yana, irticayı destekleyici çalışmalar yaptıklarını ortaya koydu. Raporda, bazı kaymakamların kuran kurslarında gönüllü hocalık yaptıkları, kadınların elini sıkmadıkları, Milli Gençlik Vakfı toplantılarına katıldıkları kaydedildi. Raporda irticayı destekleyen kaymakamların ağırlıklı olarak Adıyaman, Afyon, Ağrı, Ankara, Artvin, Aydın, Bursa, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Erzincan, Konya, Malatya, Nevşehir, Ordu, Tunceli, Yozgat, Aksaray, Kırıkkale ve Sivas çevrelerinde görev yaptıkları kaydedildi. Türkiye'deki kaymakam sayısının yüzde 40'ını oluşturan 300 kaymakamın irticayla mücadeleyi aksattıkları belirtilen

raporda, mülki idaredeki büyük oranlı şeriatçı kadrolaşmanın 1992 yılından sonra gerçekleştiği kaydedildi. Raporda, İçişleri Bakanlığı'nın söz konusu kaymakamlarla ilgili olarak harekete geçmesi istenirken, şu saptamalara yer verildi (Cumhuriyet, 1998):

- İrticai vakıflara bina tahsis ediyorlar.
- İçkili toplantılara katılmıyorlar.
- MGV toplantılarına katılıyorlar.
- Türbanlı memurlara göz yumuyorlar.
- Kadınlarla el sıkışmıyorlar.
- Bir kısmı kuran kurslarında gönüllü hocalık yapıyor.
- Kastamonu'nun bir ilçesinde kaymakamın 10 Kasım 1997'de Atatürk'ü

Anma töreninde saygı duruşu yaptırmadığı belirlendi.

- Bazı kaymakamların türbanlı memurların rapor alması için nüfuzunu kullandığı belirlendi.

- Bir kısmı MGK ve TSK aleyhine ağır konuşmalar yapıyor.
- Bir kısmının irticai vakıf, dernek ve okullarda gizli toplantılara katıldıkları belirlendi.

BÇG ve BTK'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin laik, sosyal hukuk devletini korumak adına yaptığı çalışmaların, hazırladığı raporların, irticai faaliyetlerin önlenmesinde hızının kesilmesinde, büyük bir rol oynadığı tartışmasız gerçektir.

Bir diğer gerçekte, 28 Şubat kararlarının etkisiyle hükümetlerin irtica konusunda daha hassas davranmaları, irticai faaliyetleri önlemek adına daha etkin çalışmalarınıdır. Örneğin; İçişleri Bakanlığı'na getirilen Sadettin Tantan irtica ve yolsuzlukla mücadele etmeyi kendisinin en önemli görevi olarak benimsemiş ve özellikle de irticai faaliyetlerin arttığı mülki idare konusunda önemli çalışmalar yapmıştır.

Tantan'ın 81 ilin valisine ve valiler aracılığıyla tüm kaymakamlara yönelik bir "yolsuzlukla mücadele genelgesi" yayınlaması belirtilen çalışmalardan birisidir (Sabah, Kasım 2000).

Tantan'ın genelgesinde, Mülki İdare Amirlerine dönük 13 emir yer aldı. Tantan yazılı ve görsel basında yer alan iddiaların, vatandaşlardan ulaşan bilgi ve belgelerin ve halk arasında dolaşan duyumların değerlendirilmesini istedi. Tantan'ın emirleri şöyle (Sabah, 2000):

— **Strateji Hazırlayın** : İl ve ilçelerin bölücülük, radikal dini terör, yolsuzluk haritaları çıkartılarak bunlara yönelik mücadele stratejileri belirlenecektir.

— **Proje ile Uygulayın** : İl ve ilçelerin sosyo-ekonomik yapısı da dikkate alınarak belirlenen stratejiler, hazırlanacak plan ve projelerle uygulamaya sokulacaktır.

— **Ortak Çalışın** : Faaliyet alanı birden fazla ili kapsayan organizasyonlar için iller ve kurumlar ortak çalışılacaktır.

— **Savcılarla İşbirliği Yapın** : Harita çıkarma, strateji belirleme ve proje hazırlamada il ve ilçe Cumhuriyet Savcıları ile DGM savcılarının görüşleri alınacak ve soruşturmalarda adli makam ve mercilere yardımcı olunacaktır.

— **Propagandaya Dikkat** : Radikal dini terör örgütlerinin dini eğitim adı altında gerçek dinle ilgisi olmayan propagandasına karşı hazırlıklı olunacaktır.

— **Görevlileri Eğitin** : Mücadelede aktif olarak yer alan kamu görevlileri gerekli bilgi birikimini sağlamak üzere eğitilecektir.

— **Kamuoyunu Bilgilendirin** : Yürütülen çalışmalar hakkında gizlilik ilkesi göz ardı edilmeden kamuoyunun bilgilendirilmesi kamuoyu desteğinin sağlanmasında yardımcı olacaktır.

— **Duyumları Değerlendirin** : Yazılı ve görsel basında yer alan iddialar ile vatandaşlarımız tarafından ulaştırılan bilgi ve belgeler ve halk arasında dolaşan duyumlar mutlaka değerlendirilecektir.

— Kredi Kullananları İzleyin : Kamu kaynaklarının kullanımı ile ilgili işlemler (kredi, teşvikler, ihaleler, önemli harcamalar) ve şahıslar yakından izlenecektir.

— Başarıya Endekslenin : Başarıya endekslenmiş bir mücadele için her türlü imkan seferber edilecektir.

— İhtiyaçlarınızı Bildirin : Hazırlanacak mücadele planları ve mahallinde karşılanamayan ihtiyaçlar hakkında bakanlığımız bilgilendirilecektir.

— Teftişlere Hazırlıklı Olun : İl ve ilçelerin genel ya da özel teftişlerinde yukarıda belirtilen önlemlerin alınıp alınmadığına öncelikle bakılacaktır.

— Terfiniz Başarınıza Bağlı: Vali ve kaymakamlarımızın değerlendirilmelerinde Bakanlığımızca göz önünde bulundurulacak ilk husus bu mücadelede gösterilecek başarı ya da başarısızlık olacaktır.

5.3. Yerel Kültürel Değerleri Keşfetme, Açığa Çıkarma ve Geliştirme İşlevi.

Halkoyunları, el sanatları, müzik, yerel ağızlar ... vb. kültürel etkinlikler bir yöre halkı için birleştirici faaliyetlerdir. Bu faaliyetlere önem verilmesi, özendirilmesi, halk arasında yaygınlaştırılmasının sağlanması o yöredeki tinsel kültürün oluşturulması, geliştirilmesi ve bütünlüğün sağlanması açısından önemlidir.

Sadettin Tantan “Bir yere gelmek isteyen idareciler için bakılacak en önemli ölçüt, kültür ve tabiat varlıklarının sahiplenilmesidir. Kendi bünyesinde kültürel mirasa sahiplenme duygusu olmayan bir idarecinin bana göre yükselme şansı azdır” demiştir (Cumhuriyet, 2001).

Görüyoruz ki kültürel değerler konusunda ilin ve ilçenin en büyük Mülki Idare Amirlerine de büyük görevler düşmektedir. Bu görevler nelerdir? Bu konuda mülki amirler neler yapabilir?

Şimdi bu konuları inceleyelim:

5.3.1. Halkoyunları ve Folklor

Halkoyunları ve folklor yerel kültürümüzün temel değerleridir. İllerimizin, ilçelerimizin, köylerimizin kendilerine özgü giysileri ve halkoyunları vardır. Bu değerler yöre halkının önem verdiği, aralarında birlik oluşmasını sağlayan değerlerdir.

Folklor ve değişik halkoyunları; bir yörede, bir düğünde, topluluk arasında, bir okulda 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı şenliklerinde veya gençler tarafından kurulan ekiplerde oynanır.

Bir Mülki İdare Amiri bu konuda şunları yapabilir;

— Yöreye özgü halkoyunları, folkloru geliştirme vakfı kurulabilir. Halkoyunları konusunda yetenekli gençler bu vakıfa alınır, gerekli ihtiyaçları karşılanır, yetiştirilir. Bir halkoyunları ekibi oluşturulur.

— Diğer il / ilçe vali ve kaymakamları ile görüşülerek halkoyunları yarışmaları yapılması sağlanır. Böylelikle diğer il/ilçelerin insanlarıyla kaynaşmış, farklı oyunlar tanınmış, tanıtılmış olur. Bu durum ülke içi kaynaşmayı da sağlar.

— Her okulda halkoyunları ekibi oluşturulur. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda, 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda, Öğretmenler Gününde bu ekibin oyunlarını sergilemesi imkanı verilir. Bu günlere il/ilçenin en büyük mülki amirinin yer alması ve izlemesi, oynayanlara da ayrı bir haz ve heyecan verir.

Bir Mülki İdare Amirinin görev yaptığı yerin yerel kültürüne önem vermesi, o yerin insanına önem vermesiyle eşdeğerdir.

5.3.2. Geleneksel El Sanatları

Bazı yörelerimizde geleneksel el sanatları hem bir kültürel etkinlik hem de bir geçim kaynağıdır. Mülki İdare Amirleri de bu el sanatlarının geliştirilmesinde, yaygınlaştırılmasında ve gerekli imkanların verilmesinde önemli role sahiptir.

Bir yörenin atalarından kalma el sanatları vardır. Bu sanatların devamlılığı bunların gençlere aktarımıyla sağlanır. Mülki amirler bu el sanatları üzerine valiliğe, kaymakamlığa bağlı ücretsiz kurslar açabilirler. Böylelikle sanatlarını öğrenen gençlerin hem iş sahibi olmaları hem de diğer yöre halkına öğretebilmesi ve de en önemlisi bu sanatların unutulup gitmemesi sağlanmış olur.

Ayrıca bu kurslarda yapılan geleneksel el sanatlarının kaymakamlık, valilik tarafından diğer illere, ilçelere, yabancı turistlere satılmasının sağlanmasıyla hem yöreye gelir elde edilmiş, hem de yörenin tanıtımı sağlanmış olur.

Mülki İdare Amirlerinin yöresel el sanatları konusunda bu tarz çalışmalar içinde olması kendileri için çalışıldığı, kendilerine önem verildiği duygusunun oluşmasını sağlar. Böylelikle bu insanların ülkelerine, yöneticilerine bağlılık içinde olmaları da sağlanmış olur.

5.3.3. Yerel Ağızlar ve Müzik

“Ankara’daki şairlerin zaman zaman il merkezlerinde şiir günleri düzenlediklerini biliyorum. Şair dostum Osman Atilla’dan Ayaş Halk Eğitim Derneği adına bir şiir ve müzik günü düzenlemesini rica ettim. 2 Mart 1958 Pazar günü seçkin şairlerimiz Ayaş’tan gönderilen otobüsle geldikleri kasabada öğle yemeği yenildikten sonra toplantı saatine kadar konuklara kasabanın tarihi ve görülmeye değer yerleri gösterildi. Toplantı çinko bir barakada düzenlenmişti. İlçe memurları, subaylar, öğretmenler ve ilçe halkı saatinden önce bu barakayı doldurmuşlardı.

Toplantıdan önce ben Ayaş’ın Tarihçesi ve Ayaş’tan yetişen ünlüler hakkında kısa bir açıklamada bulundum. Bunu Ayaş’lı şairlerin şiirleri okumaları ve hakkın rahmetine kavuşan şairlerden örneklerin sunulması izledi. Daha sonra öğrenci korosundan halk türküleri dinlendi. Ayaşlı Şahsi’nin sazı eşliğinde mahalli oyunlar oynandı. Konuk şairler kendi şiirlerini okuyarak uzun uzun alkışlandılar. Bu arada izlenen folklor ekibinin gösterileri, söylenen türküler büyük takdir ve alkış topladı.

Kendi halindeki Ayaş kasabası o gün büyük şehirlere özgü unutulmaz bir gün yaşadı. Türkiye, şiire kandı” (Aldan, 1993, 61).

Görüyoruz ki bir ilçe Mülki İdare Amirinin katkısıyla kasaba halkına coşkulu, ozanların şiirlerinin dinlendiği, yöresel halkoyunlarının sergilendiği, halk müziğine doyulan bir gün yaşatılmıştır.

Mülki İdare Amirleri zaman zaman halkı kaynaştıran yerel birlik ve beraberliği sağlayıcı günler düzenlemeli. Yine yerel ağızların, şiirlerin hatta türkülerin yer aldığı bir kitap oluşturulmalı. Bu kitap için yerel şairlerden, sanatçılardan hatta o yörede eskiden beri söylenen herkesin bildiği yerel ağızlar için yaşlı insanlardan da destek sağlanmalıdır. Böylelikle bu zenginliklerin unutulup gitmesi önlenmiş olurken nesilden nesile bir kaynak aracılığıyla aktarımı sağlanmış olacaktır.

Yine; bir şiir ve müzik yarışmaları düzenlenerek o yörede hem bu konuda yeteneği olan öğrencilerin tespit edilmesi sağlanmış hem de gençlerin, öğrencilerin kalabalığa hitap etmesiyle kendilerine güven kazanmaları sağlanmış olacaktır.

İşte tüm bu etkinlikler; Mülki İdare Amirlerinin yerel zenginliklere olan hassasiyeti ile sınırlıdır. Mülki amirler bu konulara özen gösterirlerse kendilerinin de o yöre halkı gözünde değer kazanmalarını da sağlamış olurlar.

5.3.4. Diğer Yerel Kültürel Değerler

Mülki İdare Amirleri belirtmiş olduğumuz yerel kültürlerden başka; yöredeki tarihi eserlerin ve çevrenin koruyuculuğunu da kendilerinin bir görevi olarak benimsemelidir.

Türkiye tarihi eserler bakımından zengin bir ülkedir. Hemen hemen her ilde ilçede çok değerli tarihi eserlere rastlamak mümkündür. Mülki amirler bu eserlerin bakım, onarım ve tanıtım görevini üstlenmelidir.

Bu eserler belli zamanlarda halka açılmalı, halkın yerel eserlerini tanımaları sağlanmalıdır. Ayrıca çok önemli uygarlıkların belirtisi olan özel öneme sahip eserlerin yöre halkı dışındaki kişilerce de tanınması sağlanmalıdır. Bunun için diğer il/ilçe Mülki İdare Amirleriyle görüşülebilir, bu eserlerin tanıtımını içeren

broşürler gönderilebilir. Böylelikle yine bir yerel kültür kaynaşımından ülke kültür oluşumuna doğru yol alınmış olur.

Diğer bir yerel zenginlik de çevredir. Hava kirliliğinden arınmış, ağaçlarla, yeşilliklerle dolu bir yörede yaşamak herhalde en büyük zenginlik olsa gerek.

Mülki amirler yaz aylarında belli günlerin fidan dikme günü olarak kabul edilmesini, öğrencilerin, gençlerin, tüm halkın fidan dikme faaliyetine katılmasını sağlayabilir. Mülki İdare Amirlerinin de zaman zaman bu faaliyetlere katılması teşvik edici olacaktır.

Yine mülki amirler belediyelerle işbirliği içinde çalışarak çevre düzenlemesinin en iyi şekilde yapılmasını temel görev olarak benimsemelidir. Çünkü güzel bir çevrede yaşıyor olmak halkın yaşadığı yöreye bağlılığını artırırken, bu bakımlı çevrenin oluşumunu sağlayan yöneticilere daha da saygı gösterilmesini sağlar.

5.4. Toplum Gözünde Vali ve Kaymakamlar

Türk toplumu; kendisine verilen görevleri imkanları ölçüsünde yerine getirebilen, amacı topluma en iyi hizmet olan idareciler istemektedir. Bunun için toplum sessiz gibi görünse de bu sessizlik altında uzaktan idarecilerini izlemektedir.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 6 Şubat 1992 "Yılın Kaymakamına Halktan Ödül", Ağustos 1992 "İstenmeyen Vali", 21 Eylül 1993 "Valiyi halk adına rehin alacaklar" adlı başlıklar toplumun Vali ve Kaymakamın yaptıklarının denetleyicisi olduğunun göstergesidir.

3 yıl önce atandığı Malkara'da ilçe bütçesini 35 milyondan 42 milyara çıkaran Kaymakam Turan Eren İdareciler Derneğince "Yılın Kaymakamı" seçilirken halktan da "Mucizeler Yaratan kaymakam" unvanını aldı. Eren "Halkın yararına olan her konuyu ona anlatabilirseniz halkı her zaman arkanızda bulursunuz. Halk kendine yapılan hizmetlerin bilincine varır. Malkara halkı bana yardımcı olmasaydı bu mucizeler gerçekleşmezdi. Günlük çalışma saatlerinin kendine yetmediğini

belirten Turan Eren “20 saat olsaydı çalışma saatleri o zaman doyuma ulaşırdım” diyor (Cumhuriyet, 1992).

Görüyoruz ki Turan Eren başarısını yapacağı hizmeti halkıyla paylaşmasına, halkının desteğini kazanmış olmasına borçludur. Bu durum diğer mülki idarecilere örnek olmalıdır.

Yine 21 Eylül 1993 tarihli “Valiyi halk adına rehin alacaklar” başlıklı haberde; Halk sevdiği, başarılı bulduğu yöneticileri hakkında Ankara tasarruflarına karşı sesini yükseltiyor. Rize, Kırşehir, Trabzon, Manisa, Kastamonu halkı valilerinin merkeze alınmasına karşı tepki gösteriyor (Cumhuriyet, 1993).

Trabzon ve Kastamonu 3 gündür merkeze alınan valileri yüzünden ayakta... sokaklar hareketli, öteden beri imza kuyrukları, araçlarda çeşitli sloganların yer aldığı sesler, esnafı, memuru, işçisi, köylüsü, partilisi, partisizi hep aynı ruhu taşıyor. “Valimizi istiyoruz”. Belkide toplum ilk kez kendi yöneticisini, kendi idarecisini, valisini böylesine kucaklıyor. Onları görevden alanlara kızgınlığını, tepkisini dile getirmeye çalışıyor.

Tepki gösteren insanların ortak düşüncesi şuydu “Bugüne kadar hep tepkisiz kaldık. Siyasiler ne karar vermişse ya eyvallah dedik ya da kendi kendimize söylendik. Artık yeter tepkisizlik bitmeli. Demokratik tepkimizi göstermeliyiz” (Cumhuriyet, 1993).

Halkın alınmalarına tepki gösterdiği kişiler arasında Kemal Esensoy ve Kamil Demircioğlu da var. Bu insanlar neler yapmışlar ki halka kendilerini sevdirmişler. Bir bakalım:

Kemal Esensoy ne yaptı?

— OSB(Organize Sanayii Bölgesi)’nin pazarlanmasına aracılık etti, bitirilmesi için büyük çaba harcadı.

— 1988’de üretime son veren Trabzon Giyim Sanayi’ndeki Kalkınma Bankası hisselerinin İl Özel İdaresine devrini sağladı.

— Tansant Yolu Projesi’ne kredi sağlanmasında etkili oldu.

— Uzanlar'ın aldığı Trabzon Çimento Fabrikası'na Trabzonluların sahip çıkması için yoğun çaba harcadı.

Kamil Demircioğlu ne yaptı?

— ilk görev döneminde Kasturtaş'la İnebolu, Abana, Cide'de turizm yatırımları, Küre'de Kükirtaş Kireç Sanayi yatırımı.

— Türkiye Kalkınma Vakfı'nın bir örneği olan Kastamonu Kalkınma Vakfı'nın kurulmasını sağladı.

— Fon kaynaklarını kullanarak gerçekleştirilen çok sayıda yatırıma yöneldi.

— Özel İdare imkanları ile gerçekleştirdiği tarım projeleri.

Halkın merkeze çekilen valiler için protesto yürüyüşünün temelinde söz konusu valilerin halkı için içtenlikle çalışması, illerinde yatırımlarda ilki gerçekleştirmelerinin payı olduğu bir gerçektir.

Hükümet ise; valilerin başarı düzeylerine, görevin gerektirdiği nitelikleri taşıyıp taşımadıklarına bakmadan siyasi kaygılarla söz konusu valileri pasif duruma getirmektedir. Bu Türkiye'de her iktidar döneminin ayıbı olmaktadır.

Toplum vali veya kaymakamını hep övmekte midir? Tabi ki hayır, yeri geldiği zaman hak etmeyen yöneticilerini yermektedir de....

Aralarında bazı aşiret temsilcileri ve köy muhtarlarının da bulunduğu bir öbek yurttaş "güvenlik güçlerinin taşkınlıklarına göz yumduğunu öne sürdükleri vali Cemalettin Sevim'i "istenmeyen kişi" ilan ederek görevinden alınması için hükümete başvurması yapılan yerginin bir göstergesidir (Cumhuriyet, 1993).

Görüyoruz ki toplum; süs biberi gibi yerinde duran, halkı bir kenara iten, pasif yöneticiler değil, halkı için halkla birlikte çalışan, başarılı, gözle görülebilen hizmetler yapabilen yöneticiler istemektedir.

6. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN EĞİTİMSEL, EKONOMİK VE ÖRGÜTSEL SORUNLARI

Bu bölümde; mülki idare amirliği mesleğinin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunları incelenmeye çalışılmıştır.

6.1 Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Eğitimsel Sorunları

Bu alt bölümde; mesleğin eğitimsel sorunları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

6.1.1. Kaymakam Adaylığı Öncesinde Yaşanan Eğitimsel Sorunlar

Kaymakam adayı olabilmek için; üniversitelerin siyasal bilgiler, hukuk, iktisat, işletme, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri ile bunlara denkliği yüksek öğretim kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki en az 4 yıl süreli fakültelerinden mezun olmak gerekir.

Mülki İdare Amiri olmadan önce bu mesleğe yönelik eğitim veren özel bir kurum bulunmamaktadır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz fakülteleri bitiren; genel ve özel nitelikleri taşıyan kişiler sınava alınmakta, kaymakam adayı olduktan sonra çeşitli eğitimlere tabi tutulmaktadır.

Mülki İdare Amirliği uzmanlık gerektiren bir meslektir. Böyle bir mesleği edindirmeye yönelik meslek öncesi, eğitim süresi, eğitim konuları belli bir kurumun, akademinin, okulun olmaması meslekte uzmanlaşmayı engelleyen, çözümlenmesi gereken bir sorundur.

Belirlenen fakültelerden mezun olanların amaçları kaymakam olmak olmayabilir. Diğer iş sektörlerine giremeyip veya başarılı olamayıp "nasıl olsa sınava girme hakkım var" düşüncesiyle kaymakam olma kararı alabilir. Bu durum Türk yönetim geleneğinin önemli bir parçası olan Mülki İdare Amirliğini sıradan bir meslek olarak gören, onunla tam özdeşleşemeyen, benimseyemeyen yöneticilerin çoğalmasına yol açar.

Örneğin; 6 yıl tıp eğitimi alıp sonunda doktorluk mesleğine adım atan bir doktor o mesleği kendi seçmiş, o meslek için uzun süre eğitim almış, uzmanlaşmış sonunda da aldığı eğitimle özdeşleşen bu mesleğe yönelmiştir.

Mülki idare eğitimindeki eksiklik işte buradadır.

6.1.2. Kaymakam Adaylığı Süresince Yaşanan Eğitimsel Sorunlar

Kaymakam adaylığı eğitimi adayların yetiştirilmesini öngören staj programlarını içerir.

Bu stajları başarı ile tamamlayan adaylar kaymakamlık kursuna davet edilirler. Görüldüğü gibi tamamı iş başında eğitim anlayışıyla oluşturulmuş bir staj programı söz konusudur. Bu program ilk bakışta taşra yönetiminde görev alacak bu genel yöneticinin yetişmesi için ideal bir görüntü ortaya koymaktadır. Ancak bu staj programının amacına uygun biçimde yürütülebilmesi için aynı değerlendirmeyi yapmak güç görünmektedir. Bu staj programının amacına uygun biçimde yürütülebilmesi esas olarak valilerin göstereceği ilgi ve özene bağlıdır. Geçmişteki uygulama ile ilgili yapılan değerlendirmeler bunun bütünüyle şans işi olduğunu, çoğu kaymakam adayının yalnızca göreve başlarken ve ilden ayrılırken valileri ile bir araya gelebildiklerini, tezlerin de ciddiyetten uzak bir anlayışla değerlendirildiğini, sonuç olarak bu staj programının yetiştirici ve eleyici bir niteliğinin kalmadığını ortaya koymaktadır.

Staj programından istenilen verimin alınamaması Mülki İdare Amirliğini ve İçişleri Bakanlığını bu konuda sürekli bir arayışa itmiş, staj eğitiminin aksayan yönlerinin düzeltilmesi için çeşitli önlemler alınmıştır. Bunlardan biri tezlerin iller yerine merkezde değerlendirilmeye alınması bu tür çabalara örnektir.

Bakanlık merkez stajı, döneminde kaymakam adayları, bakanlıkça belirlenen kurumda yüksek lisans eğitimine tabi tutulurlar. Aynı staj dönemi içinde yabancı dil eğitimi de verilir. Yüksek lisans programı ve programın uygulanacağı kurumun belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde kurumun çalışma takvimine uygun dönemleri kapsayacak şekilde uygulanır (Emre, 2002, 96).

Kaymakam adayları yönetmeliğinin 21. maddesinde yapılan değişiklikle kaymakam adaylarının yüksek lisans programı sonunda hazırlayacakları tezin "Kaymakamlık Tezi" olarak kabul edileceği ancak yüksek lisans programı sonunda

tez hazırlamayan veya hazırladıkları tez kabul edilmeyen kaymakam adaylarının staj programlarının ve tez konularının Bakanlıkça belirlenecek kaymakamlık tezlerini kaymakam adayı atandıkları tarihten itibaren 2 yıl içerisinde Bakanlığa teslim etmek zorunda oldukları düzenlenmiştir (Emre, 2002, 98).

Bakanlığın kaymakam adaylarını yüksek lisans programına tabi tutması meslekte uzmanlaşma adına olumlu gelişme olmasına karşın yüksek lisans tezini tamamlayamayanlara kaymakamlık tezi hazırlatması yüksek lisans eğitimini gölgelemiştir.

Ayrıca “2 yıllık süre içinde kaymakamlık tezini Bakanlığa teslim etme zorunluluğu” yüksek lisans programını ciddiyle tamamlamak isteği içinde bulunan kaymakam adaylarını da zor durumda bırakmıştır. Çünkü il merkez stajı ve yüksek lisans ders aşamasının tamamlandığı Bakanlık merkez stajı aşamaları 1 yıllık süreyi kapsamaktadır. Bunun hemen ardından 12 aylık yut dışı stajı başlamaktadır. Bu staj dönüşünde 2 yıllık süre dolmuş ve yüksek lisans tez aşamasına yeni başlamış bulunmaktadır. Bu noktada 2 yıllık süre dolduğu için yüksek lisans tezi henüz yazılmadığından kısa bir sürede kaymakamlık tezi hazırlanarak Bakanlığa sunma zorunluluğu oluşmuştur.

Aslında yurtdışı stajından döndükten kısa bir süre sonra ilçelere vekaleten gönderilen kaymakam adaylarından tezlerini tamamlamalarını beklemek de haksızlık olmaktadır. Belki doğunun en uzak, kitap vb. olanaklardan yoksun belki de ulaşım olanağı bile çok zor bir ilçedeki kaymakam adaylarının isteseler de bu tezleri başarılı bir şekilde hazırlamaları imkansız görünmektedir. Bu durum gösteriyor ki yüksek lisans eğitiminin bu şartlarda uygulanması ve beklenen faydanın sağlanması güçtür.

Kaymakam adaylığı stajının son noktasını kaymakamlık kursu oluşturmaktadır. Ancak bu kursta da kaymakam adayları istenilen verimliliği alamamaktadır. Kaymakamlık kurslarına katılan kaymakam adaylarının bu konuda hem fikir olduğu görülmektedir.

“Kursun “istenilen amacı sağlayamadığı” bazı bakanlık ve kurumlardan tecrübesiz ve çok genç elemanların konferans için görevlendirildiği ve bunların kursa katılanlar üzerinde bilgi, tecrübe ve eğitim tekniği bakımından gerekli otoriteyi tesis edemedikleri” İçişleri Bakanlığının yetkili yöneticileri tarafından çeşitli vesilelerle belirtilmiştir. Yıllardan beri kurslar tamamen takvim metoduna göre yürütülmekte ve sabahtan akşama kadar birbirini kovalayan ve büyük çoğunluğu mevzuatın tekrarından ibaret bulunan konferanslar kursa katılanlar için hayli yorucu ve sıkıcı olmaktadır” (Emre, 2002, 107).

Yine bir başka değerlendirmede;

“Bazı kamu kurum ve kuruluşları, kendilerini ilgilendiren konferanslara tecrübesi az uzman veya uzman yardımcısı unvanları altındaki personeli göndermektedir. Bu konu ilgili teşkilatların konuya önem vermedikleri anlamına gelmese bile kaymakam adayları açısından çok fazla verimli olamamakta, sorulan bazı sorular nedeniyle konferansçıyla neredeyse münakaşaya varan, hoş olmayan sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Emre, 2002, 120).

Belirtilen bu sözlerden anlaşılacağı gibi kaymakamlık kursu içeriğinin ve kursta kullanılan eğitim yönteminin pek hoşnutluk verici düzeye çıkarılmadığı görülmektedir.

Görülüyor ki adaylık eğitim süresi özellikle yüksek lisans programı ve kaymakamlık kursunun yeniden verimlilik alınabilecek ölçüde düzenlenmesi gerekmektedir.

6.2. Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Ekonomik Sorunları

Ekonomi; sınırsız olan insan ihtiyaçlarının doğadaki sınırlı kaynaklarla karşılanmasıdır. Toplumsal yaşamın başlangıcından günümüze kadar ekonomi alanında birçok çalışma yapılmış, gereksinimlerin karşılanması yolunda çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Altın egemenliğinden mübadeleye, yağmacılıktan savaşlarda ganimet elde etmeye ve son olarak alışverişlerde para kullanmaya

kadar gelen uygulamalar görülmüştür. Her toplum yaşadığı dönem şartlarına göre kendine özgü ekonomik kurallar getirmiş ve uygulamaya çalışmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti de günümüze kadar ekonomik alanda bir çok gelişmelere sahne olmuştur. Atatürk ile başlayan iktisadi kalkınma projeleri, her yeni hükümetle birlikte yeni bir şekil almış, ama çoğu zaman istenilen hedefler tutturulamamıştır. Uygulanan ekonomik sistemlerin aksaklığından mı yoksa millet olarak sahip olduğumuz değerlerden dolayı mı ekonomik alanda günümüzün diğer güçlü devletleri gibi sıçrama yapamamışızdır. Ekonomik gelişimimiz, savaştan yeni çıkmış, taze bir devlet için belki başarılı, atom bombası faciasından sonra ekonomi devi olan Japonya'ya göre ise başarısız denilebilir.

Gelişen tüm bu olayların ışığında, ülkemizin bu günlerde içinde bulunduğu durum pek de iç açıcı değildir. Ekonomik darboğazın getirdiği sıkıntılar halkımızın küçük bir kısmı hariç büyük çoğunluğunu bunaltmaya devam etmektedir.

Sabit getirili sınıfların ekonomik özgürlükleri daralmakta bugün alabildiğinin yarısını yarın alamamaktadır. Toplumların öncüsü olan yöneticilerimiz de bu sıkıntıları üzerlerinde hissetmektedirler. Görevleri halka hizmet, ülkemizi daha ileriye götürmek, toplumsal gelişmeyi sağlamak olan mülki idare amirlerimizi bu sıkıntılar olumsuz yönde etkilemektedir.

Gelişmeleri yakından takip edebilmek, çağa ayak uydurabilmek amacıyla yapılması gereken çalışmaların bir çoğunu ekonomik yetersizlikler nedeniyle gerçekleştirememektedirler. Konferanslara katılmak, yazılı ve görsel basını takip edebilmek, en basiti interneti kullanabilmek başta ekonomiye dayandığı için tercih edilmemektedir. Yıllarını eğitime adanmış, birçok zorluklara katlanarak saygın bir seviyeye gelmiş kaymakamlarımız hala maaşlarının yetersizliğinden ve yörelerindeki maddi imkansızlıklardan bahsederler. Yapılan görüşmelerde ilçesinde lokanta bile bulunmayan kendi çabaları ile iki masalı lokanta açtığını söyleyen kaymakamlarımız bile olmuştur.

6.3 Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Örgütsel Sorunları

Bu alt bölümde mesleğin örgütsel sorunları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

6.3.1. Atanmaya İlişkin Sorunlar

“Valiler, İçişleri Bakanlığının önerisi, Bakanlar Kurulunun Kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile atanırlar” (5442 Sayılı Kanun, Md. 6).

5442 Sayılı Kanun vali atanmasındaki usulü bu şekilde belirlerken 657 sayılı DMK'da valileri “istisnai memurluklar” içerisine alarak genel atanma kurallarının dışında tutmuştur. Valilik bir uzmanlık veya meslek memurluğu sayılmamaktadır. Yani, hükümet istediği kişiyi vali olarak atamada “mutlak yetkiye sahiptir” ve hiçbir hükümet valilik mesleğinin önemi dolayısıyla atanacak olanı seçme konusundaki hukuki serbestisini sınırlandırmak istememektedir.

Türkiye'de hükümetin güvenini kazanmış olmak vali olarak atanmak için yeterlidir.

Burada 2 önemli unsur vardır. Bunlar;

— Vali, ilde devletin ve hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır (5442 Sayılı Kanun, Md. 9).

Bu madde; valinin Anayasamızda belirlenmiş demokratik, laik, hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda yürütmenin genel felsefesine uygun hareketini ifade eder.

— Vali 657 sayılı DMK'da “istisnai memurluk” olarak kabul edilmiştir.

İstisnai memur, müsteşar, özel kalem müdürü, özel danışman gibi kendisini atayan amir ile çok yakın özel ve hizmet ilişkisi bulunan ve genelde onunla giden görevlilere denir (Kubilay, 1998, 128).

Bu görevlilerin atanmalarında ve görevinden alınmalarında getirilen kolaylıkların ve serbestliğin nedeni budur. Ancak üzerinde devlet temsilciliği de bulunan vali, geleneksel, köklü bir kariyere sahip olup atamaya yetkili amir durumunda olan hükümet tarafından her an serbestçe görevden alınabilecek “istisnai memur” kavramına tabi kılınmaz.

Bu gün Türkiye’de vali atamalarında; ehliyet, liyakat ve kamu yararı gibi asıl olan niteliklerden çok kişisel veya politik etkilerin önem taşıması çözümlenmesi gereken en önemli sorundur. Çünkü vali salt politik kişi veya düz istisnai memur olamaz.

Ülkemizde kaymakam atamasında ise vali atamasında olduğu gibi büyük sorunlar gözükmemektedir.

Kaymakam olabilmek için; genel ve özel nitelikleri taşımak kaymakam adaylığı için yapılacak yazılı ve sözlü sınava girmek ve başarılı olmak gerekmektedir. Yani; kaymakam adaylığı yarışma sınavı sonunda kazanılacak bir unvanıdır.

Tabii ki burada önemli olan sınav sisteminin nesnel olmasıdır. Sınavı ÖSYM’ye yaptırdığı için bir nesnellik var görünüyor.

Ancak yazılı sınavın sözlü sınavdan önce yapılması; adayın konuşma, muhakeme ve ikna kabiliyetinin önceden ölçülmesini önlemekte ve sınavda bir yığılma meydana getirmektedir.

6.3.2. Merkez Valiliği Uygulamasının Oluşturduğu Sorunlar

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 6. maddesinde valiler lüzumunda tayinlerindeki usule göre kadro aylığı ile merkez emrine alınarak İçişleri Bakanı’nın tensip edeceği işlerde görevlendirilebilirler (Özer, 1999, 19).

Bu maddeye göre; il valisi ildeki aktif görevinden uzaklaştırılmakta ve ne gibi işlerde çalıştırılacağı İçişleri Bakanının takdirine bırakılmaktadır.

Merkez valiliği; bugünkü uygulamasıyla Türk Mülki İdaresinde tam bir sorun teşkil etmektedir ve önemli sakıncaları vardır: Merkez Valiliği ile;

- Valiliğin politize edilmesi kolaylaşıyor.
- Hangi önlem alınırsa alınsın merkezde birikim sağlıyor ve yetmişmiş insan gücü israfına yol açıyor.
- Bakanlık içinde kural dışı rekabeti körüklüyor.
- Hizmetin sürekliliğini olumsuz yönde etkiliyor.
- Merkez Valiliği hizmetsiz memuriyet denilen ortaçağdan kalma ve çalışmadan ücret alma anlamına gelen “sinecurute” sisteminin bir örneğini oluşturuyor (Özer, 1999, 20).

Merkez valiliği hakkında valiliğe yıllarını vermiş insanların neler düşündüklerine yer vermekte yarar vardır:

Emekli Vali Mehmet Altan şöyle diyor;

“İçişleri Bakanlığında göreve başladığım zaman, merkezde vali sayısı 81’i bulmuştu. Valiler için bir güvence niyetiyle oluşan ve başlangıçta 3 kadro ile ihdas edilen bu kurum giderek bir yığılma yeri olmuş ve her iktidar değişikliği sonundaki atamalarla sayı bir ara 140’ı bulmuştur. İktidarlar kendilerine yakın bildikleri, yakın saydıkları kamu görevlilerini hizmete çağırmış, diğerleri ne olursa olsun istemediklerini merkeze almışlardır” (Özer, 1999, 19).

Emekli Vali Vefik Kitapçığıl ise bu konuda şu görüşleri ileri sürmüştür:

“Merkez valiliğinin bugüne kadar uygun bir statüye bağlanamamasını idarecilik mesleği adına büyük bir talihsizlik sayıyor ve merkez valiliğini mesleğin hükümetlere ait bir ayıbı olarak kabul ediyorum. Niçin mi? Valilik mesleğinin tarihi bir değerine ve bugünkü önemine ayrıca daha ileri giderek devletin ve hükümetin yüceliğine bu yoldan gölge düşürdüğü için....” (Özer, 1999, 25).

Yine emekli bir vali olan Adil Aktan ise şu saptamalarda bulunmuştur;

“İşlemeyen demir paslanır” atasözü değişmez bir gerçeği dile getirmektedir. Çalışmayan kimse zamanla sağlığını olduğu kadar çalışma yeteneğini de yitirmektedir. Merkez valiliği müessesesi yaşamın bu kuralına ters düşmektedir. Son valiler kararnamesiyle birçok genç vali merkez valiliğine atanmıştır. Bazı

valilerin merkeze atanmalarında bir zorunluluk varsa bunlara topluma yararlı bir uğraş bulma zorunluluğu da vardır. Bakanlık yurdumuza hizmet edenleri mutsuz kılmak için değil, mutlu etmek için vardır. İçişleri Bakanlığı'nın bu sorumluluğu duyması en içten dileğimizdir" (Özer, 2000, 12).

Görüyoruz ki mülki amirler de merkez valiliği uygulamasına sıcak bakmamakta, başarının önündeki engel olarak kabul etmekte ve bu siyasi uygulamanın bir yonteme bağlanmasının gerekliliğini belirtmektedirler.

Evet merkez valiliği uygulaması acilen çözümlenmesi gereken bir sorundur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine bağlı, görevin gerektirdiği niteliklere uygun olarak başarılı, verimli bir şekilde çalışan bir idareciyi sadece siyasi kaygılarla merkeze çekmenin personel israfına yol açmak dışında bir anlamı yoktur.

6.3.3. Mesleki Örgütlenmeye İlişkin Sorunlar

Türk kamu yönetiminde önemli rolü olan mülki idare amirlerinin düşüncelerini ve sorunlarını çekinmeden dile getirebilecekleri bir mesleki örgütlenmeye gitmeleri gerekmektedir.

Türk İdareciler Vakfı ve Türk İdareciler Derneği bu görev için kurulmuştur. Ancak, mülki idare amirlerinin maddi tinsel, sosyal, ekonomik ve idari haklarını ne derece savunabildikleri her zaman tartışılmıştır. Kaymakam ve valiler siyasilerin her isteğini yapmaya zorlanabilmekte, aksi halde tayin yerlerini değiştirme, görevden alma gibi yaptırımlarla karşılaşabilmektedirler. Bu durumda söz konusu vakıf ve derneklerin de görevlerini yeterince yerine getirip getirmediğinin tartışma konusu olması doğaldır.

Yapılan anketle mesleki örgütlenmelerine ilişkin yöneltilen soruya mülki idare amirlerinin %54,2 sinin yeterli cevabını, %45,8 ininde yetersiz cevabını verdikleri görülmüştür.

"Yetersiz" cevabını veren mülki idare amirlerinin çoğunluğunun dernek ve vakıf çalışmalarının başarısız ve siyasilerin baskısı altında olduğunu belirtmeleri

bizim düşüncemizi de doğrulamış olmaktadır. Ayrıca diğer meslek dallarında olduğu gibi odalarının olması gerektiğini de belirtmişlerdir. Görüyoruz ki; mülki idare amirliğinin mesleki örgütlenmesi yeniden gözden geçirilmeli, gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

6.4. Görev Yapılan Yerleşme Yerinin Özelliğinden Kaynaklanan Sorunlar

Bu alt bölümde; mülki idare amirliği mesleğinin coğrafi koşullar, sosyo-ekonomik yaşam, çalışma süresi, ekonomik ve doğal olanaklar bakımından yaşamış olduğu sorunlara yer verilmiştir.

6.4.1. Coğrafi Koşullar

Türkiye'nin coğrafi koşulları bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Aynı mevsimde bir bölgede denize girilirken diğer bölgede kayak merkezleri faaliyetlerine başlar. Karın bu güzel özelliğinin yanı sıra insan hayatını zorlaştıran etkileri de vardır. Bunların başında; doğum yapacak bur annenin hastaneye yetişememesi, okula giden çocukların donma tehlikesi geçirmesi, kış başlamadan üç aylık yiyeceğini depolamak zorunda olan köylüler gelir.

Bu sorunlar orada yaşayan halkı ilgilendirdiği kadar il ve ilçe mülki idare amirlerini de yakından ilgilendirmektedir. Buralarda görev yapan yöneticilerin çözüm üretmeye çalıştıkları sorunların çoğunluğunu da bunlar oluşturur. Batıdaki mülki idare amirleri sosyal ve kültürel faaliyetler üzerinde çalışırken, doğudakiler coğrafi koşullarla boğuşurlar.

İl ve ilçenin ihtiyaçlarının karşılanmasında da coğrafi koşulların etkisi büyüktür. Merkeze yakın ilçelere kolaylıkla malzeme gönderilebildiği, uzak ilçelere ise çoğunlukla hiç ulaştırılmadığı bazen de geç ulaştırıldığı görülmektedir.

Toplumunu besleyen damarlardan biri olan; sanayi, eğitim, kültürel faaliyetler de coğrafi koşullardan olumsuz etkilenirler. Örneğin; tiyatro batıda haftanın her günü değişik sahnelerde oynanırken, doğuda tiyatro sahnesi görmeyenlerin sayısı oldukça fazladır. Çünkü toplumumuzun aydın kesimi olan sanatçılar da tozlu

yollarda yük taşımamış, donma tehlikesiyle okula gitmemiş, anneleri onları at veya köpeklerin çektiği kar kızığında doğurmamıştır.

6.4.2. Sosyo-Ekonomik Yaşam

Yurdumuzda ekonomik faaliyetler de bölgeler arasında farklılık gösterir. Bunların başlıcaları; tarım, hayvancılık, sanayi ve turizmdir. Bunların her birinin kendine özgü sorunları vardır. Mülki idare amirleri de görev yerlerinde yoğun olarak faaliyet gösteren sektörlerin sorunlarıyla karşı karşıyadır. Bunlar;

Hayvancılığın Hakim Olduğu Yerlerde;

- Hayvan sağlığı ve yetiştirme bilgileri
- Hayvanların beslenme zorlukları
- Barınma yerleri

Tarımcılığın Hakim Olduğu Yerlerde;

- Tarım alanlarının küçüklüğü ve bir elde toplanması
- Teknoloji ve bilgi eksikliği
- Doğal olanakların sınırlı olması

Sanayiinin Hakim Olduğu Yerlerde;

- Enerji sıkıntısı
- Coğrafi koşulların etkisi
- Girişimci azlığı

Turizmin Hakim Olduğu Yerlerde;

- Konaklama ve Ulaşım
- Terör
- Tanıtım eksikliği
- Hizmet eksikliği ve düşünce tarzı gibi konularda sorunlar görülmektedir.

6.4.3. Çalışma Süresi

Mülki idare amirlerinin çalışma yerleri beş coğrafi bölgeye ayrılmış olup her coğrafi bölgede imkanlar ölçüsünde en az 5 yıl hizmet yapma zorunluluğu vardır (Mülki Idare Amirleri, Atama, Değerlendirme veya Değiştirme Yönetmeliği Md.7).

Ancak bu süreler siyasi otoritenin uygun gördüğü durumlarda artırılabilir veya azaltılabilir.

Bir mülki idare amirinin çalıştığı yerde hedeflediği amaçlara ulaşabilmesi için belirlenen beş yıllık süre uygun bir süredir. Ancak doğuda zor şartlarda çalışan bir mülki idare amirinin beş yıllık sürenin bitiminde siyasi kaygılarla bir diğer bölgeye alınmaması yöneticinin çalışma isteğini ve verimini de azaltacaktır.

6.4.4. Ekonomik ve Doğal Olanaklar

Ülkemizin hemen hemen her bölgesinde ekonomik imkanlar sınırlıdır. Bu yetersizlik, mülki idare amirinin bulunduğu yörenin gelişmesinde ve hedeflere ulaşmada olumsuz etkiler yaratmaktadır. Yönetici, halkı için neler yapacağını düşüneceğine, gerekli parayı nasıl sağlayacağını düşünmektedir. Yörenin doğal olanakları gereksinimi karşılasa da yeterli olmamaktadır.

Doğal olanakları kullanmak; ekonomik ve siyasi özgürlüğe bağlıdır. Kış mevsiminin karlı geçmesi ve kayak için pistin uygun olması tek başına yeterli olmaz. O bölgeye bir tesisin kurulması gerekmektedir. Bu da ekonomik özgürlükle olur. Yine petrol rezervlerinin çok olduğu bir bölgede bulunmanız veya yörenizin altın madeniyle sarılı olması tek başına bir anlam ifade etmez. Petrol kuyuları ve altın işleme tesisleri kurup bu madenleri değerlendirmek için, ülke ve dünya çapında siyasi güç ve özgürlük gerekmektedir.

7. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN SORUNLARINA VE BUNLARIN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ALAN ARAŞTIRMASI

Bu bölümde; Mülki İdare Amirliği Mesleğinin sorunlarına yönelik olan araştırması başlıklı soru kağıdı uygulamasının sonuçları değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, “Mülki İdare Amirliği” mesleğinin sorunları ve nedenleri hakkında bilgiler edinilmeye ve çözüm önerileri üretilmeye çalışılmıştır.

Soru kağıdı uygulanmasından elde edilen bilgileri değerlendirmeye geçmeden önce alan araştırması ile ilgili tanıtıcı bilgiler, soru kağıdı ile ilgili açıklayıcı bilgiler ve deneklerin eğitim, kimlik, mesleki bilgileri üzerinde durulmuştur.

7.1. Alan Araştırması ile İlgili Tanıtıcı Bilgiler

Bu alt bölümde alan araştırmasının amacı, önemi, örnekleme, başlama ve bitiş süreleri, uygulamada yaşanan güçlükler ile araştırmaya sağlanan destekler üzerinde durulmuştur.

7.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Alan araştırmasının amacı; Mülki İdare Amirliği mesleğini, sorunlarını, vali ve kaymakamların meslekteki tecrübelerine dayanarak ortaya koymak ve sorunlara çözüm önerileri üretebilmektir.

Ayrıca alan araştırmasının uygulandığı Mülki İdare Amirlerinin eğitim durumları, mesleğe katkıları ve meslekteki sürelerine göre sorunlara bakış açılarını da gözlemleyebilmek açısından bu çalışma önemlidir.

Araştırmacının soru kağıdı hazırlama tekniği konusundaki eksiklerini görebilmesi, tekniğin özelliklerini kavrayabilmesi açısından da alan araştırmasının büyük yararları olacaktır.

7.1.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi; il valileri ile her ilin 3 ilçesinin kaymakamları olmak üzere toplam 324 yöneticidir. Bu yöneticilere posta yoluyla araştırma soru kağıdı gönderilmiştir. Araştırma soru kağıdının tüm ilçelere gönderilememesinin sebebi, zamanın kısıtlı olması ve maliyetin yüksek olacağı düşüncesidir. Bu nedenle ilçe seçimlerinde nüfus yoğunlukları dikkate alınmıştır.

7.1.3. Araştırmanın Başlama ve Bitiş Süreleri

Alan araştırmasının soru kağıdı uygulama aşaması, Kasım 2001 yılında başlatılmış ve Nisan 2002 tarihinde bitirilmiştir. Daha sonra toplanan veriler değerlendirilmiş, elde edilen bilgi ve bulgular yorumlanmıştır.

7.1.4. Uygulamada Yaşanan Güçlükler

Araştırma uygulamasıyla ilgili yapılan tüm harcamalar araştırmacı tarafından karşılanmış, tespit edilen 324 kişiye doğrudan ulaşma olanağı bulunmadığından postalama yöntemi seçilmiş, bu da maliyeti yükseltmiştir.

Ayrıca soru kağıdının gönderildiği Mülki İdare Amirlerinin sorulan soruları bizzat yanıtlayıp yanıtlayamayacakları veya dikkate alıp almayacakları araştırma boyunca bir kaygı oluşturmuştur.

7.2. Alan Araştırmasında Uygulanan Soru Kağıdı İle İlgili Açıklayıcı Bilgiler

Bu alt bölümde; soru kağıdının hazırlanması, tanıtılması ve uygulanması üzerinde durulmuştur.

7.2.1. Araştırma Soru Kağıdının Hazırlanması ve Uygulanması

Araştırma soru kağıdı; “Türkiye’de Mülki İdare Amirliği Mesleği” adlı araştırmanın genel çerçevesi belirlendikten sonra sorunlar ışığında hazırlanmış ve danışman hocanın desteği sağlanmıştır.

Soruların kısa, anlaşılır ve test niteliğinde olmasına özen gösterilmiştir. Daha sonra hazırlanan sorular basılma ve çoğaltılma işleminden sonra 81 ilin valisi, 243 ilçenin kaymakamına posta yoluyla gönderilmiştir. 324 soru kağıdından 118’i doldurularak posta yoluyla geri gelmiştir. Soru kağıtları 26 vali, 92 kaymakam tarafından doldurulmuştur.

7.2.2. Araştırma Soru Kağıdının Tanıtılması

Araştırma soru kağıdı 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Mülki İdare Amirlerinin kimlik bilgilerine yer verilerek yaşları, medeni durumları hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde; Mülki İdare Amirlerinin eğitim bilgileri, yaptıkları veya yapmakta oldukları çalışmalar, hizmetiçi eğitimleri üzerinde durularak eğitimsel sorunları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde; Mülki İdare Amirlerinin görev unvanları, görev süreleri bugüne kadarki görev yaptıkları yerler ve süreleri üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde ise; Mülki İdare Amirliğinin sorunlarına ilişkin genel sorular sorulmuştur. Bu çerçevede İl İdaresi Kanunu, merkez valiliği uygulaması, mesleki örgütlenmesi gibi konularda Mülki İdare Amirlerinin fikirleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

7.3. Soru Kağıdı Uygulamasından Elde Edilen Bilgilerin Çözülmesi

Bu bölümde; soru kağıdı uygulamasından elde edilen bilgiler çözümlenmiş ve yorumları yapılarak, çizelgeler halinde sunulmaya çalışılmıştır.

7.3.1. Soru Kağıdı Uygulanan Deneklerin Kimlik Bilgileri

Soru kağıdı uygulaması yapılan vali ve kaymakamların yaş, medeni durum ve çocuk durumları değerlendirilmiş ve sonuçlar çizelgelerde topluca sunulmuştur.

7.3.1.1. Deneklerin Yaş Dağılımı

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların yaş durumlarını belirlemek için sorulan soruya verilmiş olan yanıtlar çizelge 1' de sunulmuştur.

Çizelge 1 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 40,7' sinin 20-35 yaş arası, % 26,2' sinin 36-45 yaş arası, % 31,4' ünün 46-60 yaş arası, % 1,7' sinin de 60 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin % 66,9' u 20-45 yaş öbeklerinde olup mülki idare adına başarılı, verimli, etkili çalışmalar yapabilecek, bilgi birikimlerinden yararlanılabilecek idarecilerdir.

Çizelge 1 : Deneklerin Yaş Dağılımı

Yaş Grupları	Denek Sayısı	Yüzde
20 – 35 arası	48	40,7
36 – 45	31	26,2
46 – 60	37	31,4
60 – x	2	1,7
TOPLAM	118	100.0

7.3.1.2. Deneklerin Medeni Durum Dağılımı

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların medeni durumlarını belirlemek ve bu özelliğin Mülki İdare ile ilgili soruları yanıtlamada etkide bulunup bulunmadığını ortaya koymak amacıyla vali ve kaymakamlara “medeni durumları” ile ilgili sorulan soruya verilmiş olan yanıtlar çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 84,7’sinin evli, % 14,4’ünün bekar ve % 0,9’unun boşanmış olduğu görülmektedir.

Çizelge-2 : Deneklerin Medeni Durum Dağılımı

Medeni Durum	Denek Sayısı	Yüzde
Evli	100	84,7
Bekar	17	14,4
Dul	-	-
Boşanmış	1	0,9
TOPLAM	118	100.0

7.3.1.3. Deneklerin Çocuk Sayısı Dağılımı

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların çocuk sayısını belirlemek ve bu özelliğin sorulan soruları yanıtlamada etkili olup olmadığını ortaya koymak için vali ve kaymakamlara “çocuk durumları” ile ilgili sorulan soruya verilmiş olan yanıtlar çizelge 3’de sunulmuştur.

Çizelge 3 incelendiğinde; evli bulunan vali ve kaymakamlardan 1 çocuğu bulunanlar % 16,9, 2 çocuğu bulunan % 44,9 ve 3’ten fazla çocuğu bulunanlar ise % 12,8’dir.

Çizelge 3 : Deneklerin Çocuk Sayısı Dağılımı

Çocuk Sayısı	Denek Sayısı	Yüzde
-	30	25,4
1	20	16,9
2	53	44,9
3+	15	12,8
TOPLAM	118	100.0

7.3.2. Soru Kağıdı Uygulanan Deneklerin Eğitim Bilgileri

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların; öğrenim durumları, mesleklerine ilişkin yayınları, hizmet içi eğitimleri değerlendirilmiş ve sonuçlar çizelgelerde topluca sunulmuştur.

7.3.2.1. Deneklerin Eğitim Düzeyi Bilgileri

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların öğrenim durumlarını belirlemek ve öğrenim durumlarının meslekte başarıyı yakalamadaki etki düzeyini ortaya koymak amacıyla vali ve kaymakamlara “eğitim durumları” ile ilgili sorulan soruya verilmiş yanıtlar çizelge 4’de sunulmuştur.

Çizelge 4 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 72,1’inin lisans mezunu, % 24,6’sının yüksek lisans mezunu ve % 3,3’ünün doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Çizelge 4 : Deneklerin Eğitim Durum Dağılımı

Eğitim Durum Dağılımı	Denek Sayısı	Yüzde
Lisans	85	72,1
Yüksek Lisans	29	24,6
Doktora	4	3,3
TOPLAM	118	100.0

7.3.2.2. Deneklerin Aldığı Eğitimin Başarıyı Yakalamadaki Yeterlilik Durumu

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların aldıkları eğitimin meslekteki başarı için yeterli olup olmadığını belirlemek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlar çizelge 5’de sunulmuştur.

Çizelge 5 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların aldıkları eğitim için; % 63,6’sı “evet yeterli”, % 32,2’si “kısmen yeterli” ve % 4,2’sinin de “hayır yetersiz” dedikleri görülmüştür.

Sorulan soruya çoğunluğun “evet yeterli” demesine karşın Mülki İdare Amirlerinin bazılarının da “kısmen” ve “hayır” cevaplarını vermeleri eğitim açısından aksaklıkların olduğunu göstermektedir.

Yine; çizelge 4’ü incelerken Mülki İdare Amirlerinin büyük bir bölümünün lisans mezunu olması, yüksek lisans ve doktora mezunlarının sayısının daha az olması mülki idarede uzmanlık eğitiminin yetersiz olduğunu göstermektedir.

Meslekte uzmanlaşmanın mesleki başarının yükselmesiyle doğru orantılı olduğu düşünüldüğünde mülki idarenin eğitimsel sorunları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 5 : Deneklerin Aldıkları Eğitimin Başarıyı Yakalamada Yeterlilik Durumu

Yeterlilik Durumu	Denek Sayısı	Yüzde
Evet	75	63,6
Kısmen	38	32,2
Hayır	5	4,2
TOPLAM	118	100.0

7.3.2.3. Deneklerin Yaptığı veya Yapmakta Olduğu Çalışmaların (Proje Çalışması, Araştırma veya Yayın) Durumu

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamlara yaptıkları veya yapmakta oldukları çalışmalarla ilgili sorulan soruya verilmiş yanıtlar çizelge 6'da sunulmuştur.

Çizelge 6 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin % 54,2'sinin "evet", % 45,8'inin "hayır" cevabını verdikleri görülmektedir.

Çizelge 6 : Deneklerin Yaptığı veya Yapmakta Olduğu Çalışma Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları

Yapılan-Yapılmakta Olan Proje Var mı?	Denek Sayısı	Yüzde
Evet	64	54,2
Hayır	54	45,8
TOPLAM	118	100.0

7.3.2.4. Deneklerin Yayınlanmış Eser (Makale, Kitap) Durumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine "yayınlanmış eserleri olup olmadığı" konusundaki sorulan soruya verilmiş olan yanıtlar çizelge 7'de sunulmuştur.

Çizelge 7 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin sorulan soruya % 24,6'sının evet % 75,4'ünün hayır cevabı verdikleri görülmektedir.

"Evet" cevabını veren Mülki İdare Amirlerinin yayınlanmış eserleri yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşmaktadır.

Görüyoruz ki mesleğe yıllarını vermiş Mülki İdare Amirlerinin meslek adına kalıcı, verimli, göreve yeni başlayacak Mülki İdare Amirlerinin de faydalanabilecekleri eserleri oluşturmamaları ya da oluşturabilecek ortamı bulamamaları mesleğin geleceği adına büyük bir olumsuzluktur.

Çizelge 7 : Deneklerin Yayınlanmış Eserleri Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları

Yayınlanmış Bir Eseriniz Var mı?	Denek Sayısı	Yüzde
Evet	29	24,6
Hayır	89	75,4
TOPLAM	118	100.0

7.3.3. Soru Kağıdı Uygulanan Deneklerin Mesleki Bilgileri

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerinin meslekteki süreleri, hangi görevde bulduklarına ilişkin sorulan sorulara verilmiş olan yanıtlar değerlendirilmiş ve sonuçlar çizelgelerde topluca sunulmuştur.

7.3.3.1. Deneklerin Mesleki Kıdem Durumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerinin bu mesleğe vermiş oldukları emek süreleri ortaya koymak amacıyla Mülki İdare Amirlerine meslekteki sürelerine ilişkin sorulan soruya verilmiş yanıtlar çizelge 8’de sunulmuştur.

Çizelge 8 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin görevde 1-5 yıl olanların % 13,5, 6-10 yıllık olanlar % 18,7, 11-15 yıllık olanlar % 25,4, 16-25 yıllık olanlar % 27,2 ve 26 yıl ve daha fazla bir süre mesleğe emek vermiş olanlar ise % 15,2 oranındadır.

Çizelge 8 : Deneklerin Mesleki Kıdem Durumları

Mesleki Kıdem	Denek Sayısı	Yüzde
1-5 yıl	16	13,5
6-10 yıl	22	18,7
11-15 yıl	30	25,4
16-25 yıl	32	27,2
26 - +	18	15,2
TOPLAM	118	100.0

7.3.3.2. Deneklerin Görev Unvanı Durumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerinin görev unvanlarını ortaya koymak amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlar çizelge 9'da sunulmuştur.

Çizelge 9 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin % 21,1'inin vali ve % 78,9'unun kaymakam unvanı ile görev yaptıkları görülmektedir.

Çizelge 9 : Deneklerin Görev Unvanı Dağılımı

Görev Unvanı	Denek Sayısı	Yüzde
Vali	25	21,1
Kaymakam	93	78,9
TOPLAM	118	100.0

7.3.4. Soru Kağıdı Uygulanan Deneklere Mülki İdare Amirliğine İlişkin Yöneltilen Sorular

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamların; İl İdaresi Kanunu, merkez valiliği uygulaması, il-ilçe ödeneği, ilçede çalışma süreleri, atanmalarda siyasi görüşlerin etkililiğine ilişkin vermiş oldukları yanıtlar değerlendirilmiş, sonuçlar çizelgelerde topluca sunulmuştur.

Böylelikle mülki idare sorunları, Mülki İdare Amirliği görevini üstlenen vali ve kaymakam görüşleriyle ortaya konmaya, çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

7.3.4.1. İl İdaresi Kanunu'nun Mülki İdare Amirlerine Verdiği Görev ve Yetkilerin Günümüz Koşullarına Uygunluk Durumu

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine İl İdaresi Kanunu'nun vermiş olduğu görev ve yetkiler bakımından günümüz koşullarına uygunluk durumuna ilişkin sorulan soruya verilen yanıtlar çizelge 10'da sunulmuştur.

Çizelge 10 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 33,1'inin "evet uygun", % 13,6'sının "hayır uygun değil", ve % 53,3'ünün "kısmen uygun" cevabını verdikleri görülmektedir.

Görülüyor ki İl İdaresi Kanunu yeniden gözden geçirilmeli, günümüz koşullarına uygun olarak gerekli maddeleri değiştirilmelidir.

Mülki İdare Amirlerinin büyük bir çoğunluğunun "Kısmen uygun" cevabını vermeleri Kanun'un yeniden incelenmesi isteğinin bir belirtisidir.

**Çizelge 10 : İl İdaresi Kanunu'nun MİA'ne Verdiği Görev ve Yetkilerin
Günümüz Koşullarına Uygunluk Durum Dağılımı**

Uygun Olup Olmadığına İlişkin Verilen Yanıtlar	Denek Sayısı	Yüzde
Evet (Uygun)	39	33,1
Hayır (Uygun Değil)	16	13,6
Kısmen (Uygun)	63	53,3
TOPLAM	118	100.0

**7.3.4.2. Deneklerin Diğer Mesleklerden Mülki İdare Amirliğine Geçiş
Konusundaki Tutumları**

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine diğer mesleklerden Mülki İdare Amirliğine geçiş konusundaki sorulara verilen yanıtlar çizelge 11'de sunulmuştur.

Çizelge 11 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 17'sinin uygun bulduğu, % 78'inin kesinlikle uygun bulmadığı ve % 5'inin fark etmez cevabını verdikleri görülmektedir.

Büyük bir çoğunluğun diğer mesleklerden Mülki İdare Amirliğine geçişi uygun bulmaması; meslek içinden yetişen, mesleğe yıllarını vermiş, mesleğin gerektirdiği

bilgi ve tecrübeye sahip Mülki İdare Amirlerinin vali olması gerektiğinin ve isteğinin bir belirtisidir.

Uygulamaya baktığımızda; vali atanmasında Mülki İdare Amirliğinin içinden gelen insanlar genel olarak tercih edilmekte ve doğru olan da budur.

Çizelge 11 : Deneklerin Diğer Mesleklerden Mülki İdare Amirliğine Geçiş Konusundaki Tutum Dağılımı

Diğer Mesleklerden Mülki İdare Amirliğine Geçiş Konusundaki Düşünceniz	Denek Sayısı	Yüzde
Uygun Buluyorum	20	17
Uygun Bulmuyorum	92	78
Fark Etmez	6	5
TOPLAM	118	100.0

7.3.4.3. Deneklerin Vali Seçim ve Atamalarında Adayların Siyasi Görüşlerinin Önemli Olup Olmadığı Konusundaki Tutumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine vali seçim ve atamalarında adayların siyasi görüşlerinin önemli olup olmadığına ilişkin sorulara verilen yanıtlar çizelge 12’de sunulmuştur.

Çizelge 12 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların; % 47,4’ü “önemli”, % 17,8’i “önemli değil” ve % 34,8’i de “kısmen önemli” cevabını verdikleri görülmektedir.

Büyük bir çoğunluğun “önemli” ve “kısmen önemli” cevabını vermiş olması vali atamalarında adayların siyasi görüşlerine önem verildiğini göstermektedir.

Çizelge 12 : Deneklerin Vali Seçim ve Atamalarında Adayların Siyasi Görüşlerinin Önemli Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları

Adayların Siyasi Görüşleri Önemli midir?	Denek Sayısı	Yüzde
Önemli	56	47,4
Önemli Değil	21	17,8
Kısmen Önemli	41	34,8
TOPLAM	118	100.0

7.3.4.4. Deneklerin Bir İlçede/ilde En Fazla Kaç Yıl Çalışılması Gerektiği Konusundaki Tutumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine bir ilde/ilçede en fazla ne kadar süre çalışılması gerektiğine ilişkin sorulan soruya verilen yanıtlar çizelge 13'de sunulmuştur.

Çizelge 13 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 94'ünün 1-5 yıl, % 6'sının da 6-10 yıl cevabını verdikleri görülmektedir.

Amaçlanan hizmetlerin yerine getirilebilmesi için Mülki İdare Amirlerinin 3 yıldan az bir süre bir ilde/ilçede kalmamaları gerekmektedir. Büyük bir çoğunluğun 1-5 yıllık süreyi seçmesi bu fikirle aynı olduklarının göstergesidir.

Çizelge 13 : Deneklerin Bir İlçede/ilde En Fazla Kaç Yıl Çalışılması Gerektiği Konusundaki Yanıtları

Bir İlde / İlçede Kaç Yıl Çalışılmalıdır?	Denek Sayısı	Yüzde
1-5	111	94
6-10	7	6
11 - +	-	-
TOPLAM	118	100.0

7.3.4.5. Denekleri Aldıkları Maaşın Sosyal, Ekonomik ve Kültürel İhtiyaçları İçin Yeterlilik Durumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine aldıkları maaşın sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçları için yeterli olup olmadığına ilişkin sorulara verilen yanıtlar çizelge 14'te sunulmuştur.

Çizelge 14 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 13,5'inin "yeterli", % 52,6'sının "yetersiz" ve % 33,9'unun da "kısmen yeterli" cevabını verdikleri görülmektedir. Buna göre mülki idare amirlerinin aldıkları maaşın yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 14 : Deneklerin Aldıkları Maaşın Sosyal, Ekonomik ve Kültürel İhtiyaçları İçin Yeterli olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları

Aldığınız maaş sosyal, kültürel, ekonomik ihtiyaçlarınız için yeterli mi?	Denek Sayısı	Yüzde
Yeterli	16	13,5
Yetersiz	62	52,6
Kısmen	40	33,9
TOPLAM	118	100.0

7.3.4.6. Deneklerin Seçme Şansı Verildiğinde Aynı Mesleği Seçme Konusundaki Tutumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine seçme şansı verildiğinde aynı mesleği seçip seçmeyecekleri konusundaki sorulara verilen yanıtlar çizelge 15'de sunulmuştur.

Çizelge 15 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 66,1'inin "evet", % 12,8'inin "hayır" ve % 21,1'inin "belki" cevabını verdikleri görülmektedir.

Soru kağıdını yanıtlayan mülki idare amirlerinin yarısından fazlasının “evet” cevabını vermiş olmaları mesleklerini isteyerek yapıyor olduklarının göstergesidir.

Ancak % 33,9 oranının “hayır” ve “belki” cevabını vermiş olması mülki idare amirlerinin belli bir bölümünün mesleklerinden umduklarını bulamamaları sonucunu doğurmaktadır.

Çizelge 15 : Deneklerin Seçme Şansı Verildiğinde Aynı Mesleği Seçip Seçmemeleri Konusundaki Yanıtları

Seçme Şansı Verilse Aynı Mesleği Seçer misiniz?	Denek Sayısı	Yüzde
Evet	78	66,1
Hayır	15	12,8
Belki	25	21,1
TOPLAM	118	100.0

7.3.4.7. Deneklerin Merkez Valiliği İle İlgili Tutumları

Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine merkez valiliği uygulamasına ilişkin sorulan soruya verilen yanıtlar çizelge 16’da sunulmuştur.

Çizelge 16 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 28,9’unun “yerinde bir uygulama”, % 15,2’sinin “tamamen gereksiz bir uygulama”, % 22,9’unun “başarıları engelleyici bir uygulama” ve % 33’ünün “diğer” cevabını verdikleri görülmektedir.

Büyük bir çoğunluğun merkez valiliği uygulamasını değişik sebeplerle yerinde bir uygulama olarak görmemeleri merkez valiliği sorununa çözüm getirilmesi gerektiğinin bir göstergesidir.

Çizelge 16 : Deneklerin Merkez Valiliği Uygulaması Konusundaki Yanıtları

Merkez Valiliği Uygulamasının Değerlendirilmesi	Denek Sayısı	Yüzde
Yerinde Bir Uygulama	34	28,9
Tamamen Gereksiz Bir Uygulama	18	15,2
Mia'nın Başarılarını Engelleiyici Bir Uygulama	27	22,9
Diğer	39	33
TOPLAM	118	100.0

7.3.4.8. Deneklerin Mülki İdare Amirliği'nin Mesleki Örgütlenmesinin Yeterli Olup Olmadığı Konusundaki Tutumları

Araştırmaya katılan vali ve kaymakamlara Mülki İdare Amirliğinin mesleki örgütlenmesinin yeterli olup olmadığı konusundaki sorulan soruya verilen yanıtlar çizelge 17'de sunulmuştur.

Çizelge 17 incelendiğinde; soru kağıdını yanıtlayan vali ve kaymakamların % 54,2'sinin "yeterli" ve % 45,8'inin "yetersiz" cevabını verdikleri görülmektedir.

"Yeterli" ve "yetersiz" cevapları verenler arasında büyük oranda farklılık olmaması, mesleki örgütlenme konusunda ortak görüşlerin oluşmamış olduğunun bir göstergesidir.

Çizelge 17 : Deneklerin Mülki İdare Amirliği'nin Mesleki Örgütlenmesinin Yeterli Olup Olmadığı Konusundaki Yanıtları

MIA'nın Meslek Örgütlenmesi Yeterli mi?	Denek Sayısı	Yüzde
Yeterli	64	54,2
Yetersiz	54	45,8
TOPLAM	118	100.0

7.3.5. Soru Kağıdı Uygulamasından Elde Edilen Bilgilerin Genel Değerlendirilmesi

Araştırma soru kağıdının amacı; yapılmakta olan “Mülki İdare Amirliği Mesleği” adlı araştırmada mesleğin sorunları, bu sorunların nedenleri hakkında yine meslek içindeki yöneticilerden de bilgiler edinmeye ve çözüm önerileri üretmeye çalışmaktır.

Hazırlanan soru kağıdının uygulama alanı 81 ilin valisi ile her ilin 3 ilçesinin kaymakamı olmak üzere toplam 324 kişidir. Soru kağıtları vali ve kaymakamlara postalama yolu ile gönderilmiş, cevapları ise 118 kişi tarafından posta yoluyla geri gelmiştir. Soru kağıtları; 26 vali ve 92 kaymakam tarafından doldurulmuştur.

Hazırlanan soru kağıdında araştırmacının bu alandaki ilk uygulaması olduğu için teknik ve içeriksel aksaklıklar, hatalar bulunabilir. Bu hatalar araştırmacı tarafından görülecek, bundan sonraki bu tür araştırmalarda daha kaliteli hazırlıklar yapılacaktır.

Araştırma soru kağıdından edinilen bilgilere bir göz atalım:

— Soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin % 66,9’ u 20-45 yaş öbeklerinde olup mülki idare adına başarılı, verimli, etkili çalışmalar yapabilecek, bilgi birikimlerinden yararlanılabilecek yöneticilerdir. Bu durum Mülki İdare Amirlerinin etkin ülke yönetimi için gerekli verimliliği sağlayabileceklerini göstermiş olup denencemizi doğrulamaktadır.

— “Aldığınız eğitimin mesleğinizde başarıyı yakalamada yeterli olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna idarecilerin % 63,5’i evet inanıyoruz cevabını vermişlerdir.

Soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin % 72’sinin lisans mezunu olması başarı için lisans düzeyini yeterli gördüklerini veya yüksek lisansın doktoranın zorunlu olmadığına inandıklarını gösteriyor.

— “Yayınlanmış eseriniz var mı?” sorusuna idarecilerin % 75’inin hayır yok cevabını vermeleri meslekte uzmanlaşmak adına çalışma yapma isteklerinin

olmadığının veya çalışma yapma imkanının verilmediğinin göstergesidir. Araştırmaya katılan idarecilerin % 67'sinin 11 yıldan daha fazla süre mesleğe emek vermiş olmaları meslek adına kalıcı eserler verecek birikime sahip olduklarını göstermektedir.

— Soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirlerinin “İl İdaresi Kanunu'nun Mülki İdare Amirliği görev ve yetkileri bakımından günümüz koşullarına uygun mudur?” sorusuna % 53,3 oranında “kısmen uygun” cevabını vermişlerdir. Bu cevap İl İdaresi Kanununun günümüz koşullarına göre yeniden gözden geçirilerek bazı maddelerinin değiştirilmesi isteğinin göstergesidir.

Bizce de İl İdaresi Kanununun özellikle vali atamaları bölümü yeniden incelenmelidir.

— Soru kağıdını yanıtlayan Mülki İdare Amirleri “Diğer mesleklerden Mülki İdare Amirliğine geçiş konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusuna % 77,9 oranında “uygun bulmuyorum” cevabını vermişlerdir.

Bu durum vali atamalarında özellikle mesleğin içinde olan, mesleki bilgi ve birikime sahip, mesleğe yıllarını vermiş kişilerin ön plana çıkarılması isteğinin bir belirtisidir.

— Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirlerine vali seçim ve atamalarında adayların siyasi görüşlerinin önemli olup olmadığına ilişkin sorulan soruya “önemli” ve “kısmen önemli” diyenlerin oranı % 82,2'dir.

Bu durum vali seçim ve atamalarında; bilgi, birikim gibi niteliklere bakılsa da esas olan hükümetle uyum içinde çalışabilecek, hükümet politikalarının uygulanmasına yardımcı olacak bir kişi tercih edildiğinin göstergesidir.

— Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirleri “Bir ilde/ilçede en fazla kaç yıl çalışılmalıdır?” sorusuna % 94 oranında 1-5 yıl cevabını vermişlerdir.

Amaçlanan hizmetlerin yerine getirilebilmesi için Mülki İdare Amirlerinin bir il / ilçede en az 3 yıl kalmaları gerekiyor. Deneklerin 1-5 yıllık süreyi tercih etmeleri bizim düşüncemizle de uyum içindedir.

**Y.A. YÖRSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

— Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirleri “Aldığınız maaş sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarınız için yeterli mi?” sorusuna “yeterli” cevabını verenlerin oranı 13,5'dir.

Bu durum Mülki İdare Amirlerinin aldıkları maaşın ihtiyaçları için yeterli olmadığını göstermektedir.

Türk yönetiminin temel taşı olan vali ve kaymakamların yaptıkları bu çok önemli hizmetin karşılığında ekonomik sıkıntı içinde olmaları düzeltilmesi gereken önemli sorunlardandır.

— Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirleri “Size seçme şansı verilse aynı mesleği seçer misiniz?” sorusuna % 66,1 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmektedir.

Bu durum meslekte yaşanan çözüm bekleyen sorunlara, ekonomik sıkıntılara rağmen Mülki İdare Amirlerinin büyük çoğunluğunun mesleklerini sevdiklerini göstermektedir. İşini sevme ile başarıya ulaşma arasında doğru orantı olduğunu kabul ettiğimizde; işini seven Mülki İdare Amirlerinin çoğunlukta olması bu yöneticilerin gerekli verimliliği sağlayabileceklerini göstermekte, denencemiz doğrulanmaktadır.

— Araştırmaya katılan Mülki İdare Amirleri “Merkez Valiliği uygulamasını nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna ne yüksek bir oranda yerinde bir uygulama veya gereksiz bir uygulama cevapları verilmiştir.

Bu durum yöneticilerin merkez valiliği uygulamasında kesin düşüncelere sahip olmadıklarının veya yorum yapmak istemediklerinin bir göstergesidir.

8. MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ MESLEĞİNİN EĞİTİMSEL, EKONOMİK VE ÖRGÜTSEL SORUNLARININ ÇÖZÜM YOLLARI

Bu bölümde mesleğin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarının çözümlenmesine yönelik öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

8.1 Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Eğitimsel Sorunlarının Çözüm Yolları

Bu alt bölümde; mesleğin varolan ve gelişen eğitimsel sorunlarının çözüm yollarına yönelik öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

8.1.1. Kaymakam Adaylığı Öncesi Yaşanan Eğitimsel Sorunlarının Çözüm Yolları

Mülki İdare Amirliği uzmanlık gerektiren bir meslektir. Bu nedenle meslekte uzmanlaşmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Bunun için ilk adım olarak; eğitim süresi 4 yıl olan kaymakam adaylarının staj dönemlerini de kapsayabilecek bir "Mülki İdare Akademisi" kurulabilir.

Yapılacak çalışmalarda Harp Akademisi, Polis Akademisi gibi örneklerden yararlanılabilir. Peki böyle bir akademinin kurulmasının yararları neler olabilir?

— Değişik fakültelerden farklı eğitim görüp mezun olan ve kaymakam adaylığı sınavını kazanan gençleri mesleğe uyarlamak, mesleğin ortak değerlerini paylaşmak ve benimsemelerini sağlamak, çağdaş yönetim tekniklerini geliştirmek ve yeni yöneticilere aktarmak çok daha disiplinli ve verimli biçimde sağlanacaktır.

— Akademinin kendi eğitim kadrosu oluşacak, kaymakam adaylarının belli bir disiplin içinde yetiştirilmeleri mümkün olacak, yabancı dil eğitimi çok daha verimli bir biçimde gerçekleştirilecektir.

— Yine mülki idare mesleği üst düzeyde bir eğitim kurumuna kavuşmuş olacak, mesleğin sorunları bilimsel yöntemlerle incelenip araştırılabilecek uluslar arası benzer kuruluşlarla iletişim kurulacak, yönetime ilişkin çağdaş gelişmeler incelenebilecektir.

Ayrıca kaymakam adaylığına daha nitelikli üniversite çıkışlılarının başvurmasını sağlamak büyük ölçüde mesleğin daha çekici hale getirilmesi ve bu kişilere tanıtılmasıyla olanaklıdır. Mesleği çekici kılmak için;

— Mülki İdare Amirlerinin aylıklarının hem kamu bürokrasisi, hem de toplum içinde mesleğin saygınlığına yaraşır düzeye getirilmesi.

— Mülki İdare Amirliği mesleğinin kariyer basamaklarının belirgin bir biçimde tanımlanması ve valiliğin mesleğin son kademesi olarak nesnel yükselme koşullarına bağlanması.

— Kayırmacılık yapılmasına imkan verilmemesi adına kaymakam adaylığı sınavında KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) 'nin esas alınması ve yazılı sınavında ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılması olumlu bir gelişmedir.

8.1.2. Kaymakam Adaylığı Süresince Yaşanan Eğitimsel Sorunların Çözüm Yolları

İşbaşında eğitim niteliği taşıyan il merkezi stajı, kaymakam refikliği ve teftiş stajları gibi kaymakam adaylarının yetişmesinde son derece önemli olan staj aşamalarına gereken önemin verilmemesi zaman içinde bu staj aşamalarının kısaltılması sonucunu doğurmuştur. Burada temel neden; kaymakam adaylarının yetiştirilmesi sürecinin bir bütün olarak ele alınmaması farklı birimlerin ve sorumluluk üstlenen Mülki İdare Amirlerinin bu konuyla ilgili aynı duyarlılığa sahip olmamasıdır. Bunun sonucu verilen eğitim, tezler ve raporlar yerine getirilmesi zorunlu formaliteye dönüşmüştür.

Kaymakam adaylarının yetiştirilmesinde bu sorunların aşılması, yetiştirilme sürecinin amaca uygun hale getirilmesi, adaylık dönem eğitiminin tek bir birimin sorumluluğu ve eşgüdümü altında düzenlenmesi zorunlu görülmektedir. Bu düzenlemede uygulamalı eğitim aşamalarının gereken ciddiyetle ele alınması ve değerlendirilmesi programın uygulanmasından sorumlu olan koordinatör ve danışmanlarca sağlanmalıdır.

Bu konuda Cahit Emre bir adaylık eğitimi programı önerisi yapmıştır. Bu öneride bir tezsiz yüksek lisans programı çerçevesinde araya uygulamalı eğitim

aşamalarının da eklendiği bir program oluşturulmaya çalışılmıştır. Tezsiz yüksek lisans programının her döneminde onu izleyecek bir uygulamalı eğitim aşamasıyla yönlendirme yapılacak, uygulamalı eğitimi izleyen yüksek lisans öğretimi döneminde de uygulamalı eğitim döneminde kazanılan niteliklerin, deneyimlerin bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Yani; uygulamalı eğitim artık formalite olmaktan kurtulacaktır.

Bu günkü yönetmelikler çerçevesinde tezsiz yüksek lisans programı 31 Kredilik ders ve bir dönem projesinden oluşmaktadır. 31 kredilik ders yükü 3 yarı yıla dağıtılabılır. Bu modelde Bakanlığın, programı yürütecek yüksek öğretim kurumuyla birlikte hazırlayacağı bir program çerçevesinde “kaymakamlık kursu” olarak düzenlenmesi öngörülür. Böylece yönetim ve yöneticilik Türkiye'nin toplumsal, siyasal, yönetsel yapısı ve sorunlarıyla ilgili olarak da Bakanlıkla birlikte belirlenecek deneyimli Mülki İdare Amirlerinin yüksek lisans programı çerçevesinde verecekleri derslere ek olarak son dönemde (kaymakamlık kursu) bunların dışında kalan asayiş, milli güvenlik, Bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişi ve Mülki İdare Amirleriyle ilişkileri... vb. konular ele alınabilir (Emre, 2002, 150).

Son dönemin sonunda üniversite öğretim üyelerinin ve Bakanlığın görevlendireceği üst düzey yöneticilerden oluşan bir kurul önünde dönem projesinin sunulması ve savunulmasını kapsayan bir değerlendirme sınavı bulunmaktadır. Bu sınavdan sonra yine uygulama aşamasına geçilmesi, büyük ilçelerde geçirilecek kaymakam yardımcılığı ve vekillik döneminden sonra merkezde uygulamalı staj aşamasının değerlendirilip tartışılabileceği bir seminerin yapılması ve bu semineri de Bakanlık Müdürler Encümenini yapacağı sözlü sınavın izlenmesi önerilmektedir. Bu sınavı geçenler kaymakam adaylığına atanacaktır (Emre, 2002, 154).

Peki Cahit Emre'nin önerdiği bu eğitimi, hangi kurum üstlenmelidir?

— Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi bir Mülki İdare Akademisi kurulabilir ve bu akademi önerilen programın tüm sorumluluğunu ve yürütülmesini üstlenebilir.

— Veya bütünüyle Personel Genel Müdürlüğü'nün veya Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın sorumluluğunda bugün olduğu gibi AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi

veya başka üniversitenin veya da TODAİE'nin tezsiz yüksek lisans programını üstlenmesi en kestirme yoldur.

Çizelge 18 : Adaylık Dönemi Eğitiminin Yeniden Düzenlenmesi

Staj Aşamaları	Süre	
Yönetim Bilimleri Tezsiz Yüksek Lisans (I. Dönem)	3 ay	Mart-Mayıs
İl Merkezi	2 ay	Haziran-Temmuz
Kaymakam Refikliği	1 ay	Ağustos
Teftiş	1,5 ay	Eylül-Ekim
Yönetim Bilimleri Tezsiz Yüksek Lisans (II. Dönem)	3 ay	Ekim-Ocak
Yurt Dışı [Dil+İnceleme Stajı (Farklı Ülkeler)]	12 ay	Ocak-Ocak
Yönetim Bilimleri Tezsiz Yüksek Lisans [III. Dönem (Kaymakamlık Kursu)]	3 ay	Şubat-Nisan
Sınav (Üniversite+Bakanlık)		
Kaymakam Yardımcılığı	5 ay	Mayıs-Eylül
Kaymakam Vekilliği	4,5 ay	Ekim-Şubat
Staj Sonu Değerlendirme Semineri	1 ay	Mart
Sınav (Bakanlık)		Nisan
TOPLAM SÜRE	36 ay	

Kaynak : (Emre, 2002, 324)

8.2. Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Ekonomik Sorunlarının Çözüm Yolları

Kendi içinde mutlu, birlik beraberliği sağlamış, huzur içinde olan küçük azınlıklar, büyük çoğunlukları yönetirler. Yöneticinin olmadığı toplumlarda kargaşa ve terör ortaya çıkar. Bu nedendir ki toplumsal piramidin her bölümüne gereken değer verilmeli, toplumsal barış sağlanmalıdır. Yurdumuzda da yöneten ve yönetilen sınıflar arasındaki ekonomik denge kurulmalı ki geleceğin Türkiye'si daha güçlü ve daha çağdaş olsun.

Günümüzde ekonomik güç beraberinde siyasi gücü de getirir. Ekonomik kaygısı olmayan yönetici kendine güven duyar. Nesnel kararlar alır. Hedefe

ulaşmak için çevresinin baskısına karşı direnebilir gerektiğinde tavır alabilir. Kendi geleceği konusunda olumsuz düşüncelere kapılmayan yönetici halkının ve ülkesinin geleceği konusunda yoğunlaşır.

Mülki idare amirlerimizin kişisel ekonomilerinin yanında görevlerini yerine getirebilmeleri için gerekli olanakları da artırılmalı, yöneticiler iş yaptırabilmek için siyasi çevrelere muhtaç olmamalıdır. Hükümet değiştiğinde “zaten görevden alınacağım”, “ekonomik destek alamam için hükümetteki siyasi otoritenin görüşleriyle ters düşmemeliyim” gibi düşüncelerle çalışmamalıdır.

Sonuç olarak; yurt genelindeki mülki idare amirlerimizin hem kişisel hem de genel anlamda ekonomik bağımsızlıkları sağlanmalıdır. Bu sorunu valilerimize nazaran daha çok yaşayan kaymakamlarımız, yıllar boyunca çektikleri sıkıntıların karşılığı verilmeli, kaymakam olduklarından dolayı pişmanlık duymaları önlenmelidir.

8.3 Mülki İdare Amirliği'nin Varolan ve Gelişen Örgütsel Sorunlarının Çözüm Yolları

Bu alt bölümde; mesleğin varolan ve gelişen örgütsel sorunlarının çözüm yollarına yönelik öneriler sunulmuştur.

8.3.1. Atanmaya İlişkin Sorunların Çözüm Yolları

Vali atamasında liyakat, ehliyet ilkelerinin ön plana çıkarılması, siyasi kriterlerin bu güne kadar etkili olmaması için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Hiçbir hükümet siyasi çıkarlarından dolayı bu güne kadar böyle bir uygulamaya gitme gereği duymamıştır. İlk kez 1992'de bir tasarı hazırlanmış, ancak TBMM'den geçmemiştir.

Ancak yönetim sistemimizin en önemli mesleği olan valilik sorunlarını çözmek için yasal düzenlemelerin yapılması zorunludur.

Öncelikle 1992'deki tasarı yeniden gündeme getirilmeli.

Bu tasarıya ek olarak; valilik için nitelik bakımından çevresiyle iyi ilişkiler kurabilen, dürüst, tarafsız, yeniliklere açık, bilgili, kültür düzeyi yüksek, çözümlene ve bireşim yapabilen, sürekli kendini yenileyebilen, Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine bağlı kişilerin seçilmesine özen gösterilmelidir.

Atanmasında büyük sorunlar görünmeyen kaymakamlıkta ise; özellikle sınav komisyonu nesnel kriterlere göre oluşturulmalı, TODAİE ve ilgili fakültelerin öğretim üyeleri bulunmalı, kaliteli bir sınav için sorular mesleği bilen kişiler tarafından hazırlanmalıdır.

Sözlü sınav yazılı sınavdan önce yapılmalı, böylece adayın konuşma, muhakeme ve ikna kabiliyeti, yöneticilik ve liderlik yetenekleri ve temsil kabiliyeti ölçülmelidir. Kaymakam adaylığı sınav sırası önce sözlü sınav, daha sonra yazılı sınav şeklinde olmalıdır.

Unutulmamalıdır ki gerek valilik, gerekse kaymakamlık atamasında amaç; siyasi niteliklere uygun kişinin atanması değil, ülkenin birliğine ve bütünlüğüne bağlı, çağdaş, laik cumhuriyet ilkelerine inanmış, mesleki bilgi ve yeterliliğe sahip yöneticileri görevlendirmek olmalıdır. Yani; gerek kaymakam gerekse valilik atamaları belli esaslara bağlanmalıdır.

Özellikle siyasi yönü ağır basan vali atamalarının belli esaslara göre yapılmasında ve bunun sonucu olarak illerde daha yetenekli, başarılı ve yansız valilerin görevlendirilmesinde ülke hesabına büyük yararlar vardır.

— Vali olmak isteyen yönetici, siyasi destek aramayacak, vali olması halinde saygınlığına gölge düşürmeyecektir.

— Vali ilde kamu hizmetlerinin hızlı, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlayacak, geniş vatandaş kitlesinin yüzünü güldürecektir.

— Vali, tüm il halkı tarafından benimsenecek devlete ve hükümete duyulan güven ve saygınlığın kaynağı olacaktır.

— Hükümetler, özellikle genel seçimlerden sonra vali atamalarında zorlanmayacak, gereksiz başvurularla karşı karşıya kalmayacaktır.

— Vali, yeterli meslek kıdemine, deneyimine ve bilgi birikimine sahip olacağından, atanması genel bir onayla karşılanacak, meslek katlarında dayanışma, çalışma şevk ve heyecanını, geleceğe güven duygusunu artıracaktır.

— Koalisyon dönemlerinde, hükümet ortakları arasında sürtüşmelere, hizmette kararsızlıklara ve aksaklıklara yol açan “vali kontenjanı” pazarlıkları yapılmayacaktır. Vali özellikle hükümet buhranları dönemlerinde de idarede kararlılık ve devamlılığın etkeni olacaktır.

8.3.2. Merkez Valiliği Uygulamasının Oluşturduğu Sorunların Çözüm Yolları

Halen 81 il valiliği kadrosu yanında, merkezde görevlendirilmeye esas olmak üzere, 129 vali kadrosu mevcuttur. Bunlardan 92 kadro dolu, 37 kadro boştur. 92 kadrodan sadece 3 kişi 3152 sayılı yasanın 37 ve 5442 sayılı yasanın 6. maddesi uyarınca, müsteşar yardımcısı ve birim başkanı olarak Bakanlık onayı ile görevlendirilmiş bulunmaktadır.

Demek ki merkezde 89 adet vali aktif görev için beklemektedir. Her ne kadar ilgili yönetmelik uygulaması olarak bazı valiler inceleme, araştırma, eğitim çalışmalarında görevlendirilme, inceleme yapma ve bazı kanun tasarılarının hazırlanması ve Bakanlıklar arası çalışmalara katılma şeklinde hizmetler üstlenmekte iseler de kendilerinden yeterince yararlanılmadığı ortadadır.

Valilerin seçim ve atamalarında idarenin takdir yetkisi içinde olduğu tartışmasız gerçektir. Ancak takdir yetkisinin mutlak ve sınırsız olmaması kamu yararı ve hizmet gerekleri ile sınırlandırılması gerekir.

Peki neler yapılabilir? Merkez valiliği sorunu nasıl çözümlenebilir? Şimdi çözüm önerileri üretmeye çalışalım:

— Merkezdeki Vali Kadrosu: Sürekli artmaya devam eden vali kadroları azaltılmalı. Çünkü bu kadrolar azaltılmazsa hükümetler o sürekli artmakta olan kadroları siyasi kaygılarla boş bırakmıyorlar. Bu kadrolar 4 ile 15 arasında olabilir.

— Merkez Valiliğine Alınma Nedeni: Valilerin aktif çalışıyor iken idarenin takdir yetkisiyle merkeze alınmaları somut gerekçelere dayandırılmalı. Bu atamalarda kamu yararı ve hizmetin gerekleri açık ve net bir şekilde yetkinin kullanılmasından önce her zaman, her yerde herkese karşı uygulanacak şekilde ortaya konmalıdır.

Yani; bir vali aktif görevinden uzaklaştırılıp merkeze çekilme kararıyla karşı karşıya kalıyorsa sebep yalnızca siyasi kaygılar olmamalı. Bunun bir nedeni olmalı ve bu neden de kamu yararı ile bağdaşmalıdır.

Örneğin; ciddi bir sağlık ve hizmet kusuru içinde il valiliğinde istihdamı mümkün olmayan valilerin belli bir süre merkezde durmaları gözlenebilir, sonradan duruma göre ya asli görevlerine dönmeli veya emekliye sevk edilmelidir.

— İlde Çalışma Süresi: Bir il'e yeni atanan vali en az 7 yıldan önce il valiliği görevinden alınmamalıdır. Bu atama vali atamaları konusunda daha titiz davranılmasını sağlayacaktır.

— Merkez Valiliğine Alternatif Görevler: Vali il dışında da hizmet üretebilecek, verimli olabilecek konumda istihdam edilmelidir. Valiye "hizmitsiz ücret alan" veya "dinlenmeye çekilen" gözüyle bakılmasının çağdaş yönetim sisteminde yeri yoktur.

8.3.3. Mesleki Örgütlenmeye İlişkin Sorunların Çözüm Yolları

Mülki idare amirlerinin sosyal, ekonomik ve idari haklarını rahatlıkla savunabilmelerini sağlamak için Türk İdare Derneği ve Türk İdare Vakfı daha etkin bir biçimde çalışmalıdır. Dernek ve vakıf sorunların, önerilerin görüşülebildiği ve bunların ilgili yerlere iletilebildiği bir mekanizma haline getirilmelidir.

Yine bu dernek ve vakıflarda; mesleğin yeniliklere açık, daha çağdaş bir yapıya kavuşması için çalışmalar yapılmalıdır. Mülki idare amirlerinin bilgi ve tecrübelerine dayanarak sorunların, önerilerin yer aldığı yayınlara yer verilmelidir.

Türk mülki idare amirliği meslek örgütlenmesinin istenilen yapıya kavuşması için diğer ülke örgütlenmelerinden de örnekler alınmalıdır.

Yine; diğler mesleklerde olduğu gibi mülki idarede de bir kaymakamlar odası, valiler odası kurulabilir. Böylelikle kaymakam ve valiler sorun, istek ve önerilerini kendi odalarında rahatlıkla tartışabilirler.

Unutulmamalıdır ki bir yönetimin; çağdaş ve başarılı olması için yöneticilere değer verilmesi gerekir. Yöneticilerin; etkin olabilecekleri, rahat çalışabilecekleri, rahat konuşabilecekleri bir mesleki örgütlenmeye kavuşmalarını sağlamak değer vermenin ilk aşamadır.

8.4. Görev Yapılan Yerleşme Yerini Özelliğinden Kaynaklanan Sorunların Çözüm Yolları.

Bu alt bölümde; mülki idare amirliği mesleğinin coğrafi koşullar, sosyo-ekonomik yaşam, çalışma süresi, ekonomik ve doğal olanaklarını ilişkin sorunlarına yönelik çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

8.4.1. Coğrafi Koşullar

İnsanoğlu coğrafi koşullara karşı varoluşundan günümüze kadar savaşlar vermiş, maddi tinsel birçok değerini kaybetmiştir. Zekası ve bilgisi sayesinde bu kayıplarını azaltmış, fakat kesin çözümler bulamamıştır.

Ülkemizde de coğrafi koşulların olumlu yönlerinin yanında olumsuz yönleri de görülmektedir. Bu olumsuz etkileri kader olarak görmek yerine çoğul çözümler üretilmelidir. Yurdumuzun olumsuz coğrafi şartlardan en çok etkilenen Doğu ve Karadeniz bölgelerinde de bu tür uygulamalara gidilmelidir. Kar yağışı engellenemeyeceğine göre karla kapanan yolları açmak için gerekli araçlar sağlanmalı, soğuk hava ısıtılmayacağına göre yatılı ilköğretim bölge okulları kurulmalı, hastalıklar tamamıyla ortadan kaldırılamayacağına göre doktoru ve hemşiresi olan hastaneler ve sağlık ocakları kurulmalıdır.

Mülki idare amirleri bu konularda duyarlı olmalı, bu duyarlılığa maddi olanaklarda sağlanmalıdır. Tüm bu olanaklar sağlanmalı ki vali ve kaymakam sosyal, kültürel faaliyetlere de zaman ayrılabilsin.

8.4.2. Sosyo-Ekonomik Yaşam

Toplumun sosyal ve kültürel değerlerin ekonomik yaşamları büyük ölçüde etkiler. Bireylere ekonomik uğraşları çerçevesinde gerekli desteğin sağlanması gerekmektedir.

Hayvancılıkla uğraşılan bölgelerde konu ile ilgili bilimsel tekniklerin anlatılması “biz babamızdan böyle gördük” anlayışının yıkılması gerekmektedir. Hayvanların beslenebilmeleri için gerekli meraların oluşturulması ve barınma yerlerinin gerekli özelliklere sahip olması sağlanmalıdır. Bir inekten alınan süt miktarının veya bir koyundan elde edilerek yün miktarının on katına çıkarılması çok da zor değildir. En önemli zorluk yine ekonomidir.

Tarım alanlarında da parçalanmışlığı önlemek ki bunun en büyük sebebi çok kardeşliliktir. Yönetici bu konuda halkı bilinçlendirmeli, bireyleri aile planlamasına yönlendirmelidir. Doğu bölgelerinde çok yaygın olan ağalık sistemine karşı da hukuki anlamda karşı koymalıdır Güneydoğu Anadolu Projesi gibi dünyanın sayılı eserlerinden kendi imkanları ölçüsünde faydalanmaya çalışmalı, bu konuyu siyasi otoriteye karşı sık sık dile getirmelidir.

Sanayi bölgelerindeki mülki idare amirleri yörenin ileri gelen zengin iş adamlarıyla halkı için yakın ilişkiler kurmalı, gerekirse onları kendi bölgelerine yatırım yapmaları için zorlamalıdır. Ülke genelinde yatırım yapacak girişimcilere arsa, işgücü gibi konularda kolaylıklar sağlamalıdır. Enerji üretimi doğal kaynaklara göre şekillendirilmelidir.

Yörenin tanıtımı için; görsel ve yazılı basını kullanmalı, tarihi ve doğal güzellikleri ortaya çıkarmalıdır. Günümüz şartlarında geçerli olan konaklama yerlerinin inşa edilmesi, olanlarında restorasyonu sağlanmalıdır. Ulaşımı sağlayan firmaların kolay imkanlarla turlar düzenlemeleri için teşvik etmelidir. Terörün olumsuz etkisini yaşamamak için; yöre halkını tinsel açıdan rahatlatmalı toplumsal barışı sağlamalı, kolluk kuvvetlerinin terör olaylarına karşı hazırlıklı olmalarını sağlamalıdır.

8.4.3. Çalışma Süresi

Mülki idare amirleri; çalışma sürelerinde kesinlik olmadığından dolayı her zaman siyasi baskı ve kaygı içerisinde görev yapmaktadırlar. Bunun çözümü mülki amirlerin bu baskı ve kaygıdan uzak olmalarıdır desek de, bu bir Türkiye gerçeğidir, sökülüp atılması da kolay olmayacaktır.

8.4.4. Ekonomik ve Doğal Olanaklar

Her konuda olduğu gibi bu konunun çözümünün temelinde özgürlükler yatmaktadır. Her alanda özgürlük gelişmeyi, gelişme de beraberinde daha güzel bir Türkiye'yi getirir.

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bu son kesiminde; araştırma boyunca elde edilen bulgulara yönelik öneriler geliştirilmeye ve araştırma denencelerin ışığı altında sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

9. BULGULAR ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ

Bu bölümde; araştırma boyunca elde edilen bulgulara, bunlara yönelik önerilere yer verilerek araştırma sonuçlandırılmıştır.

9.1. Bulgular

Araştırma boyunca yapılan incelemede aşağıdaki 10 bulgu saptanmıştır:

B.1. İl idaresi Kanunu'nun ilgili maddesine (md.9) göre vali; temsilcisi olduğu bakanın mensubu bulunduğu siyasal partinin ildeki uzantısı durumundadır. Bu durum mülki idare amiri atanmasında liyakat ve ehliyet ilkelerinin hiçe sayılmasına neden olmaktadır.

B.2. Siyasi iktidarların valileri aktif görevlerinden uzaklaştırmak için kullandıkları en önemli silah Merkez Valiliği uygulamasıdır. Bu uygulama, mülki idarenin gelişmesini engellemekte, mesleğin siyasi bir araç olarak kullanılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum; mülki idare amirlerinin verimliliğinin düşmesine neden olmakta, merkezi yönetimin de ülke yönetimindeki etkinliği üzerinde olumsuz etki yapabilmekte olup denencemiz doğrulanmaktadır.

B.3. Türkiye'yi 28 Şubat 1997 yılına sürükleyen irticai faaliyet ve kadrolaşmanın büyük bir bölümünün Mülki idarede gerçekleşmiş olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti ilkeleri dışında bir amaca girmiş olmak mülki amirlerin verimliliklerinin düşmesine neden olmakta dolayısıyla merkezi yönetimin ülke yönetimindeki etkinliği azalmakta ve denencemiz doğrulanmaktadır.

B.4. BCG (Batı Çalışma Grubu) kurulduğu andan itibaren BTK (Başbakanlık Takip Kurulu)'nın da desteğini alarak irticai faaliyetlerin ülke boyutundaki genel görüntüsünü ortaya çıkarmış, siyasal İslamın takip ve kontrol altına alınmasında yardımcı olmuştur.

B.5. Mülki İdare Amirliği uzmanlık gerektiren bir meslektir. Böyle bir mesleği edindirmeye yönelik meslek öncesi; eğitim süresi, eğitim konuları belli bir kurumun, akademinin, okulun olmaması uzmanlaşmayı engelleyici çözümlenmesi gereken bir konudur.

B.6. Kaymakam adaylığı eğitim staj programı verimliliği sağlayıcı nitelikte değildir. Özellikle yüksek lisans programı ve kaymakamlık kursunun yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

B.7. Mülki İdare Amirlerinin aldıkları maaş sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yetersizdir.

B.8. Mülki idare amirlerinden yüksek lisans ve doktora yapanların sayısı çok azdır. Bu durum meslekte uzmanlaşmayı sağlama açısından büyük bir olumsuzluktur.

B.9. Mülki idare amirleri; toplumdaki birlik ve beraberliğin sağlanması, toplumun yönlendirilmesi ve yerel kültürel değerlerin açığa çıkarılması ve geliştirilmesinde önemli role sahip olan kişilerdir. Mülki İdare Amirleri'nin kendilerine verilmiş bu önemli rollerde verimli olması merkezi yönetimin ülke yönetimindeki etkinliğini arttıracak olup denencemiz doğrulanmaktadır.

B.10. Mülki idare amirliğinin mesleki örgütlenmesi yetersizdir.

9.2. Öneriler

Bu çalışma ile 9.1'deki bulgulara sonuç olarak 16 tane öneri bulunmuştur.

Ö.1. Vali atanmasında liyakat, ehliyet ilkelerinin ön plana çıkarılması, siyasi kriterlerin bugünkü kadar etkili olmaması için yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. 1992 yılında hazırlanmış ancak TBMM’de geçmemiş olan tasarı veya benzeri başka tasarıların gündeme getirilmesi ile ilk çalışmalara başlanılabilir.

Ö.2. Mülki idare amirlerinin atanmasında öncelikli amaç; siyasi niteliklere uygun kişinin atanması değil, ülkenin birliğine ve bütünlüğüne bağlı, çağdaş, laik Cumhuriyet ilkelerine inanmış, mesleki bilgi ve yeterliliğe sahip yöneticileri görevlendirmek olmalıdır.

Ö.3. Bir vali aktif görevinden uzaklaştırılıp merkeze çekilme kararına maruz kalıyorsa; bunun siyasi kaygılar dışında başka bir nedeni olmalı ve bu nedende kamu yararı ile bağdaşmalıdır. Örneğin; ciddi bir sağlık ve hizmet kusuru içinde il valiliğinde istihdamı mümkün olmayan valiler belli bir süre merkezde gözlenmeli, sonradan duruma göre ya asli görevlerine dönmeli veya emekliye sevk edilmelidir.

Ö.4. Sürekli artmaya devam eden merkezdeki vali kadroları azaltılmalı. Çünkü bu kadrolar azaltılmazsa, hükümetler o sürekli artmakta olan kadroları siyasi kaygılarla boş bırakmıyorlar. Bu kadrolar 4 ile 15 arasında olabilir

Ö.5. Mülki idarenin irticai faaliyet ve kadrolaşmanın odağı haline gelmesini önlemek için; nesnel unsurlara göre oluşturulmuş bir sınav sisteminin kurulması ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Ö.6. Unutulmamalıdır ki laik, çağdaş ve demokratik bir ülkede mülki idare amiri alımında aranacak ilk şart; laik, çağdaş ve demokratik bir yöneticiyi seçmek olmalıdır.

Ö.7. BÇG (Batı Çalışma Grubu) ve BTK (Başbakanlık Takip Kurulu) laik, demokratik, çağdaş yönetim anlayışının devam ettirilmesinde bir denetim kurumu görevindedir. Bu kurumlara siyasal İslamın önünü kesebilmeleri için gerekli olanaklar sunulabilmelidir.

Ö.8. Eğitim süresi 4 yıl olan bir "Mülki İdare Akademisi" kurumalıdır. Yapılacak çalışmalarda Harp Akademisi, Polis Akademisi örneklerinden yararlanılmalıdır. Mülki İdare Akademisi desteğini Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden almalıdır. Yani; Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde 4 yıllık öğrenimini tamamlamış olan kişiler kurulan Mülki İdare Akademisi'nde 2 yıllık Yüksek Lisans öğreniminden sonra kaymakam adayı olma hakkına sahip olabilirler.

Ö.9. Kaymakam adaylığı eğitim staj programının istenilen amaca ulaşabilmesi için Cahit Emre'nin adaylık eğitim önerisi dikkate alınmalıdır. Bu öneride bir tezsiz yüksek lisans programı çerçevesinde araya uygulamalı eğitim aşamalarının da eklendiği bir program oluşturulmaya çalışılmıştır. Tezsiz yüksek lisans programının her döneminde onu izleyecek bir uygulamalı eğitim aşamasıyla yönlendirme yapılacak, uygulamalı eğitimi izleyen yüksek lisans öğretimi döneminde de uygulamalı eğitim döneminde kazanılan niteliklerin, deneyimlerin bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Yani; uygulamalı eğitim artık formalite olmaktan kurtulacaktır.

Ö.10. Ülkemizin göz ardı edilemeyecek sorunlarının başında gelen ekonomik sıkıntılar, mülki idare amirliği mesleğinde de yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Ülkemizin geleceğine yön veren mülki idare amirliği mesleğinin önemi ve amirlerin üstlendikleri sorumlulukları göz önüne alınarak maddi yönden tatmin edilmeleri sağlanmalı, fakat bugüne kadar olduğu gibi bir öneri olarak kalmamalıdır.

Ö.11. Dünyadaki tüm bilim dallarında olduğu gibi yönetim bilimi de sürekli gelişmekte, çağcıl anlayışlar ortaya çıkmaktadır. Yöneticilerin bu gelişmeye ayak uydurabilmeleri için sürekli olarak kendilerini yenilemeleri, bilime ve mantığa açık olmaları gerekmektedir.

Ö.12. Lisansüstü eğitim ve doktora da bu amaca ulaşmada önemli bir araçtır. Yöneticilerin bu aracı kullanabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, yükselmede bu kriterlerin zorunlu tutulması gerekmektedir.

Ö.13. Akademik çalışmalarda bulunan mülki idare amirlerine ek maddi olanakların sağlanması bu tür çalışmalara eğilimi artıracaktır.

Ö.14. Kültürel çeşitliliğin en güzel renklerini içinde barındıran yurdumuzda toplumdaki birlik ve beraberliğin pekiştirilmesi, renkler arasında ahengin sağlanmasında yöneticilerin rolü yadsınamaz. Toplumun öncülerinin bu konuda hassas olmaları, buldukları yörenin etik yapısını benimsemeleri, daima kaynaştırıcı faktör olmaları gerekmektedir. Futbol takımından folklor, muhtaçlara yardımdan kokteyllere kadar piramidin her kesimini ilgilendiren konularda etkin olmalıdır.

Ö.15. Mülki idare amirlerinin sosyal,, ekonomik ve idari haklarını rahatlıkla savunabilmelerini sağlamak için; Türk İdare Derneğinin ve Türk İdare Vakfının daha etkin bir biçimde çalışması sağlanmalıdır.

Ö.16. Diğer ülkelerdeki mülki idare mesleki örgütlenmesi incelenmeli ve bizim yönetim yapımıza uygun olarak örnekler alınmalıdır.

Çizelge 19: Bulgularla Önerilerin İlişkilendirilmesi

B	ÖNERİLER																
	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅	Ö ₆	Ö ₇	Ö ₈	Ö ₉	Ö ₁₀	Ö ₁₁	Ö ₁₂	Ö ₁₃	Ö ₁₄	Ö ₁₅	Ö ₁₆	
BULGULAR	B ₁	X															
	B ₂		X														
	B ₃				X	X											
	B ₄						X										
	B ₅							X									
	B ₆								X								
	B ₇									X							
	B ₈										X	X	X				
	B ₉													X			
	B ₁₀														X	X	X

9.3. Genel Sonuç

Genel yönetim; üzerine aldığı hizmetleri hizmetin gereklerine, ekonomik ve toplumsal koşullara, ülkenin coğrafi durumuna göre yürütmek ve hizmetleri halka götürebilmek için taşrada örgütlenmiştir. Bu örgütler merkezdeki genel yönetimin taşradaki bir uzantısı durumundadır.

Genel yönetimin taşra örgütü iki ana kümede toplanmaktadır. Bunlardan birincisi mülki yönetim bölümleri, diğeri taşra kuruluşlarıdır. Bu bölümler 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile düzenlenmiştir. Buna göre ülke illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara ayrılmaktadır. Bu birimlerin başında genel yönetimin görevlisi durumunda bulunan görevliler bulunmaktadır. Bu yöneticilere "mülki idare amiri" denilmektedir.

Mülki idare amirliği sınıfı vali ve kaymakamlar ile bu nitelikleri kazanmış olup İçişleri Bakanlığı merkez kuruluşunda çalışanları ile maiyet memurlarını kapsar (Tortop, 1994, 45).

Ancak bu çalışmada yalnızca valilik ve kaymakamlığın özellikleri, kuralları, sorunları ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Mülki idare amirliğinin çekirdeğini teşkil eden kaymakam çok yönlü görev ve amaçları olan devlet örgütünün ilçe düzeyindeki en üst yöneticisi konumundadır.

Meslek memurluğu olarak kabul edilen kaymakamlığın genel esas ve ilkeleri 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu, Mülki İdare Atama, Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği ile Kaymakam Adaylığı Yönetmeliğinde açıklanmıştır.

Kaymakamlar; "İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeninin kararı ile Bakanın oluru üzerine müşterek karar ve Cumhurbaşkanının tasdiki ile tayin olur" (5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, md. 29).

İçişleri Bakanlığı Mülki İdare Amirliği hizmet sınıfına kaymakam olarak atanacakların öncelikle kaymakam adaylığına seçilip atanmaları ve kaymakam adaylığında yetiştirilmeleri gerekir.

Kaymakam adayı olarak atanacakların genel ve özel niteliklere sahip olmaları, yapılacak yazılı ve sözlü sınavları kazanmaları şarttır. Yani; kaymakam adaylığı yarışma sınavı sonunda kazanılacak bir unvandır. Burada önemli olan sınav sisteminin nesnel olmasıdır. Sınavı ÖSYM yaptığı için bu nesnellik var görünüyor.

Ancak yazılı sınavın sözlü sınavdan önce yapılması adayın konuşma, muhakeme ve ikna kabiliyetinin önceden ölçülmesini önlemekte ve sınavda bir yığılma meydana getirmektedir. Bunu önlemek için sözlü sınav da yazılı sınavdan önce yapılmalıdır. Böylelikle sınav sırası önce sözlü sınav, daha sonra da yazılı sınav şeklinde olmalıdır.

Kaymakam adayı olarak seçilip atanan kaymakam adayları; mesleklerinin gereklerini, kendilerine verilen görev, yetki ve sorumlulukları en iyi şekilde yerine getirebilmek için kaymakamlık stajına tabi tutulurlar. Bu stajı başarı ile tamamlayan adaylar kaymakamlık kursuna davet edilirler. Burada tamamı işbaşında eğitim anlayışıyla oluşturulmuş bir staj programı söz konusudur. Ayrıca programın amacına uygun bir biçimde yürütülebilmesi esas olarak valilerin göstereceği ilgi ve özene bağlıdır. Çoğu kaymakam adayının yalnızca göreve başlarken ve ilden ayrılırken valileri ile biraraya gelebilmeleri, tezlerin de ciddiyyetten uzak bir anlayışla değerlendirilmesi ve böylelikle de staj programının yetiştirici ve eleyici bir niteliğinin kalmadığı görülmektedir.

Kaymakam adaylığı staj programının daha etkin ve yetiştirici olması için; yeniden gözden geçirilip, gerekli değişikliklerin yapılması gerekir. Bu noktada Cahit Emre'nin önermiş olduğu staj programından yararlanılabilir.

Vali ise; "İçişleri Bakanlığı'nın önerisi, Bakanlar Kurulunun kararı ve Cumhurbaşkanının tasdiki ile tayin olur" (5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, md. 6).

Ancak vali atanmasında hangi kriterlerin esas alınacağı açıklanmamıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 59. maddesine göre valilik; "İstisnai Memurluk"tur. Yani; "İstisnai Memurluk" olarak kabul edilen vali atamalarında; yasanın atama, sınavlar, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesine ilişkin hükümler uygulanmaz. Yani; memuriyete girişte aranan genel koşulların dışında herhangi bir koşul aranmaz.

İstisnai memurluk kabul edilen valilik makamına hükümet istediği kişiyi atayabilir. Ancak atamalarda yalnızca siyasi kaygıların yaşanmaması, liyakat, ehliyet ilkelerinin ön plana çıkarılması için gerekli düzenlemelerin yapılmasının zorunluluğu da tartışılmaz gerçektir.

1992 yılında bu değişikliği içeren bir tasarı hazırlanmış, Bakanlar Kurulu'na ve TBMM'ye sunulmuş, ancak uygulamaya geçirilmemiştir.

Hükümetlerin; atamalar konusunda hassas olmaları, 1992 yılında hazırlanan tasarı veya benzer başka yeni tasarıları gündemlerine almaları gerekmektedir.

"Vali; il genel idaresinden her Bakana karşı ayrı ayrı sorumludur. Bakanlar bakanlıklarına ait işler için valilere re'sen emir ve talimat verirler. Bakanlar, valiler hakkında Bakanlar Kuruluna ödül ve ceza tekliflerinde bulunabilirler" (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, md. 9).

"Valiler lüzumunda tayinlerindeki usule göre kadro aylığı ile merkez emrine alınarak İçişleri Bakanı'nın uygun göreceği işlerde görevlendirilebilirler" (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, md. 6).

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun belirtilen maddelerinden anlaşıldığı gibi valilerin siyasi iktidarlardan kendini soyutlaması, yansız bir yönetim anlayışını benimsemesi güç hatta olanaksızdır. Çünkü siyasi iktidardan kendini soyutlamak isterse; aktif görevinden uzaklaştırılmasına sebep olan merkez valiliği uygulaması ile karşı karşıya kalacaktır.

Başarının önünde engel teşkil eden merkez valiliği uygulaması acil çözümlenmesi gereken bir sorundur. Türkiye Cumhuriyeti ilkelerine bağlı, görevin

gerektirdiği niteliklere uygun olarak başarılı, verimli bir şekilde çalışan bir yöneticiyi sadece siyasi kaygılarla merkeze çekmenin bir anlamı yoktur. Bir valiyi merkeze çekmek gerekiyorsa bunun kamu yararı ile bağdaşan mantığa uygun bir nedeni olmalıdır.

Mülki idare amirliği mesleğinin günümüz toplumsal yaşamındaki rolü ve önemini ortaya koymak ve anlaşılmasını sağlamak için 1990-2002 yılları arasında Cumhuriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri incelenmiştir.

Bu on yıllık incelemede Türk Kamu Yönetiminin her birimine girmiş olan irticai faaliyetlerin, mülki idareyi de etkisi altına almış olduğu görülmektedir.

1990-1995 yılları arası şeriat alanında durağan bir dönem yaşanırken, 1995-28 Şubat 1997 yılları arası kadrolaşmayla beraber gelen büyük bir artış ve 28 Şubattan bugüne kadar da irticai faaliyet ve kadrolaşmaya karşı bir önlemler paketi dikkati çekmektedir.

Özellikle 1995 yılı ve sonrasında devlet içinde örgütlenme çabasını yoğunlaştıran gericilerin mülki idarede laiklik karşıtı kadroların oluşturulması için yoğun bir çaba içerisine girdikleri görülmektedir.

Temmuz 1995 yılında Başbakanlığa sunulan gizli raporda 810 kaymakamdan 364'ünün kadın eli sıkmayacak kadar gericisi olması, amaçlanan kadrolaşmanın oluşturulduğunun göstergesidir (1995, Cumhuriyet).

Toplumun olumlu veya olumsuz yönde yönlendirilmesinde önemli role sahip olan mülki idare amirlerinin irticai faaliyet ve kadrolaşmanın içine girmiş ve Türkiye'nin 28 Şubat'a sürüklenmesinde de rol oynamış olmaları Türk Kamu Yönetimi açısından büyük bir olumsuzluktur. Bu olumsuzlukların tekrar yaşanmaması için gerekli önlemler alınmalı, denetim mekanizması etkin çalışmalıdır.

Özellikle gelişen irticai faaliyetlerin saptanmasında önemli rol oynayan BTK (Başbakanlık Takip Kurulu) ve BÇG (Batı Çalışma Grubu)'nin çalışmalarının devam ettirilmesi için gerekli imkanlar sağlanmalıdır.

Benzeri çalışmalar yapacak olan kişiler 28 Şubat'ın mülki idare üzerindeki etkisini, alınması gereken dersleri daha ayrıntılı bir biçimde inceleyebilirler.

Bu çalışmada mülki idare amirlerinin eğitimsel, ekonomik ve örgütsel sorunlarını daha ayrıntılı inceleyebilmek, geçerli öneriler sunabilmek amacıyla 81 il valisi ile 243 ilçe kaymakamını içine alan bir anket çalışması da yapılmıştır.

Anket sonuçlarının da yardımı ile sorunlar ve öneriler daha sağlıklı bir şekilde ortaya çıkarılmıştır.

Ancak bu anket, araştırmacının bu alanda ilk kullandığı yöntem olması nedeniyle eksiklikler içermektedir. Bundan sonraki çalışmalarda anket sorularının daha ayrıntılı, içerik bakımından yöntemine uygun bir şekilde ve önyargısız hazırlanmasına özen gösterilecektir.

Türk Devleti laik, çağdaş ve sosyal bir hukuk devletidir. Devletin bu özelliğinin korunmasında ve yeni nesillere aktarılmasında vali ve kaymakamların yeri inkar edilemez. Mülki idare amirleri bunun duyarlılığında olmalı, devlette bu yöneticilere rahat çalışabilecekleri ortamı hukuk kurallarına da yansıtarak sağlamalıdır.

Eski vali Ahmet Özer'in de belirttiği gibi mülki idare amirleri; koruyan, sağlayan, kaldıran ve hazırlayan kişilerdir.

Neyi Koruyacaklardır?

Türk milletinin; bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, cumhuriyeti ve demokrasiyi koruyacaklardır. Kısacası, ulusal çıkarların amansız izleyicisi olacaklardır.

Neyi Sağlayacaklardır?

Kişilerin ve toplumun huzur, gnenç ve mutluluğunu sağlayacaklardır. Ezmeyecekler ve zmeyecekler, huzur ve mutluluğun kaynağı olacaklardır.

Neyi Kaldıracaklardır?

Kişinin temel hak ve özgürlüklerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak suretle sınırlayan tüm siyasal, ekonomik ve toplumsal engelleri olanakları ölçüsünde kaldıracaklardır.

Neyi Hazırlayacaklardır?

Türk insanının maddi ve tinsel varlığının gelişmesi için gerekli koşalları hazırlayacaklardır...

KAYNAKÇA

ALDAN, Mehmet, (1992), **Mülki İdarede Bir Ömür**, Ankara: Erk Yayıncılık.

BÖLÜĞİRAY, Nevzat, (1999), **28 Şubat Süreci**, İstanbul: Tekin Yayınevi.

CEVİZOĞLU, Hulki, (2001), **“28 Şubat” Bir Hükümet Devrildi**, Ankara: Cevizkabağı Yayınları.

Cumhuriyet Gazetesi, (1990), **“424-425 Sayılı Kararnameler”** Başlıklı Haber.

Cumhuriyet Gazetesi, (1991), **“Yine Bir Kararname Pazarlığı”** Başlıklı Haber.

Cumhuriyet Gazetesi, (1992), **“İstenmeyen Vali” ve “Yılın Kaymakamına Halktan Ödül”** Başlıklı Haber.

Cumhuriyet Gazetesi, (1993), **“Valiyi Halk Adına Rehin Alacaklar”** Başlıklı Haber.

Cumhuriyet Gazetesi, (1995), **“İrtica Su Yüzüne Çıkıyor”** Başlıklı Haber.

Cumhuriyet Gazetesi, (1997), **“İrticaya Geçit Yok”** Başlıklı Haber.

Cumhuriyet Gazetesi, (1998), **“300 Kaymakam Şeriatçı”** Başlıklı Haber.

ÇOKER, Ziya, (1993), **“Seçimli Valilik Üzerine Karşıt Düşünceler ve Yeni Bir Yönetim Modeli”**, Türk İdare Dergisi, Sayı : 399, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.

DEMİRÖZ, Nazif, (1973), **“Merkezi İdarenin Taşrada Örgütlenme Biçimi”**, Türk İdare Dergisi, Sayı:315, Ankara:İçişleri Bakanlığı Yayını.

EMRE, Cahit, Tayfur ÖZŞEN vd. , (2002), **İyi Yönetim Arayışında Türkiye’de Mülki İdarenin Geleceğı**, Ankara: Türk İdari Araştırmalar Vakfı.

FİŞEK, Kurthan, (1976), **Türkiye’de Mülki İdare Amirliği**, Ankara:Türk İdareciler Derneği Yayını, s.9-12.

GÖNÜL, Mustafa, (1992), **“Seçimli Valilik Üzerine Görüşler”**, Amme İdaresi Dergisi, Cilt : 25, Sayı: 3, Ankara: TODAİE Yayını, s.51-71.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, (1997), **İdare Hukuku**, Ankara: Turhan Yayınevi.

GÜÇLÜ, Aydın, (1974), **“Mülki İdare Amiri Olarak Kaymakam”** Türk İdare Dergisi, Sayı : 374, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını, s.30-42.

GÜNAY, Faruk, (1994), **Vali Atamalarına İlişkin Bir Model**, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.

ORTAYLI, İlbey, (1976), **“Türkiye’de Taşra Yönetimi ve Yöneticiliğin Evrimi”**, Türkiye’de Mülki İdare Amirliği, Ankara:Türk İdareciler Derneği Yayını, s.3.

ÖZER, Ahmet, (1999), **“Bürokrat-Politikacı İlişkileri ile Ülkemizde İstisnai Memuriyet ve Valilik Sistemi Üzerine Görüşler”**, Türk İdare Dergisi, Sayı 423, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.

ÖZER, Ahmet, (2000), **“Valilik Sistemimiz ve Mülki İdare Amirleri”**, Türk İdare Dergisi, Sayı : 428, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.

Sabah Gazetesi, (2000), **“Tantan’dan Valilere 13 Emir”** Başlıklı Haber.

ŞAYLAN, Gencay, (1976), **“Cumhuriyet Dönemi Mülki İdare Amirliği Sisteminin Tarihi Mirası ve Ana Gelişme Süreçleri”**, Türkiye’de Mülki İdare Amirliği, Ankara:Türk İdareciler Derneği Yayını, s.25.

TAMER, Mustafa, (1994), **Bölge Valiliği**, Ankara:TODAİ Yayınları.

TORTOP, Nuri, (1994), **Kamu Personel Yönetimi**, Ankara: Yargı Yayınevi.

Türk İdare Dergisi, (1998), Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.

YILDIZER, Cemal (2000), “**Mülki İdare Amirliğinde Kaymakam ve Kaymakam Yardımcılığı**”, Türk İdare Dergisi, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayını.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu. (10.06.1949)

Kaymakam Adaylığı Yönetmeliği, (15.08.2001).

Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliği, (16.07.1994).

EK

Sayın Vali / Kaymakam;

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapmakta olduğum yüksek lisans tezim için bir anket çalışması yapmam gerekmektedir.

Amacım; Mülki İdare Amirliği mesleği ile ilgili güvenilir bilgileri mesleğin içinde olan sizlerden de edinerek geçerliliği olan sonuçlara ulaşmaya çalışmaktır.

Size göndermiş olduğum araştırma soru kağıdını doldurabilirseniz yapmış olduğum çalışmadaki katkınız büyük olacaktır.

Çalışmalarınızda başarılar diler, yardımlarınız için teşekkür ederim.

ADRES:Güzeltepe Mah.
Hürriyet Cad.
Çetinkaya Apt.
37/10 KIRIKKALE

Demet DOĞAN
İnönü Üniversitesi
İ.İ.B.F Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

ARAŞTIRMA SORU KAĞIDI

1. KİMLİK BİLGİLERİ:

1.1 Doğum Yılıınız?.....

1.2 Medeni Durumunuz?

a) Evli b) Bekar c) Dul d) Boşanmış

1.3 Çocuk Sayınız?

a) - b) 1 c) 2 d) 3+...

2. EĞİTİM BİLGİLERİ:

2.1 Eğitim Durumunuz?

a) Lisans b) Yüksek Lisans c) Doktora

2.2 Hangi fakülteden mezun oldunuz? Mezuniyet yılınız?.....

.....

2.3 Aldığınız eğitimin mesleğinizdeki başarıyı yakalayabilmek için yeterli olduğuna inanıyor musunuz?

a) Evet b) Kısmen c)Hayır

2.4 Yaptığınız veya yapmakta olduğunuz bir çalışma (proje çalışması, araştırma veya yayın) var mı?

a) Evet.....

b) Hayır

2.5 Yayınlanmış bir eseriniz (Makale, Kitap...) var mı?

- a) Evet.....
b) Hayır

2.6) Katılmış olduğunuz hizmetiçi eğitimler ve konular nelerdir?.....

3. MESLEKİ BİLGİLER:

3.1 Kaç yıldır Mülki İdare Amirisiniz?.....

3.2 Şu anda hangi görevde bulunmaktasınız?

- a) Vali b) Kaymakam

3.3 Halen görev yaptığınız yer?.....

3.4 Şimdiye kadar görev yaptığınız yerler ve süreleri?.....

4. GENEL SORULAR:

4.1 İl İdaresi Kanunu; Mülki İdare Amirli görev ve yetkileri bakımından günümüz şartlarına, halkın beklentilerine ve geleneksel konumuna uygun mudur?

- a) Evet b) Hayır c) Kısmen

4.2 Diğer mesleklerden Mülki İdare Amirliğine geçiş konusunda ne düşünüyorsunuz?

- a) Uygun buluyorum b) Uygun bulmuyorum c) Fark etmez

4.3 Vali seçim ve atamalarında adayların siyasi görüşlerinin önemli olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Önemli b) Önemli değil c) Kısmen önemli

4.4 Bir ilçede / ilde en fazla kaç yıl çalışılmalıdır?

- a) 1-5 b) 6-10 c) 11+...

4.5 İlinize / İlçenize gönderilen yıllık ödeneği yeterli buluyor musunuz?

- a) Yeterli b) Yetersiz c) Kısmen

4.6 Aldığınız maaş sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarınız için yeterli mi?

- a) Yeterli b) Yetersiz c) Kısmen

4.7 Size seçme şansı verilse aynı mesleği seçer misiniz?

- a) Evet b) Hayır c) Belki

4.8 Merkez valiliği uygulamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Yerinde bir uygulama
b) Tamamen gereksiz bir uygulama
c) Mülki İdare Amirliği'nin başarılarını engelleyici bir uygulama
Diğer(açıklayınız).....
.....

4.9 Mülki İdare Amirliği' nin mesleki örgütlenmesi yeterli mi? Değilse öneriniz?

- a) Yeterli
b) Yetersiz.....
.....
.....

T.A. TÜRKİYE
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

